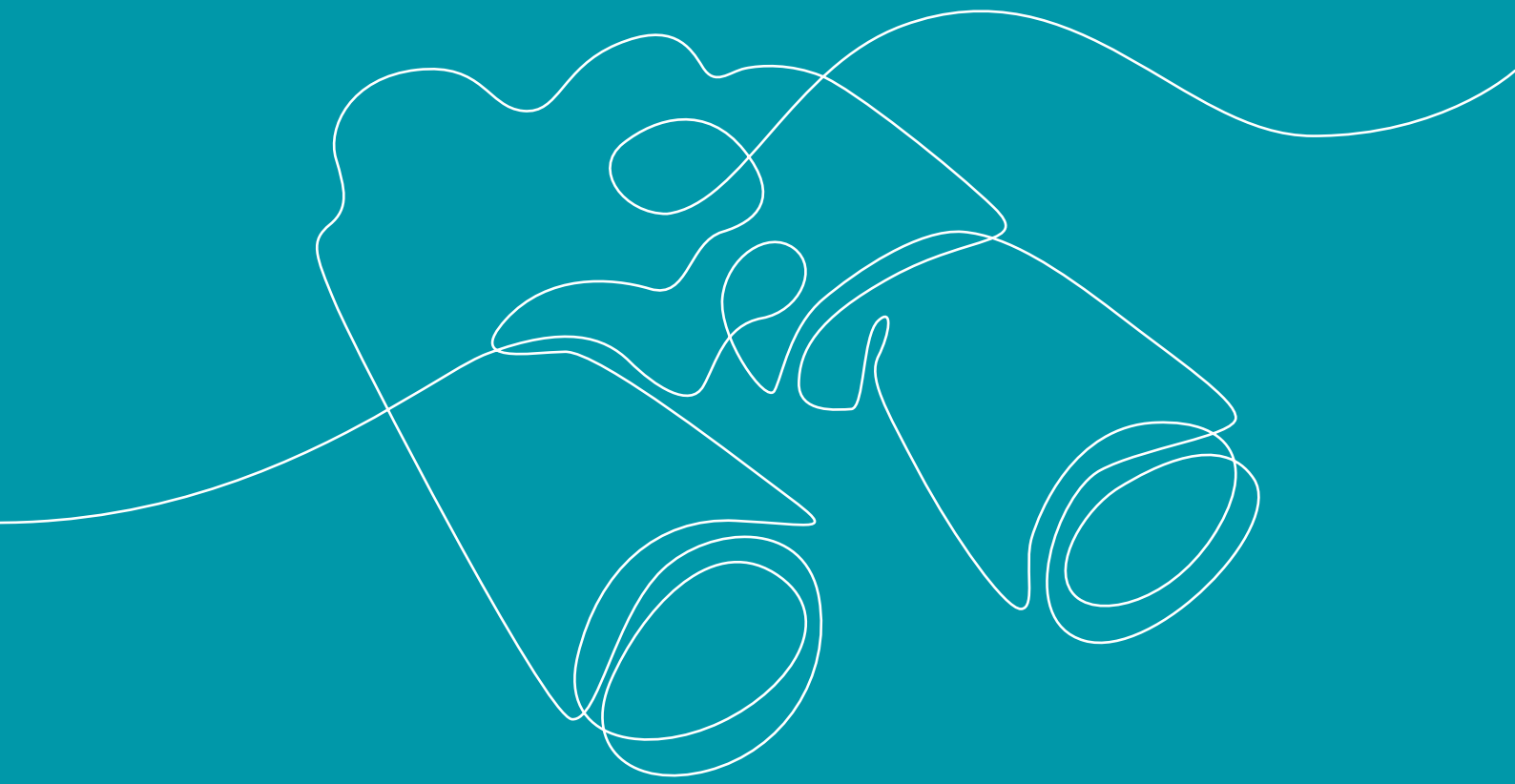

STRATEGISCHE VISIE

1. WAAROM EEN RUIMTEPACT 2040?

1.1. NOOD AAN EEN MAATGERICHT RUIMTELIJK BELEID

Het bewaken en versterken van de ruimtelijke structuur en kwaliteiten van Limburg vraagt om een maatgericht ruimtelijk beleid. De verscheidenheid aan streken en landschappen, de waardevolle open ruimte, het platteland, een stedelijke structuur op mensenmaat en de ligging in de Euregio Maas-Rijn maken van Limburg een aangename omgeving om te wonen en te werken, een topregio om te ondernemen en een unieke plek om te bezoeken en te genieten. Deze specifieke ruimtelijke situatie zorgt ervoor dat de provincie haar eigen klemtonen in het ruimtelijk beleid moet leggen, complementair aan het Vlaamse en aan het gemeentelijke perspectief.

Limburg is interessant en aantrekkelijk omdat er op een relatief kleine oppervlakte zo'n **variëteit is aan streken en landschappen**. Haspengouw is niet hetzelfde als het Maasland. De Kempen verschilt van de Voerstreek. Die verscheidenheid bepaalt het karakter, de identiteit en het DNA van Limburg. De open ruimte is een troef voor Limburg. In Vlaams perspectief is de Limburgse open ruimte omvangrijk en van de beste kwaliteit. Limburg heeft uitgestrekte vruchtbare landbouwgebieden, twee nationale parken en drie landschapsparken.[2] Limburg is koploper op het vlak van biodiversiteit en beschermde natuur. De open ruimte levert heel wat ecosysteemdiensten en bepaalt in belangrijke mate de kwaliteit van de woon- en leefomgeving, het uitzicht en de aantrekkelijkheid van Limburg.

Limburg heeft een **eigen stedelijke structuur**. Geen grootstad in internationaal perspectief, maar wel een kwalitatief en veelzijdig netwerk van kleinere steden en aangename dorpskernen met een mix aan voorzieningen en activiteiten. De bedrijvigheid rond het Albertkanaal, de lokale en regionale bedrijventerreinen, incubatoren en economische clusters, winkelconcentraties, zorg- en onderwijscampussen en toeristisch-recreatieve domeinen vullen die stedelijke structuur aan. Steden, dorpen en landschap zijn in Limburg sterk met elkaar verbonden en verweven. Open ruimte en groen is overal nabij. Dit levert een kwaliteitsvolle leefomgeving in de steden en de dorpen.

Op vlak van **bereikbaarheid en multimodale ontsluiting** heeft Limburg nog een inhaalbeweging nodig. Dit is cruciaal voor de leefbaarheid en de ontwikkeling van een regio en is onlosmakelijk met ruimtelijke ontwikkeling verbonden.

De provincie kijkt met een **open blik** over de provincie-, gewest- en landsgrenzen heen naar de andere Vlaamse provincies, Wallonië, Nederland en Duitsland.

[2] *Bij besluit van de Vlaamse Regering op 13 oktober 2023 zijn er in Limburg twee nationale parken en drie landschapsparken erkend. Een erkenning betekent een extra impuls voor bijkomende ontwikkeling (van natuur, landschap, toerisme, recreatie), financiering, marketing en (internationale) uitstraling. Bij de landschapsparken ligt de klemtoon op landschapskwaliteit waarin vanuit een integrale visie ruimte is voor recreatie, natuur, landbouw, wonen, bedrijvigheid en toerisme. Bij de nationale parken ligt de klemtoon op natuur, natuurontwikkeling en biodiversiteit en moeten de gebieden, die op langere termijn voldoende robuust zijn om de uitzonderlijke natuur die ze bevatten op een duurzame manier te beschermen.*

1.2. BEHOEFTE AAN EEN KADER OM MET DE RUIMTELIJKE IMPACT VAN VERANDERENDE MAATSCHAPPELIJKE UITDAGINGEN EN TRENDS OM TE GAAN

Samen staan we voor heel wat ruimtelijk impactvolle uitdagingen op de leefomgeving van Limburg. Het zijn vaak mondiale en globale maatschappelijke uitdagingen en megatrends die zich ook in Limburg doorzetten en waar ook het ruimtelijk beleid slim moet mee omgaan. De ruimtelijke antwoorden zijn voor elk gebied anders en vragen een ruimtelijk kader.

De woonbehoeften veranderen ten gevolge van verschillende demografische en maatschappelijke evoluties met ontgroening, vergrijzing, verzilvering, gezinsverdunning en diversifiëring van de bevolkingssamenstelling. Desondanks zetten verspreide bebouwing en het ruimtebeslag zich verder door. De open ruimte staat onder druk terwijl de waterlopen, natuur-, bos- en landbouwgebieden essentieel zijn voor tal van ecosysteemdiensten.

Zij staan in voor onze voedselproductie, verzekeren de biodiversiteit, zorgen voor luchtzuivering, wateropvang en de houtvoorraad, bieden ons ruimte om te ontspannen in het groen en zijn essentieel in de klimaatadaptatie. Het streven naar meer hernieuwbare energie is belangrijk in de klimaatmitigatie, maar botst soms op weerstand omwille van de ruimtelijke impact. Een snel evoluerende economie vraagt een gepaste aanpak om te ondernemen met aandacht voor zowel internationalisering, lokale verankering als duurzaamheid. De digitalisering versnelt. Door deze slim in te zetten op mobiliteit, bijvoorbeeld via (elektrisch) fietsen, combimobiliteit, datagedreven mobiliteit en deelsystemen, kunnen we ook de mobiliteit verduurzamen en de bereikbaarheid van verschillende plekken verhogen.

1.3. DE PROVINCIE ALS VOLWAARDIGE PARTNER IN HET RUIMTELIJK BELEID

Het Ruimtepact 2040 beoogt een provinciaal **ruimtelijk beleid** met eigen accenten en een doelgerichte invulling. Hierbij helpt de provincie enerzijds de ambities en ruimtelijke doelstellingen van Vlaanderen mee realiseren en ze gebiedsgericht door te vertalen naar Limburg. De provincie focust hierbij op de bovenlokale uitdagingen vanuit een provinciale benadering, reikt vanuit het Limburgse beleid ideeën en suggesties aan Vlaanderen aan en engageert zich om de ruimtelijke ontwikkeling op een gebiedsgerichte, geïntegreerde wijze aan te pakken. Anderzijds biedt de provincie met het Ruimtepact 2040 een kader voor het ruimtelijke beleid van de gemeenten, steeds met respect voor de gemeentelijke autonomie.

Binnen het Ruimtepact neemt de provincie **verschillende rollen** op:

- regulerend door het opmaken van juridische instrumenten zoals beleidskaders, RUP's, verordeningen, beleidsmatig gewenste ontwikkelingen,…;
- inspirerend door het uitwerken van (gebieds)visies, het opbouwen en delen van expertise en het sensibiliseren;
- faciliterend en ondersteunend door het geven van inhoudelijke en/of financiële ondersteuning en het aanbieden van instrumenten;
- realiserend door het opzetten van pilootprojecten, het opstarten of meewerken aan gebiedsgerichte projecten,…

De rol die de provincie vanuit het ruimtelijk beleid opneemt om het Ruimtepact 2040 op het terrein waar te maken[3], is steeds in **samenwerking met andere actoren** en is afhankelijk van het doel, de eigen bevoegdheden, het juridisch kader en de inzetbare instrumenten.

1.4. HET WAARDEVOL BELEID VAN HET RUIMTELIJK STRUCTUURPLAN VERDERZETTEN EN STRATEGISCH BIJSTUREN WAAR NODIG

Met de goedkeuring van het Ruimtelijk Structuurplan Limburg (RSPL) in 2003 en de herziening ervan in 2012, heeft de provincie belangrijke stappen gezet om een eigen ruimtelijk beleid te voeren en dit binnen het subsidiariteitsbeginsel waarin duidelijke taken aan de provincie werden toegekend. De maatschappelijke uitdagingen en de beleidscontext zijn sindsdien veranderd. Na bijna 20 jaar is een actualisering van het provinciale ruimtelijke beleid nuttig en nodig, met een verderzetting van het beleid waar dit een meerwaarde heeft betekend voor Limburg en met andere accenten waar dat nodig is.

Met de uitvoering van het RSPL heeft het provinciebestuur een impact gehad op de ruimtelijke ontwikkeling van onze provincie. Denk hierbij maar aan de versterking van de kleinstedelijke gebieden, de sturing van de woningprogrammatie, het bijkomende aanbod aan ruimte voor bedrijventerreinen en toeristisch-recreatieve ontwikkeling en door de advisering van dossiers op gewestelijk en gemeentelijk niveau op basis van de provinciale visie en selecties, zoals de natuur- en openruimteverbindingen.

De omslag naar beleidsplanning is meer georiënteerd op strategische doelen dan te streven naar een allesomvattend plan. De provincie zet daarom gericht en selectief in op die thema's die in Limburg belangrijk zijn en waar de provincie impact op heeft of het verschil mee kan en wil maken. Het Ruimtepact 2040 vervangt het RSPL volledig. Het is dus wenselijk om, naast de strategische visie, een coherent en evenwichtig geheel van beleidskaders te voorzien om een beleidsvacuüm te voorkomen voor de belangrijke thema's voor Limburg. Dit zijn de beleidskaders "Wonen in stads- en dorpskernen", "Economische Ruimte" en "Openruimteschakels". Via een afzonderlijke procedure kunnen later aanvullende beleidskaders worden opgemaakt.

[3] *Per beleidskader wordt de focus en de rol van de provincie duidelijk omschreven, toegespitst op de doelstellingen van het beleidskader.*

1.5. BIJDRAGEN AAN DE REALISATIE VAN DE DUURZAME ONTWIKKELINGSDOELSTELLINGEN

De provincie heeft zich geëngageerd[4] om de 17 duurzame ontwikkelings-doelstellingen (Sustainable Development Goals) van de Verenigde Naties als referentiekader te hanteren voor het provinciale beleid. Deze doelstellingen beogen een duurzame ontwikkeling met een evenwicht tussen het economische, sociale en het ecologische.

Ook vanuit het beleidsdomein ruimte draagt de provincie haar steentje bij aan de internationale ambitie voor een verbetering van het milieu en de leefomgeving. Hiervoor spitst de provincie zich toe op die duurzame ontwikkelingsdoelstellingen waar zij vanuit haar ruimtelijk beleid en op provinciaal niveau met het Ruimtepact 2040 een bijdrage aan kan leveren. Het gaat hierbij over de thema's klimaat, water, biodiversiteit, ruimtelijke kwaliteit van de leefomgeving en erfgoed, mobiliteit en bereikbaarheid en een gezonde en veilige leefomgeving. Deze thema's zijn impliciet verbonden aan zowel milieu als ruimte en laten dus een geïntegreerde benadering toe. Ruimtelijke planning heeft dus ook (in de mate van het mogelijke) een bijdrage te leveren aan klimaat, water, ecosystemen en bossen, industrie en innovatie, nederzettingen, voedselproductie, duurzame energie, inclusieve samenleving en gezondheid.

Het onderzoek naar de mogelijke impact en bijdrage van het Ruimtepact 2040 aan de Vlaamse en Europese milieudoelstellingen wordt gevoerd binnen de strategische plan-MER[5] als integraal onderdeel van de procedure van het Ruimtepact 2040. Aandachtspunten en aanbevelingen om de impact ervan te beperken en om positieve effecten te versterken, worden waar mogelijk doorvertaald binnen de visie, doelstellingen en acties[6].

FIGUUR 3: Overzicht van alle duurzame ontwikkelingsdoelstellingen

[4] Op 25 november 2017 ondertekenden de provincieraadsvoorzitters van de vijf Vlaamse provincies een engagementsverklaring die het belang van de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen onderstreept.

[5] Het plan-MER Beleidsplan Ruimte Limburg is strategisch van aard en heeft tot doel de positieve en negatieve gevolgen van het Ruimtepact 2040 op hoofdlijnen in beeld te brengen door de principiële beleidskeuzes (strategische visie en beleidskaders) te beoordelen op hun effecten op het milieu. Als algemene synthese stelt het plan-MER dat het Ruimtepact 2040 bijdraagt aan het bereiken van de Vlaamse en provinciale milieubeleidsdoelstellingen op het vlak van klimaat, biodiversiteit, water, ruimtelijke kwaliteit, mobiliteit, luchtkwaliteit, geluid en gezondheid. Het plan-MER stelt geen milderende maatregelen voor, maar wel een aantal aandachtspunten om de positieve effecten te versterken.

[6] De concrete lijst met voorstel van aanbevelingen is opgenomen in het plan-MER. Deze worden niet één-op-één doorvertaald in het Ruimtepact 2040, maar steeds geïntegreerd benaderd vanuit de strategische visie en het betreffende beleidskader. Daarbij waakt de afdeling Ruimtelijke Planning steeds over de inhoudelijke samenhang, de principes van duurzame ruimtelijke ordening en de toepasbaarheid vanuit de rol van de provincie binnen het ruimtelijk beleid.

2. HET STATUUT VAN HET RUIMTEPACT 2040

2.1. REFERENTIEKADER VOOR RUIMTELIJKE KEUZES

Het Ruimtepact 2040 bevat een provinciale visie op de ruimtelijke ontwikkeling in Limburg met het vizier op 2040. Als totaalpakket geven de strategische visie en de beleidskaders de richting aan om samen met andere besturen en partners te werken aan het toekomstperspectief “Limburg 2040”.

Het wordt een **leidend instrument voor ruimtelijke provinciale keuzes en een toetsingskader voor de advisering van plannen en projecten**. De visies, doelstellingen en acties van het Ruimtepact 2040 werken door in de plannen en de projecten die de provincie zelf opzet. Bij het vaststellen of herzien van ruimtelijke uitvoeringsplannen en stedenbouwkundige verordeningen, en bij het aanvragen van omgevingsvergunningen voor eigen projecten mogen de provincieraad en de deputatie niet afwijken van de beleidskaders van het Ruimtepact 2040, behalve in geval van onvoorziene ontwikkelingen van de ruimtelijke behoeften van de verschillende maatschappelijke activiteiten of omwille van dringende sociale, economische of budgettaire redenen. Als er met toepassing van voormelde redenen wordt afgeweken van het Ruimtepact 2040 moet dat uitdrukkelijk gemotiveerd worden. Daarbij moet dan aangetoond worden dat het plan, de verordening of de vergunningsaanvraag het nastreven van de strategische visie in kwestie niet hypothekeert[7].

2.2. STRATEGISCH EN ACTIEGERICHT

Beleidsplanning verschilt door zijn **strategisch karakter** van de eerder alomvattende structuurplannen. Het Ruimtepact 2040 geeft binnen de strategische visie een langetermijnvisie op de ruimtelijke ontwikkelingen op het niveau van de provincie en de belangrijkste beleidsopties op lange termijn. Aan de hand van de beleidskaders wordt **sturing gegeven aan de verdeelvraagstukken die gebaat zijn bij een regionale aanpak**[8], zoals het faciliteren van de regionale economische strategie, de versterking van het openruimtesysteem en het beheersen van de ruimtelijke en maatschappelijke impact van het wonen.

Het Ruimtepact 2040 is tevens een **actieplan voor de provincie** met heel wat acties. Om dit uitvoeringsgericht aan te pakken, maakt de provincie een uitvoeringsprogramma op met daarin de acties en projecten die prioritair aangepakt worden, gekoppeld aan de beschikbare middelen en mensen. Dat werkt ook door naar alle provinciale beleidsdomeinen met een ruimtelijke impact of afhankelijkheid. Na de goedkeuring van het Ruimtepact 2040 is het werk niet gedaan, het begint dan pas.

2.3. SCHAKEL TUSSEN VLAANDEREN EN DE GEMEENTEN

Het Ruimtepact 2040 vormt een schakel tussen de visie van Vlaanderen en de gemeenten. Hierbij erkent de provincie de autonomie van de gemeenten en geeft ze uitvoering aan de principes van Vlaanderen: het bestaande ruimtebeslag beter benutten en de open ruimte maximaal vrijwaren. **Iedere overheid heeft hierin zijn verantwoordelijkheid**. Het ruimtelijk beleid dat de gemeenten uitwerken, zal op zijn beurt gebiedsgerichter en sterker toegespitst zijn op de ruimtelijke eigenheid en noden van de gemeente.

[7] *Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening (VCRO), art. 2.1.2*

[8] *Beleidskaders functioneren als set maar kunnen in functie van maatschappelijke noden onafhankelijk van elkaar worden herzien en/of aangevuld of opgeheven. Het ruimtelijk beleid kan zo flexibel inzetten op een selectieve set van belangrijkste beleidsonderwerpen.*

2.4. ENGAGEMENT OM SAMEN TE WERKEN AAN RUIMTE IN LIMBURG

Het Ruimtepact 2040 bevat geen strikte taakstelling voor de andere planningsniveaus. Anders dan bij structuurplanning, gaat beleidsplanning uit van **samenwerking in plaats van een hiërarchisch model**. De drie planningsniveaus tekenen een beleid uit voor de thema's die best op het betrokken niveau aangepakt worden. Het Ruimtepact 2040 is dan ook een richtinggevend en verbindend project voor Limburgers, actoren, structuren en streken. Hierbij hoopt de provincie dat zo veel mogelijk actoren vrijwillig, maar niet vrijblijvend, het engagement opnemen om het Ruimtepact 2040 als richtlijn te hanteren voor de uitvoering van hun eigen visies, doelstellingen, acties en projecten.

3. RELATIE MET DE BELEIDSPLANNEN VAN ANDERE BESTUURSNIVEAUS[9]

3.1. DE STRATEGISCHE VISIE VAN HET BELEIDSPLAN RUIMTE VLAANDEREN

Momenteel heeft Vlaanderen nog geen ruimtelijk beleidsplan, maar beschikt ze sinds juli 2018 over een strategische visie. Daarom wordt de omschrijving van de relatie tot het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen (BRV) beperkt tot de strategische visie.

De strategische visie van het BRV wil de ruimte transformeren door het bestaande ruimtebeslag beter te benutten en de open ruimte maximaal te vrijwaren. Binnen de strategische doelstellingen geeft Vlaanderen aan hoe ze ruimtelijk en maatschappelijk wil evolueren en keuzes maakt om een duurzame ontwikkeling van de ruimte mogelijk te maken. De economische, sociale en ecologische invalshoek komen hierbij gelijktijdig en evenwichtig aan bod. Het Ruimtepact 2040 geeft een concrete invulling aan deze ambitie door ze op te nemen als rode draad binnen zowel de uitwerking van de strategische visie, de beleidskaders als het ruimtelijk beleid dat de provincie voert.

Binnen de strategische visie van het BRV is de ambitie verder uitgewerkt op basis van 6 strategische doelstellingen en 4 ruimtelijke ontwikkelingsprincipes. Het Ruimtepact 2040 draagt bij aan de realisatie ervan, zonder ervan af te wijken, op volgende manieren:

Het bijkomend ruimtebeslag wordt verminderd door een aanpak op verschillende sporen:

- Nieuwe ruimte-inname wordt voorkomen door preventieve maatregelen zoals een gerichte opmaak van ruimtelijke uitvoeringsplannen (RUP) om de open ruimte op cruciale plekken te vrijwaren/of te versterken en het juridisch aanbod aan harde bestemmingen op ongewenste plaatsen te herbestemmen naar een openruimtebestemming of de inzet van (financiële) instrumenten om de ruimtelijke transitie uit te voeren;
- Goedgelegen, bestaand ruimtebeslag wordt hergebruikt om het ruimtelijk rendement te verhogen door het uitwerken en toepassen van een strategisch kernenbeleid voor wonen en het inzetten van instrumenten en het opnemen van acties om tot een kwaliteitsvolle verhoging van het ruimtelijk rendement te komen binnen stads- en dorpskernen en op strategische locaties;
- Nieuwe ruimte-inname wordt geminimaliseerd door zuinig ruimtegebruik bij nieuwe ontwikkelingen en door het voeren van een openruimtepositief planologisch beleid. Door de inperking van het juridisch aanbod aan harde bestemmingen, nemen ook de kansen tot bijkomend ruimtebeslag af;
- Openruimte-inname wordt gecompenseerd door het verschuiven van juridisch aanbod voor wonen, bedrijvigheid, recreatie;
- …

De Europees stedelijk-economische ruimte en energienetwerken worden versterkt door ruimte voor wonen en ondernemerschap te ontwikkelen op strategische, goed bereikbare plaatsen met collectieve en/of multimodale vervoerswijzen. Zowel ruimte voor wonen als economische ruimte worden vanuit samenhang en binnen hun bovenlokale dimensie benaderd. Energie wordt duurzaam geïntegreerd binnen het ruimtelijk beleid om een omslag te bekomen naar een duurzaam energiesysteem met meer hernieuwbare energie met behoud van de landschappelijke kernkwaliteiten. De provincie draagt hieraan actief bij door onder andere het woonobjectief volgens de kerntypering te verdelen en toe te passen, sturende instrumenten voor nieuwe woonontwikkelingen op te maken en in te zetten, gemeenten te ondersteunen om een sturend kernbeleid te voeren en in te zetten op economische verweving, RUP's op te maken voor economische ontwikkelingen op strategische locaties, RUP's op te maken om het ruimtelijk energetisch rendement of de ruimtelijke kwaliteit op bedrijventerreinen te verhogen, een provinciale energiekaart op te maken om grootschalige hernieuwbare energie landschappelijk te integreren, …

Het palet aan leefomgevingen wordt versterkt door de ruimtelijke regionale eigenheid te valoriseren binnen het ruimtelijk beleid zowel binnen de open ruimte als binnen de bebouwde ruimte. De 10 kernkwaliteiten, zoals opgenomen in de strategische visie van het BRV, zijn de uitgangspunten voor een duurzaam ruimtelijk beleid en vormen eveneens een leidraad binnen de beleidskaders. Beide zijn sterk verweven binnen alle strategische doelstellingen en de beleidskadervisies.

[9] *VCRO, art. 2.1.1 §3: Een provinciaal ruimtelijk beleidsplan moet aangeven hoe de ruimtelijke keuzes zich verhouden tot die van Vlaanderen en desgevallend motiveren waarom ze ervan afwijken. De verhouding tot plannen van een lager bestuursniveau kan gebeuren in algemene termen.*

Het wonen en werken nabij huidige en toekomstige collectieve vervoersknopen en voorzieningen wordt verbeterd door mobiliteit en ruimtelijke planning op elkaar af te stemmen en meer te doen met minder ruimte op de juiste plaats in de provincie. De provincie zet in het ruimtelijk beleid maximaal in op de modal shift, zowel voor wonen als voor werken. Het verhogen van het fietsgebruik en de fietsbereikbaarheid van woon- en werkplekken beïnvloedt de knooppuntwaarde positief. De provincie draagt hieraan actief bij door mee te werken aan gebiedsgerichte projecten voor Limburg, alle adviezen en beslissingen in het ruimtelijk beleid te toetsen aan de bovenlokale fietsroutenetwerken, het woningobjectief te verdelen en toe te passen volgens de kerntypering, instrumenten op te maken en in te zetten om nieuwe woonontwikkelingen mee te sturen, RUP's op te maken voor economische ontwikkelingen op strategische locaties, …

De robuuste open ruimte wordt versterkt door het verbeteren van de verbindingen tussen de grote kerngebieden van natuur, landbouw en bos, door het vrijwaren van de open ruimte op cruciale plaatsen waar bebouwingsdruk heerst en het vrijwaren of waar mogelijk uitbreiden van de grote openruimtestructuren zoals aaneengesloten kerngebieden natuur-, bos- en landbouwgebieden. Door een planologische uitwisseling tussen zonevreemde landbouw en natuur/bos, vanuit een geïntegreerde gebiedsgerichte aanpak, wordt zowel de landbouw- als de natuur- en bosstructuur versterkt. De provincie draagt hieraan actief bij door een planologisch openruimtepositief beleid te voeren, te werken aan ontharding, gebiedsgerichte projecten voor een planologische uitwisseling tussen landbouw en natuur op te starten, RUP's op te maken om slecht gelegen juridisch woonaanbod te herbestemmen naar een openruimtebestemming, …

Het netwerk van groenblauwe aders wordt verbeterd door een functionele en doelgerichte set van 311 km aan groenblauwe aders te selecteren, waarbij waterlopen en natuurlijke structuren de basis vormen voor de realisatie van een fijnmazig groenblauw netwerk en een gezonde waterbalans (reguleren tekort en teveel aan water). De provincie draagt hieraan actief bij door geïntegreerde gebiedsvisies en actieplannen op te maken, instrumenten en advisering in te zetten om actoren te ondersteunen bij het realiseren van groenblauwe aders, …

3.2. GEMEENTELIJKE BELEIDSPLANNEN RUIMTE

Volgende gemeenten in Limburg namen reeds initiatieven voor het opmaken van een beleidsplan:

- De gemeenteraad van Pelt besliste op 30 januari 2020 om een gemeentelijk beleidsplan ruimte op te maken en stelde op 30 november 2023 het gemeentelijk beleidsplan ruimte “Peltorama 2050” definitief vast.
- Op 21 december 2021 werd door de gemeenteraad van Lanaken de startbeslissing genomen om een gemeentelijk beleidsplan ruimte op te maken. De conceptnota werd op 20 januari 2022 goedgekeurd door het college van burgemeester en schepenen.
- Op 3 mei 2022 werd door de gemeenteraad van Maasmechelen de startbeslissing genomen om een gemeentelijk beleidsplan ruimte op te maken. De conceptnota werd op 21 maart 2023 goedgekeurd door de gemeenteraad.

Omdat enkel Pelt een definitief vastgesteld ruimtelijk beleidsplan heeft, wordt enkel de relatie met Peltorama 2050 beschreven.

Peltorama 2050 is opgebouwd uit een strategische visie en vijf beleidskaders, namelijk: “Leefbare Dorpen”, “Centrum Pelt”, “Nolimpark”, “Mobiliteit” en “Open Ruimte”.

De **strategische visie** van Peltorama 2050 beschrijft de uitdagingen die op Pelt afkomen en stelt de volgende negen ambities voorop:

- Sterke regionale centrumrol voor een ruime regio
- Te koesteren open ruimte
- Versterkt stedelijk gebied en zachte groei op maat van de dorpen
- Performante groenblauwe netwerken
- Publieke ruimten voor ontmoeting
- Inclusieve gemeente
- Mobiliteitsnetwerken voor de realisatie van een modal shift
- Kindvriendelijke gemeente
- DNA als basis voor ruimtelijke ontwikkelingen

De strategische visie schetst een toekomstbeeld voor Pelt in 2050 en focust sterk op de levenskwaliteit van de Peltenaar, wat zich ook weerspiegelt in de formulering van de ambities. Inhoudelijk sluiten de negen ambities aan bij de strategische doelstellingen en het toekomstperspectief van het Ruimtepact 2040.

Om de schaarse open ruimte zoveel mogelijk te vrijwaren van bijkomend ruimtebeslag, legt de gemeente de ambitie vast voor de bebouwde ruimte: het voeren van een kernversterkend beleid. De ambitie voor centrum Pelt en de dorpen is geen generiek verdichtingsbeleid en is uitgewerkt in twee beleidskaders: “Centrum Pelt” en “Leefbare Dorpen”. Beide beleidskaders sluiten aan bij strategische doelstelling SD2 “Steden en dorpen gericht versterken” van het Ruimtepact 2040.

Binnen het **beleidskader “Centrum Pelt”** wordt met centrum Pelt het verstedelijkt deel van de gemeente, zijnde de kernen van Neerpelt en Overpelt, bedoeld. Deze aanduiding is kleiner dan de afbakeningslijn van het kleinstedelijk gebied omdat de gemeente het centrum zo compact mogelijk wenst te houden en een te grote uitwaaiering van allerhande functies over een te groot gebied wil beperken. De kernen Boseind en Overpelt-Zuid vallen bijgevolg buiten het centrum omdat zij niet de geschikte locaties zijn voor een doorgedreven en actief gestuurd verdichtingsbeleid. Voor deze kernen zal daarom een gelijkaardig beleid worden gevoerd als voor de dorpen. Hiermee worden de verdichtingslocaties, aangeduid in het PRUP “afbakening kleinstedelijk gebied Neerpelt - Overpelt”, niet in vraag gesteld.

Met het **beleidskader “Leefbare Dorpen”** wordt ingezet op een versterkt stedelijk gebied en op een zachte groei op maat van de dorpen Boseind, Lindelhoeven, Sint-Huibrechts-Lille, Grote Heide, Herent, Holheide en Overpelt-Fabriek. De gemeente kijkt voor haar groei in eerste instantie naar centrum Pelt. Bijgevolg kan de transformatie binnen de dorpen op een meer geleidelijke manier gebeuren. De gemeente verhoogt de leefkwaliteit in de dorpen door in te zetten op verschillende thema’s zoals het groenblauw netwerk, de publieke ruimte, het actief mobiliteitsnetwerk, het verwerven van functies, het gedifferentieerde verdichting, de beeldbepalende zichtrelaties, etc. Binnen de kern Damsheide wenst de gemeente het bijkomend ruimtebeslag te beperken. De gemeente beschikt over de autonomie om op basis van haar gebiedskennis een kerntypering te doen en door te voeren in het gemeentelijk beleidsplan ruimte.

Peltorama 2050 bevat geen algemeen beleidskader gericht op economie, maar met het **beleidskader "Nolimpark"** formuleert Pelt wel een visie voor het gelijknamig regionaal bedrijventerrein. Hier ligt de nadruk op het creëren van een veerkrachtig en adaptief ruimtegebruik, het verhogen van de beeldkwaliteit, het vergroten van de duurzaamheid en het verbeteren van de identiteit en herkenbaarheid van Nolimpark. Deze aanpak ligt in lijn met strategische doelstelling SD5 "Competitief en duurzaam ondernemen faciliteren op de juiste plaatsen" van het Ruimtepact 2040.

Met het **beleidskader "Mobiliteit"** formuleert Pelt een toekomstvisie voor de verschillende mobiliteitsnetwerken (gemotoriseerd vervoer, openbaar vervoer, traag verkeer) binnen de gemeente gekoppeld aan nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen op lokaal en bovenlokaal niveau. Deze wederzijdse afstemming tussen mobiliteit en ruimtelijke ontwikkeling sluit aan bij de strategische doelstelling SD3 "Ruimtelijke ontwikkelingen en mobiliteit op elkaar afstemmen" van het Ruimtepact 2040.

Het **beleidskader "Open Ruimte"** beoogt om geen bijkomende open ruimte meer aan te snijden maar deze integendeel maximaal te beschermen. Daarnaast wordt er ook ingezet op een kwalitatieve versterking en het behoud van ruimtelijke diversiteit. Deze visie sluit aan bij de strategische doelstelling SD4 "Het openruimtesysteen versterken" van het Ruimtepact 2040.

4. DE ENGAGEMENTEN VAN DE PROVINCIE

Met het Ruimtepact 2040 neemt de provincie vijf belangrijke engagementen op in de ruimtelijke ontwikkeling van Limburg. Deze engagementen geven aan waar de provincie voor staat en waartoe ze zich verbindt in haar ruimtelijke beleid. Uitgangspunt hierbij is dat ruimtelijke ontwikkeling het resultaat is van samenwerking tussen verschillende overheden en beleidsdomeinen en met vele partners zoals het maatschappelijk middenveld, burgers, ondernemers, investeerders, onderwijs, … De provincie stemt ook de acties en middelen met een ruimtelijke implicatie vanuit haar andere beleidsdomeinen af met het Ruimtepact 2040. Het gaat hierbij om provinciale bevoegdheden zoals waterlopen, natuur, mobiliteit, landbouw en platteland, economie, toerisme, duurzaamheid en huisvesting.

4.1. ZUINIG RUIMTEGEBRUIK EN RUIMTELIJKE KWALITEIT OPNEMEN ALS RODE DRAAD

De provincie werkt actief mee aan de **ruimtelijke transitie**, wat inhoudt dat ze **het bestaande ruimtebeslag beter benut** op die plaatsen die goed gelegen zijn[10] en **de open ruimte maximaal vrijwaart**. De provincie hanteert de principes van zuinig ruimtegebruik en ruimtelijke kwaliteit als basis en rode draad in haar ruimtelijk beleid en voor alle acties en ingrepen in de leefomgeving. De provincie zet haar schouders mee onder het beleid dat Vlaanderen wil voeren om het bijkomend ruimtebeslag tegen 2040 tot 0 ha/dag terug te dringen. De provincie sluit zich hiermee aan bij de hoofdambities van de strategische visie van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen.

Met de uitwerking van het Ruimtepact 2040 expliciteert de provincie vanuit haar toekomstperspectief “Limburg 2040” hoe ze ruimtelijk invulling geeft aan de Vlaamse principes, toegepast op de maat en eigenheid van Limburg. Hierbij wil de provincie op een doordachte manier omgaan met haar ruimte, vanuit de grensstellende elementen van de ruimtelijke draagkracht. Ruimtelijke behoeften invullen leidt niet automatisch tot ruimtelijke uitbreiding. Daarom zijn de uitgangspunten van duurzame ruimtelijke ontwikkeling[11] ingebed in de strategische visie en de beleidskaders, waaronder het duurzaam realiseren van maatschappelijke ambities, het bijdragen aan een veerkrachtig openruimtesysteem (en zo ook de rol van het rivier- en bekennetwerk en het ecologisch netwerk), het duurzaam bijdragen aan verschillende maatschappelijke doelen (leefmilieu, cultuur, economie, sociale en esthetische doelen,…), het verhogen van de ruimtelijke kwaliteit van de onbebouwde ruimte, het verhogen van de gebruiks- en belevingskwaliteit van de bebouwde omgeving, … Naast de visie en de beleidskaders, dragen de concrete acties hieraan bij zoals ontharding, de realisatie en inrichting van groenblauwe aders, het delen van informatie en nieuwe inzichten met zoveel mogelijk partners, … .

[10] *Het principe “goed gelegen plaatsen” is afhankelijk van talrijke contextfactoren en de beoogde doelstelling. Daarom worden de goedgelegen locaties van provinciaal niveau omschreven en geselecteerd binnen de beleidskaders.*

[11] *VCRO, Art. 1.1.4: De ruimtelijke ordening is gericht op een duurzame ruimtelijke ontwikkeling waarbij de ruimte beheerd wordt ten behoeve van de huidige generatie, zonder dat de behoeften van de toekomstige generaties in het gedrang gebracht worden. Daarbij worden de ruimtelijke behoeften van de verschillende maatschappelijke activiteiten gelijktijdig tegen elkaar afgewogen. Er wordt rekening gehouden met de ruimtelijke draagkracht, de gevolgen voor het leefmilieu en de culturele, economische, esthetische en sociale gevolgen. Op deze manier wordt gestreefd naar ruimtelijke kwaliteit.*

4.2. OPSTARTEN VAN RUIMTELIJKE PILOOTPROJECTEN

De provincie wil actief en gericht het voortouw nemen in de ruimtelijke transitie door uitvoering te geven aan acties met een hoog ambitieniveau, in de bebouwde én in de open ruimte. De provincie werkt daarbij **gebiedsgericht, geïntegreerd en regionaal gedifferentieerd** waar nodig. Een gemeentegrensoverschrijdende impact benadrukt de aanpak op provinciaal niveau en de leidende rol van de provincie.

Ruimtelijke ontwikkeling heeft raakvlakken met veel sectoraal beleid en ruimtelijke ingrepen vragen tijd. Veranderingen in ruimtelijke structuren zijn het gevolg van langdurige processen. Limburg zal er in 2040 niet helemaal anders uitzien. De ruimte is beperkt maakbaar en de bevoegdheden van de provincie zijn begrensd. Met **ingrepen op goed gekozen plekken** of met **nieuwe instrumenten of plannen** maakt de provincie het beleid concreet met kwaliteitsvolle, innovatieve pilootprojecten. Deze zetten de veranderingen in de ruimtelijke omgeving op spoor en onderstrepen de realisatiegerichtheid van het Ruimtepact 2040. Het opstarten of verderzetten van projecten hoeft niet te wachten op de goedkeuring van het Ruimtepact 2040. Kwaliteitsvolle quick-wins zijn zelfs wenselijk.

4.3. GEMEENTEN ONDERSTEUNEN OM GEMEENSCHAPPELIJKE DOELEN TE REALISEREN

De provincie beoogt om de realiseerbaarheid van de doelstellingen op het terrein te verhogen, in **samenwerking met de gemeenten**. Ieder bestuursniveau heeft zijn eigen verantwoordelijkheid binnen de ruimtelijke transitie.

In de strategische visie en in elk beleidskader zijn concrete acties opgenomen om de gemeenten te ondersteunen. Bij de omschrijving van deze acties geeft de provincie aan welke middelen en instrumenten ze hiervoor wil inzetten en welke rol ze zal opnemen.

Daarnaast blijft de provincie haar decretaal vastgelegde adviesrol op een kwaliteitsvolle manier opnemen door het opstellen van inhoudelijke en geïntegreerde constructieve adviezen, als ondersteuning voor sterkere gemeentelijke ruimtelijke planningsdossiers. De provincie tracht op die manier ook het ideeëngoed en de doelstellingen van het Ruimtepact 2040 te laten doorstromen naar het lokale niveau.

4.4. GRENSOVERSCHRIJDEND DENKEN EN SAMENWERKEN

De provincie sluit allianties met aangrenzende gemeenten, provincies, gewesten en/of andere samenwerkingsverbanden om gezamenlijk te werken aan **ruimtelijke grensoverschrijdende projecten**. Op deze manier connecteert de provincie zich op provinciaal, Vlaams, nationaal en internationaal niveau. De provincie haakt in op opportuniteiten die zich aanbieden of onderzoekt proactief waar nieuwe kansen zich voordoen. De provincie tracht dergelijke grensoverschrijdende projecten op te schalen tot gebiedsgerichte projecten op Vlaams of Euregionaal niveau.

De impact van ruimtelijke ontwikkelingen stopt niet aan de provinciegrens. **Allerhande structuren binden ons met onze buren**: rivier- en beekvalleien, bos- en natuurgebieden, fietsroutes, spoorwegen, autosnelwegen, kanalen, hoogspanningsleidingen, leidingstraten,… De geografische positie van Limburg binnen de Euregio Maas-Rijn of ten opzichte van de Vlaamse Ruit, het stedelijk gebied rond Eindhoven, de Randstad en het Ruhrgebied is een troef en biedt economische en ecologische perspectieven. Strategische doelstellingen en selecties op provinciaal niveau worden dan ook binnen de ruimere context bekeken.

Gerichte ondersteuning door de provincie moet leiden tot een versterking van grensoverschrijdende projecten, ruimtelijke structuren of samenwerkingsverbanden, zoals rond het Economisch Netwerk Albertkanaal, de Demervallei, de Albertknoop, Nationaal Park Bosland[12], de Grensmaas, Kempen-Broek, de Grote Heide, de fietssnelwegen en toeristische topbelevingsroutes die aansluiten op projecten over de provinciegrens heen.

4.5. KLIMAAT EN ENERGIE RUIMTELIJK INTEGREREN

Klimaatmitigatie en -adaptatie en de verduurzaming van het energiesysteem zitten in al hun vormen **verweven in alle sectoren en hebben een impact op alle geledingen van de samenleving**. Door klimaat en energie op te nemen als een transversaal thema binnen het ruimtelijk beleid en de ruimtelijke doelstellingen, draagt de provincie maatgericht en op een geïntegreerde manier bij aan een duurzame ontwikkeling, haar eigen klimaatdoelen, de Europese beleidsagenda van de Green Deal en de Europese klimaatwet.

De provincie zet in op klimaatmitigatie en -adaptatie en neemt hiervoor concrete acties op binnen haar klimaatactieplan. Ruimtelijke ordening draagt hieraan bij door zich te concentreren op de ruimtelijke aspecten om de energie-gerelateerde uitstoot te verminderen. Door het vrijwaren en versterken van de groenblauwe aders vergroot het CO_2-capterend vermogen. Tegelijkertijd speelt de provincie in op de gevolgen van de klimaatwijziging. Het Ruimtepact 2040 operationaliseert dit binnen de verschillende doelstellingen en acties, zoals het inzetten op kernversterking, het voeren van een openruimtepositief planologisch beleid, het vrijwaren van de open ruimte en het versterken van haar systeemwerking, het ruimtelijk faciliteren van hernieuwbare energieproductie, -opslag en -uitwisseling, het stimuleren van het fietsgebruik en tegelijk het verminderen van de autoverplaatsingen.

Maar de doelstellingen zijn enkel haalbaar wanneer zoveel mogelijk actoren het engagement opnemen om hieraan bij te dragen. Zo treedt de provincie vandaag op als territoriaal coördinator voor de gemeenten die het Burgemeestersconvenant[13] tekenden.

---

[12] Bosland is bij Besluit van de Vlaamse regering op 13 oktober 2023 erkend als Nationaal Park. Deze erkenning gebeurt onder de opschortende voorwaarden dat Bosland binnen een termijn van 1 jaar, te rekenen vanaf deze beslissing, voldoet aan de 2 belangrijkste opmerkingen van de commissie van experten die betrekking hebben op enerzijds de ruimtelijk-functionele en landschapsecologische eenheid en anderzijds op een wervende, duidelijk onderscheidende 'Unique selling point' (USP) waarbij het aanknopingspunt voor die visie de aanwezige unieke natuurcomponent is. Het Parkbureau levert hiervoor tegen uiterlijk 1 september 2024 de nodige bewijsstukken aan bij het agentschap voor natuur en bos. De Vlaamse minister, bevoegd voor de omgeving en de natuur, legt de bewijsstukken en de evaluatie of al dan niet wordt voldaan aan voormelde voorwaarden, voor aan de Vlaamse regering.

[13] Het Burgemeestersconvenant is de reguliere Europese beweging met deelname van lokale en regionale overheden die vrijwillig toezeggen de energie-efficiëntie en het gebruik van hernieuwbare energiebronnen op hun grondgebied te verhogen. 41 van de 42 Limburgse gemeenten ondertekenden het Europese Burgemeestersconvenant voor Klimaat en Energie. Hiermee engageren zij zich om tegen 2030 hun uitstoot met 40% te verlagen en hun gemeente bestand te maken tegen de gevolgen van de klimaatverandering.

5. TOEKOMSTPERSPECTIEF “LIMBURG 2040”

Het toekomstperspectief “Limburg 2040” schetst een globaal wensbeeld waar de provincie naartoe werkt. Vanuit deze ambitie maakt de provincie keuzes, zoveel mogelijk samen met de gemeenten, Vlaanderen en alle andere partners. Uiteraard spelen er nog variabele factoren en onzekerheden waar de provincie zelf geen of nauwelijks vat op heeft, maar die de realisatie en haalbaarheid van het toekomstperspectief wel kunnen beïnvloeden. De provincie kijkt vastberaden vooruit en speelt flexibel in op veranderende maatschappelijke ontwikkelingen, waarbij ze haar ambitie bewaart en het vizier houdt op het uiteindelijke doel.

LIMBURG 2040

In 2040 is Limburg een aantrekkelijke en dynamische regio. Limburg heeft karaktervolle steden en dorpen en een kwalitatieve open ruimte binnen een divers landschap. De economie is lokaal en internationaal, competitief en duurzaam.

Ontwikkeling en hergebruik binnen het bestaande ruimtebeslag is in 2040 het nieuwe normaal. Nieuwe ontwikkelingen verhogen ook de klimaatrobuustheid. Een goed evenwicht tussen kwaliteitsvol kernversterkend wonen, duurzaam ondernemen en het beschermen van de open ruimte leidt tot een groei in levenskwaliteit, welvaart en biodiversiteit. Zo is Limburg gekend en gewaardeerd bij haar huidige en nieuwe inwoners, investeerders, bezoekers en partners.

EEN RIJKE DIVERSITEIT AAN LANDSCHAPPEN

In 2040 is de variëteit aan kenmerkende landschappen in Limburg nog steeds een sterke troef. Limburg koestert haar ruimtelijke kenmerken, kernkwaliteiten en regionale diversiteit. Die ruimtelijke regionale eigenheid bepaalt mee de identiteit van Limburg en de Limburgers en is een vanzelfsprekende onderlegger voor alle ruimtelijke ontwikkelingen. Het valoriseren van de ruimtelijke regionale eigenheid, verhoogt de ruimtelijke kwaliteit van nieuwe plannen, projecten, de regio en het landschap.

DE TRENDWIJZIGINGEN

In 2019 bestond 30,5% van de oppervlakte in Limburg uit ruimtebeslag. Het Vlaamse gemiddelde is 33,2%. Het aantal inwoners per ha ruimtebeslag is in Limburg (11,8) lager dan in Vlaanderen (14,6). Met 35,8% (Limburg) neemt huisvesting het grootste deel van het ruimtebeslag in[14]. Het ruimtebeslag optimaler gebruiken, kan bijkomend ruimtebeslag vermijden.

[14] *Bron: Landgebruiksbestand (Departement Omgeving, 2019)*

STERKE STEDEN EN LEEFBARE DORPEN

In 2040 wordt Limburg gekenmerkt door een aangename, gevarieerde leefomgeving met sterke steden en leefbare dorpen. Mensen vinden binnen hun regio een kwalitatieve woonplaats. Het voorzieningenniveau en de (duurzame) bereikbaarheid van de kernen zijn in overeenstemming met het type kern, gaande van de grotere steden (Hasselt en Genk), over kleinere (historische) steden en grote dorpen tot plattelandskernen. Sectoren zoals kunsten, cultureel erfgoed, sociaal-cultureel werk, jeugdvoorzieningen,… zijn verweven in de woonomgeving. Het groen is overal nabij. Die afwisseling tussen stad, dorp en landschap zorgt voor een uitgesproken woonkwaliteit die ons onderscheidt van andere stedelijke regio's. Kernversterking en groei worden gebiedsgericht gedifferentieerd op maat van en binnen de kern. Er wordt ingezet op kwaliteitsverhoging, duurzaamheid en gepaste ruimtelijke verdichting en verweving. Verweefbare economische functies en handel vinden een plaats in de centra van steden en dorpen. Dat zorgt voor meer stedelijke beleving, vitalere dorpskernen en het behoud van de open ruimte.

De bevolking zal in de periode 2020-2040 (+4,2%)[15] minder snel toenemen dan in de periode 2000-2020 (+11%)[16]. Het aantal huishoudens stijgt sterker dan de bevolkingsgroei. Vooral gezinsverdunning, vergrijzing en ontgroening zetten zich in Limburg door. In 2020 was 27,8% ouder dan zestig en 25,8% jonger dan vierentwintig. In 2040 is dat 33,3% en 24,5%[17].

Het beter afstemmen van het patrimonium op de veranderende woonbehoeften en dat binnen het bestaande ruimtebeslag, is dus een belangrijke opgave.

EEN DUURZAMERE MOBILITEIT

In 2040 is de mobiliteit verder geëvolueerd, op ruimtelijk en technologisch vlak. Door meer nabijheid van voorzieningen en werkgelegenheid, coherente fietsinfrastructuren, een sterker openbaarvervoerssysteem, meer gedeeld gebruik en vlotte overstapmogelijkheden in mobipunten zijn het aantal autokilometers afgenomen. Die verschuiving is ook zichtbaar in de inrichting van de publieke ruimte in dorpen en steden én de verbindingen ertussen met minder verharding en meer natuurlijke elementen. Alternatieven voor de auto krijgen een kwaliteitsvolle en prominentere plaats. Mobiliteit en ruimtelijke ontwikkeling worden geïntegreerd aangepakt. Nieuwe ontwikkelingen met aanzienlijke verkeersgeneratie situeren zich stelselmatig in omgevingen met een hoge bereikbaarheid en een goede multimodale ontsluiting. Duurzame mobiliteit wordt al in de conceptfase van ruimtelijke projecten geïntegreerd. Een verhoogde aandacht voor de fiets in de ruimtelijke ontwikkeling zorgt voor een systematische optimalisering en kwaliteitsverhoging van het fietsnetwerk en voor meer ruimte voor fietsers. Dat stimuleert meer fietsgebruik en draagt bij aan de modal shift naar meer duurzame mobiliteit en de positie van Limburg als fietsparadijs.

Op vlak van openbaar vervoer heeft Limburg in 2015 slechts 7% van de treinhaltes en 1,6% van de bushaltes in Vlaanderen en Brussel. 85% van de Limburgers woont op een locatie met een beperkte toegang tot openbaar vervoer, en heeft 27,3% een goed tot zeer goed voorzieningenniveau[18]. Limburg is meer autoafhankelijk dan de rest van Vlaanderen. In 2019 wordt 73% van de verplaatsingen als autobestuurder of als autopassagier gemaakt[19]. Het Vlaamse mobiliteitsbeleid heeft als doel dat minimum 40% van de verplaatsingen duurzaam gebeurt. Acties zoals het doorvoeren van een kernenbeleid of het stimuleren van het fietsgebruik dragen bij aan deze transitie naar een duurzamere mobiliteit.

[15] *Bron: Vlaamse gemeentelijke demografische vooruitzichten 2021-2040 (Statistiek Vlaanderen, 2021)*
[16] *Bron: Rijksregister (Federale Overheidsdienst Binnenlandse Zaken, 2020)*
[17] *Bron: Vlaamse gemeentelijke demografische vooruitzichten 2021-2040 (Statistiek Vlaanderen, 2021)*
[18] *Bron: Onderzoek naar ruimtelijke ontwikkelingskansen in Limburg in kader van een aangepast knooppuntmodel (Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek, 2018)*
[19] *Bron: Regionaal Mobiliteitsplan Limburg (Departement Mobiliteit en Openbare werken, 2023)*

HOOGKWALITATIEVE OPEN RUIMTE

In 2040 blijft Limburg een topregio op vlak van open ruimte, zowel door de omvang als de kwaliteit ervan. De samenhang tussen de grote kernen natuur-, landbouw en bos wordt gegarandeerd. Groenblauwe aders rijgen het ecologisch en natuurlijk netwerk aan elkaar, zowel binnen de open ruimte zelf als doorheen de bebouwde gebieden. Die ontsnippering maakt het openruimtesysteem functioneel, robuust en veerkrachtig en verhoogt de visuele kwaliteit van Limburg. De ecosysteemdiensten die hieruit volgen, bieden tal van winsten, zoals biodiversiteit, voedselproductie, een goede waterbalans, een aangename leef- en ontspanningsomgeving, de toeristische aantrekkelijkheid van de regio en het klimaatadaptieve vermogen.

In 2020 beslaat landbouw 46% van de oppervlakte van Limburg. In Vlaanderen is dat 58%[20]. Waardevolle natuur beslaat 34% van Limburg. Dat is beduidend meer dan de 21,6% in Vlaanderen[21]. 24% van ons grondgebied is Europees beschermde natuur t.o.v. 12% in Vlaanderen. Limburg heeft nog veel open ruimte, maar de gemiddelde grootte van de openruimteclusters daalt sinds de jaren 70 van 420 ha tot 100 ha[22]. Ten opzichte van 76 ha in Vlaanderen zijn de Limburgse clusters nog vrij groot, maar een trendwijziging is nodig om verdere versnippering tegen te gaan.

EEN GEDIFFERENTIEERDE, COMPETITIEVE EN DUURZAME ECONOMIE

In 2040 is de economie gedifferentieerd, competitief en duurzaam. Limburg biedt een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor innovatie, onderzoek, ontwikkeling en internationalisering. De economische groei wordt gefaciliteerd binnen een ruimteshift waarbij de ruimte efficiënter benut wordt. Hierdoor is er voldoende en kwalitatief ruimtelijk aanbod op goed gelegen en goed bereikbare werklocaties of in verweving met andere activiteiten in de kernen. Kleinhandel en verweefbare en kleinschalige toeristische bedrijvigheid situeren zich voornamelijk in en nabij levendige stads- en dorpskernen. Bedrijventerreinen zijn duurzamer en kwalitatiever door een verhoogd ruimtelijk rendement en de integratie van groen-, water- en energievoorzieningen en een duurzamere bedrijfsmobiliteit via het spoor, waterwegen, fietsverbindingen,... De vele creatieve start-ups uit de incubatoren zijn lokaal verankerd en krijgen de ruimte om hun activiteiten vanuit Limburg internationaal verder uit te bouwen. Landbouw is een belangrijke ruimtebeheerder en zorgt als grote economische speler voor duurzame, gezonde en nabije voedselproductie. De vrijetijdseconomie gedijt door de ruimtelijke, cultuurhistorische en landschappelijke eigenheid van Limburg en doet dit met respect voor de intrinsieke kwaliteiten. Deze economische sector is daardoor niet delokaliseerbaar.

De Limburgse economie is gedifferentieerd. Naast de bedrijventerreinen en de incubatoren bevindt 70% van alle bedrijfsactiviteiten zich in het woonweefsel. De oppervlakte bestemd voor bedrijventerreinen beslaat 4,3% van de oppervlakte van Limburg (in 2020). In Vlaanderen is dat 3,4%. Binnen de 11.460 ha juridisch bestemd aanbod aan bedrijventerreinen, is 3.200 ha zonder bebouwing of infrastructuur[23]. Recreatie beslaat 1,9% van de oppervlakte van Limburg. In Vlaanderen is dit 1,5%. Naast de toeristische entiteiten, zijn er ook heel wat verweefbare toeristisch-recreatieve activiteiten; sterk geënt op het landschap.

Een actieve sturing van het aanbod en een ruimteshift van slecht gelegen gronden naar strategische zones draagt bij aan een efficiënter grondgebruik. Dit geldt zowel voor bedrijventerreinen als de recreatiegebieden en de landbouw.

[20] *Bron: Ruimteboekhouding van de openruimtebestemmingen 2020*
[21] *Bron: provincies.incijfers.be (Biologische Waarderingskaart, 2020)*
[22] *Bron: Ruimterapport Vlaanderen (Departement Omgeving, 2018)*
[23] *Bron: VLAIO (januari 2022) Cijfers bezettingstabellen*

NAAR EEN RUIMTELIJK AFGESTEMDE ENERGIETRANSITIE

In 2040 is de energie-efficiëntie verhoogd door zuinig ruimtegebruik in kernen en op bedrijventerreinen. De energietransitie naar een decentraal systeem met vooral hernieuwbare, koolstofarme energiebronnen is gerealiseerd. Energie wordt grotendeels lokaal geproduceerd, opgeslagen, uitgewisseld en gebruikt. De energie wordt gewonnen uit hernieuwbare bronnen. Er is plaats voor grootschalige infrastructuren zoals zon- en windenergie, maar de inplanting ervan is afgestemd op de ruimtelijke en landschappelijke kwaliteit van Limburg. Ook voor kleinere collectieve, hernieuwbare energie-oplossingen is er plaats. Pilootprojecten maken nieuwe ontwikkelingen en heringerichte gebieden energie-efficiënter en duurzamer.

INTERNATIONAAL GECONNECTEERDE PROVINCIE

In 2040 is Limburg een open en internationaal georiënteerde en geconnecteerde provincie, binnen de Euregio Maas-Rijn en tussen de Vlaamse Ruit, Eindhoven, de Randstad, het Ruhrgebied en de Luikse regio. Dit geldt zowel in de samenwerking met de omringende regio's, als in het ruimtelijk voorkomen. Limburg ontwikkelt zich verder in relatie tot - en samenwerking met - haar omgeving en heeft vanuit grensoverschrijdend perspectief een goede ontsluiting via fiets-, spoor-, water en autowegen, sterke ruimtelijk-economische systemen en een goed functionerend openruimtesysteem. Samenwerkingsverbanden rond ruimtelijke structuren, gebieden en projecten versterken Limburg binnen een ruimere regio.

De omschakeling naar een duurzamere energiewinning is al ingezet. Potentieel is er vooral nog voor zonnepanelen op daken, grootschalige windturbines en biomassa-installaties. In 2020 is 9,0% van de Limburgse daken uitgerust met zonnepanelen[24]. In 2022 heeft Limburg 139 windturbines[25]. Het ruimtelijk kwaliteitsvol benutten van de potenties draagt bij aan de transitie. Technologieën als diepe geothermie, waterstof, energieopslag,… zijn momenteel nog in ontwikkeling, maar kunnen de energietransitie in de toekomst ondersteunen.

[24] *Bron: benuttingsgraad daken voor PV-installaties (Vlaams Energie- en Klimaatagentschap, 2020)*
[25] *Bron: Energiesparen.be (Vlaams Energie- en Klimaatagentschap, 2022)*

6. RUIMTELIJKE STRATEGISCHE DOELSTELLINGEN

Met de strategische doelstellingen (SD) zet de provincie de richting uit om het toekomstperspectief voor Limburg 2040 te realiseren. Dit doet de provincie in samenwerking met vele partners. De strategische doelstellingen werken door in de beleidskaders. De zeven strategische doelstellingen fungeren als leidraad bij de benadering en beoordeling van nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen.

- SD1 - De ruimtelijke regionale eigenheid valoriseren
- SD2 - Steden en dorpen gericht versterken
- SD3 - Ruimtelijke ontwikkelingen en mobiliteit op elkaar afstemmen
- SD4 - Het openruimtesysteem versterken
- SD5 - Competitief en duurzaam ondernemen faciliteren op de juiste plaatsen
- SD6 - Hernieuwbare energie integreren in het ruimtelijk beleid
- SD7 - Meer ruimte geven aan de fietser

Elke ruimtelijke strategische doelstelling wordt als volgt uitgewerkt:

Inleiding	Een verduidelijking van de begrippen in relatie tot de strategische doelstelling.
Relevantie	Het belang van de strategische doelstelling.
Ambitie	Een verduidelijking van het strategische doel.
Visie en strategie	De aanpak om het strategische doel te bereiken.
Focus	De ruimtelijke structuurbepalende elementen en het provinciale ruimtelijk beleid.
Realisatie	De acties en beleidskaders die de doelstelling helpen realiseren.

SD1 - DE RUIMTELIJKE REGIONALE EIGENHEID VALORISEREN

Inleiding

De ruimtelijke regionale eigenheid is als het ware het ruimtelijk DNA van Limburg; de ruimtelijke kwaliteiten die in hun samenhang de eigenheid van Limburg definiëren en bepalen hoe we onze leefomgeving ervaren en beleven. De ruimtelijke regionale eigenheid is niet eenzijdig te definiëren, maar wordt bepaald door een gelaagde opbouw vanuit drie invalshoeken:

- de herkenbare landschapseenheden
- de historisch-morfologische eenheden en gebieden
- de ruimtelijk-economische systemen

Een landschapseenheid is een ruimtelijk samenhangend gebied met een zekere coherentie in het fysisch systeem (bodem, reliëf en water), het ruimtelijk voorkomen (de natuurlijke en agrarische structuur en de daarin voorkomende soorten) en met een herkenbare identiteit. In het landschap kunnen harde grenzen aanwezig zijn zoals rivieren of kanalen, maar op de meeste plaatsen lopen de landschapseenheden op het terrein geleidelijk in elkaar over en beïnvloeden verschillende landschapseenheden elkaar. Dit geldt ook over de provinciegrens heen.

Een historisch-morfologische eenheid of gebied heeft een architectuurhistorische identiteit die duidelijk in de stedenbouwkundige structuur af te lezen is en een goed te identificeren historische oorzaak heeft. Buiten deze eenheden en gebieden komen er in Limburg nog waardevolle bouwkundige structuren voor, maar maken reeds deel uit van de landschapseenheid of zijn eerder lokaal of te verspreid om een regionale structuur te creëren.

Een ruimtelijk-economisch systeem hangt vaak samen met infrastructuren en is een belangrijke drager van de economische ontwikkeling en innovatie in Limburg. Ze hebben een belangrijke ruimtelijke impact.

Relevantie

De ruimtelijke regionale eigenheid bepaalt in grote mate de identiteit, de ruimtelijke kwaliteit, de aantrekkelijkheid en het onderscheidend vermogen van Limburg als leefomgeving, investeringsgebied en vakantiebestemming.

Ambitie

De ambities zijn:

- een nog sterkere identiteit van Limburg;
- een hogere ruimtelijke kwaliteit van nieuwe projecten én van Limburg;
- meer bewustzijn van - en een beter inzicht in - de regionale diversiteit van Limburg met per regio de ruimtelijke kernkwaliteiten en hun onderlinge samenhang.

Visie en strategie

De kernkwaliteiten zijn sterk bepalend voor de eigenheid en de leef- en omgevingskwaliteit van Limburg. De provincie koestert de ruimtelijke eigenheid en versterkt wat Limburg uniek maakt ten opzichte van de rest van Vlaanderen op basis van:

- de 10 landschapseenheden met een omschrijving van de variëteit aan kenmerkende landschappen en bijzondere plekken als kernkwaliteiten;
- de historisch-morfologische eenheden met een omschrijving van de historisch waardevolle structuren die de dorpen en steden karakter geven als kernkwaliteiten;
- de ruimtelijk-economische systemen met een omschrijving van de meer recente ingrijpende structuren die Limburg economisch deden groeien. Het zijn essentiële hefbomen voor nieuwe economische ontwikkelingen en innovatie.

De ruimtelijke regionale eigenheid vormt een stimulans voor ruimtelijke kwaliteitsverhoging binnen nieuwe ontwikkelingen. We vermijden aantasting van de kernkwaliteiten, zeker waar aantasting dreigt door ongewenste ontwikkelingen, omdat de kernkwaliteiten sterk bepalend zijn voor de eigenheid en de woon-, werk-, omgevings- en belevingskwaliteit van Limburg. Om het ruimtelijk DNA van Limburg te begrijpen, vormt het totaalbeeld van de drie invalshoeken en de omschrijving per invalshoek de basis om de huidige ruimtelijke regionale eigenheid van Limburg te benoemen. Waar mogelijk vrijwaart en versterkt de provincie de ruimtelijke regionale eigenheid binnen haar eigen planningsprocessen. De ruimtelijke regionale eigenheid is mee geïntegreerd in de visie van de beleidskaders.

De provincie neemt de bestaande kenmerken en kernkwaliteiten van de ruimtelijke regionale eigenheid ook mee in de advisering bij planningsprocessen van de andere overheden, zowel bij de opmaak van de beleidsplannen waarin de strategische ruimtelijke beleidslijnen worden uitgezet, als bij de opmaak van ruimtelijke uitvoeringsplannen en masterplannen.

Focus

Op de volgende pagina's volgt een verdiepende omschrijving[26] van de bestaande ruimtelijke kenmerken en kernkwaliteiten van de ruimtelijke regionale eigenheid van Limburg en haar regio's. Dit overzicht is niet restrictief en verandert de juridische ontwikkelingsmogelijkheden niet. Het is wel een hulpmiddel om ruimtelijke ontwikkelingen te integreren in de ruimtelijke eigenheid van de provincie, met respect of versterking van de ruimtelijke kernkwaliteiten. Het verruimen van de kennis en zichtbaarheid van de ruimtelijke regionale eigenheid, vergroot ook het begrip van de omgeving waarin nieuwe ontwikkelingen plaatsvinden.

De verdiepende omschrijving biedt een overzicht van de bepalende elementen op basis van de drie invalshoeken: de 10 landschapseenheden, de historisch-morfologische eenheden en de ruimtelijk-economische systemen.

Realisatie

De realisatie van de strategische doelstelling gebeurt door:

- het **beleidskader "Wonen in stads- en dorpskernen"** (vnl. OD2 – "Afstemmen van woonontwikkelingen op maat van de kern")
- het **beleidskader "Openruimteschakels"** (vnl. OD1 – "Ruimtelijk ondersteunen en optimaliseren van de groenblauwe aders en openruimtecorridors" en OD2 – "Meewerken aan een coherent netwerk van groenblauwe aders in Limburg")
- het **beleidskader "Economische Ruimte"** (vnl. OD3 – "Creëren van een gepast ruimte-aanbod op strategische locaties", OD4 – "Herbestemmen van slecht gelegen juridisch aanbod aan bedrijventerreinen en recreatiegebieden" en OD5 – "Duurzaam verankeren van landbouwbedrijfsvoering in agrarisch gebied");
- de **actie SV-2** – Opstarten van en meewerken aan gebiedsgerichte projecten voor Limburg;
- de **actie SV-9** – Ontsluiten van informatie en kennis.

[26] *Bron: Referentiekader ruimtelijke regionale eigenheid (BUUR, 2020)*

VERDIEPENDE OMSCHRIJVING VAN DE BESTAANDE KENMERKEN EN KERNKWALITEITEN VAN DE RUIMTELIJKE REGIONALE EIGENHEID

DE 10 LANDSCHAPSEENHEDEN

FIGUUR 4: De landschapseenheden. Bron: Referentiekader ruimtelijke regionale eigenheid (BUUR, 2020)

De 10 landschapseenheden zijn: Droog Haspengouw, Vochtig Haspengouw, Maasvallei, Hoge Kempen, De Wijers, West-Limburgse beekvalleien, Noord-Limburgse bossen, Dommel- en Warmbeekvallei, Kempen-Broek en Voeren.

DROOG HASPENGOUW

Het heuvellandschap van Droog Haspengouw is een open akkergebied met compacte dorpen, gehuchten en alleenstaande vierkanthoeves en kastelen in de dalen. In Droog Haspengouw ligt een collectie van landschappelijke punt- en lijnelementen zoals holle wegen. Verschillende relicten stammen uit de Romeinse periode zoals de Romeinse Weg of de voormalige heirbaan Tienen-Tongeren en verschillende Gallo-Romeinse grafheuvels of tumuli. Intacte panorama's en ongeschonden perspectieven typeren het glooiende landschap. De landbouw is ruimtelijk structurerend. De landschapseenheid valt dan ook samen met het ruimtelijk-economisch systeem van het Akkerlandschap Droog Haspengouw. Het landschap is een lappendeken van verschillende teelten die jaarlijks wisselen. De Haspengouwse dorpen zijn compact en hebben een herkenbaar erfgoed en typerende opbouw als kerkdorp. De bebouwing is voornamelijk gebundeld in de kernen. Verspreide bebouwing en verlinting verstoort slechts in beperkte mate het landschap. Tongeren en Sint-Truiden zijn de grotere, historische stadskernen en vormen belangrijke tewerkstellingspolen in de regio. Deze landschapseenheid heeft naast de landbouw geen grote economische structuren. De landschappelijke en cultuurhistorische waarde van de morfologisch structuur vormen een belangrijke troef van het gebied.

VOCHTIG HASPENGOUW

De regio valt grotendeels samen met het noordelijk deel van de ruimtelijk-economische eenheid van de Fruitstreek. De landbouw, met voornamelijk fruitteelt en weilanden, is dan ook de voornaamste economische structuur en is ruimtelijk structurerend. Onder meer door verstedelijkingsdruk vanuit Hasselt wordt de morfologische structuur sterk gekenmerkt door verlinting langs de steenwegen, maar ook door historische kernen als Borgloon en Halen. De rijke landbouwgronden zorgden voor een algemene welvaart wat zich in het landschap vertaalde in een divers kastelenlandschap, de typische vierkantshoeves, de abdijsites van Sint-Truiden en Herkenrode, de landcommanderij van Alden Biesen, ... Door zijn losse ondergrond wordt het landschap ingesneden door talrijke beekvalleien waaronder de Gete, de Herk, de Mombeek en de Demer welke plaats bieden aan natte gronden met bijzondere waterminnende planten, dieren en insecten.

MAASVALLEI

De combinatie van zowel de natuurlijke als cultuurelementen en de beleefbaarheid ervan zijn identiteitsbepalend. De Maas als regenrivier staat centraal in deze landschapseenheid. De vallei van de Grensmaas is, als vrijstromende rivier van deze grootte, uniek binnen Europa en heeft een intact open rivier- en oeverlandschap met unieke habitats- en soorten. Binnen het RivierPark Maasvallei wordt hier internationaal en gebiedsgericht samengewerkt. De landschappelijke structuur van de Maasvallei is een terrassenlandschap, met achtereenvolgens de zomerbedding van de Maas, de uiterwaarden in de winterbedding, de dijken, een agrarisch landschap met verschillende oude stroomgeulen en de steilrand van het Kempens plateau, doorsneden door beekvalleien zoals de Bosbeek. Het systeem wordt door mensen beheerd met dijken, landbouwgronden en aan weerszijden een kanaal voor de scheepvaart. In het Maasland loopt de Zuid-Willemsvaart vanuit Lanaken naar het noorden, grotendeels parallel aan de Maasvallei. Er zijn ook verschillende waterplassen aanwezig ten gevolge van de grindontginning. Deze worden benut voor ecologische opwaardering van de riviervallei, duurzaam waterbeheer en recreatie. De morfologische structuur wordt sterk gekenmerkt door de bebouwing langs de N78, maar vooral in het oosten zijn er nog historische bebouwingsstructuren van Maasdorpen en -gehuchten aanwezig en beleefbaar. De Maasdorpen vormen een historisch-morfologische eenheid op zich. Pittoreske, compacte dorpen als Aldeneik en Oud-Rekem of historische stadskernen zoals Maaseik en Stokkem (Dietse steden) vormen een toeristische troef voor de regio. In Eisden is er door het mijnverleden een link met de historisch-morfologische eenheid Mijnsteden. In het noorden van de Maasvallei is er veel landbouwgebied aanwezig. Dit wordt divers gebruikt voor veeteelt, akkerbouw en groenteteelt.

HOGE KEMPEN

De kern van deze landschapseenheid valt samen met het ruimtelijk-economisch systeem van het Nationaal Park Hoge Kempen. Het Kempens Plateau maakt de Hoge Kempen tot wat ze zijn. Een verhoogde vlakte met droge zandbodems maakte de streek minder geschikt voor landbouw wat leidde tot het uitgestrekte, intacte, onbebouwde gebied wat nu de basis is van het Nationaal Park Hoge Kempen. Het gebied wordt gekenmerkt door landschappen met naaldbossen, heide en landduinen. Maar lokaal zijn er heel wat verschillen, zoals verschillende types heide, historische bossen, recentere aanplantingen, … Ook de terrils en waterplassen zorgen voor een grotere diversiteit. Toeristisch-recreatief is dit landschap beleefbaar via een sterk uitgebouwd netwerk van wandel- en fietsroutes. Ook deze landschapseenheid heeft een overlap met de historisch-morfologische eenheid van de Mijnsteden. De vier voormalige mijnsites C-mine, La Biomista, Thor Park en Terhills zijn mee bepalend voor het voorkomen van de regio. Ze zijn ontwikkeld als goed geïntegreerde economische, culturele en/of commerciële bestemmingen. Bij de herwaardering van dit erfgoed wordt de kwaliteitslat op internationaal niveau gelegd. Genk is de belangrijkste stedelijke kern in het gebied en heeft een planmatige ontwikkeling gekend, met een variëteit in het woonlandschap zoals de vroege, organisch geplande tuinwijken en de meer rationeel opgebouwde cités van de latere fases, de modernistische sociale woonwijken, de suburbane verkavelingen en de hedendaagse stadsvernieuwingsprojecten in de Genkse stadsstrip.

DE WIJERS

Het land van '1001 vijvers' is uniek in Vlaanderen. Het is een bijzonder waardevol natuurgebied en economisch belangrijk voor de viskweek. Binnen het gelijknamige gebiedsgericht project 'De Wijers' werken verschillende partners aan dit vijverlandschap. Hier komen verschillende zeldzame dier- en plantensoorten voor. De Wijers ligt geografisch gezien op de overgangszone van de steilrand van het Kempisch Plateau naar Vochtig Haspengouw. De regio vormt een overgangsgebied van droog naar nat, van zand naar leem, van voedselarm naar voedselrijk en van bos en heide naar weiland. De diversiteit van de regio is voor een groot deel het resultaat van menselijke ingrepen. De Wijers zijn dan ook een kruispunt van verschillende landschappen en nederzettingsstructuren. De nederzettingsstructuur is sterk verstedelijkt door de nabijheid van Hasselt en Genk, het mijnverleden en het Economisch Netwerk Albertkanaal. Het is deze diversiteit die het cultuurlandschap interessant en uniek maakt. Hoewel het zwaartepunt van de Wijers gericht is op het vijverlandschap is er ook heel wat heide-, bos-, en moerasgebied terug te vinden. Er is ook een sterke verwevenheid met de woonomgevingen. Dit verhoogt de woonkwaliteit, maar brengt ook uitdagingen met zich mee voor het behoud van dit landschap. Een hoge dichtheid aan kleine landschapselementen zoals houtkanten, bomenrijen, kleine waterelementen, … bepalen de ruimtelijke eigenheid van het gebied; zowel in het kerngebied van de vijvers als in de bebouwde ruimte.

DE WEST-LIMBURGSE BEEKVALLEIEN

De kernkwaliteit is het netwerk van intacte beekvalleien met alle bijhorende ecotopen zoals moerasbossen, laagveen en natte graslanden. Een unicum is de Zwarte Beek, die vrijwel over het volledige stroomgebied in zijn natuurlijke staat behouden bleef en als natuurgebied wordt beschermd en beheerd. Ondanks dat de regio sterk bebouwd is, vormen de meeste beekvalleien een continu ecologisch netwerk met hoge natuurwaarden, aangevuld door de bos- en heidegebieden, zoals Averbode-Gerhagen en Gerheserheide. Over de grenzen met de provincies Antwerpen en Vlaams-Brabant heen ligt het werkingsgebied van het gebiedsgericht project 'De Merode'. In het Westen van dit gebied ligt een reeks ijzerzandsteenheuvels die de beekvalleien doet versmallen. Ter hoogte van Lummen en Halen monden de beken uit in een vroeger heel moerassige depressie (zone rond het Schulensmeer) in de Demervallei. De hoge dichtheid aan kleine landschapselementen in de minder beboste delen zorgt voor een kleinschalig bocagelandschap. De kleine landschapselementen zijn het meest aanwezig in en rond de beekvalleien, maar ook in het landbouwgebied en deels in het bebouwde weefsel. Het bebouwde weefsel situeert zich vooral in stroken op de heuvelruggen tussen de beekvalleien en wordt gekenmerkt door een sterke suburbane ontwikkeling en lintbebouwing. Deze landschapseenheid overlapt voor een groot deel met de historisch-morfologische eenheid van de Mijnsteden. Het mijnerfgoed van de voormalige mijnsites in Beringen, Heusden-Zolder en Houthalen en het systeem van woonwijken en voorzieningen daarrond is een kernkwaliteit van de regio. Er wordt sterk ingezet op de herbestemming van deze sites voor nieuwe vormen van bedrijvigheid, sport, recreatie, cultuur, handel en wonen.

NOORD-LIMBURGSE BOSSEN

Binnen het Nationaal Park Bosland[27] werken verschillende gemeenten samen aan het grootste aaneengesloten boscomplex in Vlaanderen. Het onbebouwd cultuurlandschap van naaldbossen en heide vormt door zijn uitgestrektheid een biotoop voor bijzondere diersoorten zoals roofvogels en zelfs wolven. Het gebied is grotendeels gespaard van bebouwing en er zijn weinig infrastructuurbarrières. De heide, de landduinen en de vloeiweiden zijn relicten van vroegere agrarische ontwikkelingen of ontginningspogingen. De ruimtelijke eigenschappen van de nederzettingen in deze landschapseenheid worden beschreven in de historisch-morfologische eenheid Teutendorpen. In het noordelijk deel heeft het industrieverleden verschillende sporen achtergelaten: van de zandwoestijn in de Sahara tot de grote plassen van de zandontginning. Er zijn verschillende grootschalige artificiële elementen: het Kanaal Bocholt-Herentals, de IJzeren Rijn, de grote industrieparken, de windturbines en zonnepanelen van het Kristalpark, de autotestbaan, het militair domein van Kamp van Beverlo, de militaire begraafplaats in Lommel, de recreatieplassen, … Zij bepalen mee het karakter van de regio en zijn veelal gekoppeld aan het ruimtelijk-economisch systeem van de Kempisch As. De regio ontwikkelt zich als een aantrekkelijke toeristische en recreatieve bestemming doordat een netwerk van recreatieve infrastructuur wordt uitgebouwd met zowel grootschalige attractiepolen zoals campings en vakantieparken als kleinschalige attractiepolen zoals speelzones, verblijfsplekken voor jeugdbewegingen, infopunten rond natuur, geschiedenis, … in Nationaal Park Bosland[28].

DOMMEL- EN WARMBEEKVALLEI

Het landschap kenmerkt zich als een agrarisch bocagelandschap met natuurlijk meanderende en ecologisch waardevolle beekvalleien en een mozaïek van bosgebieden. Het gebied langs de Dommel- en Warmbeekvallei is een ecologisch waardevol gebied met bijzondere plant- en diersoorten. Rond de beken liggen vochtige weilanden, wilgenstruwelen, broekbossen en populierenaanplantingen, vloeiweiden, visvijvers en vennen. Verschillende cultuurhistorische elementen getuigen van de agrarische ontginning van de Kempen

[27, 28] *Zie voetnoot 12*

zoals de wateringen, wind- en watermolens, schansen. Het Teutenverleden van de meeste dorpen in de streek verleent hen een gemeenschappelijke identiteit. Een beschrijving hiervan is terug te vinden onder de historisch-morfologische eenheid Teutendorpen. De Kempische As heeft als ruimtelijk-economisch systeem een belangrijke impact gehad op de verstedelijking van Pelt en Hamont-Achel. Plaatselijk, voornamelijk rond Peer, is het kleinschalig landbouwlandschap met houtkanten, houtwallen, bomenrijen, ... als bocagelandschap nog goed leesbaar. De intensivering van het landbouwgebruik heeft ook grotere structuren geïntroduceerd, zoals schaalvergroting van akkers en grotere landbouwinfrastructuur zoals stallen voor vee (varkens en kippen). Een groot deel van de regio behoort dan ook tot het ruimtelijk-economisch systeem van de Intensieve Landbouwstreek Noordoost-Limburg.

KEMPEN-BROEK

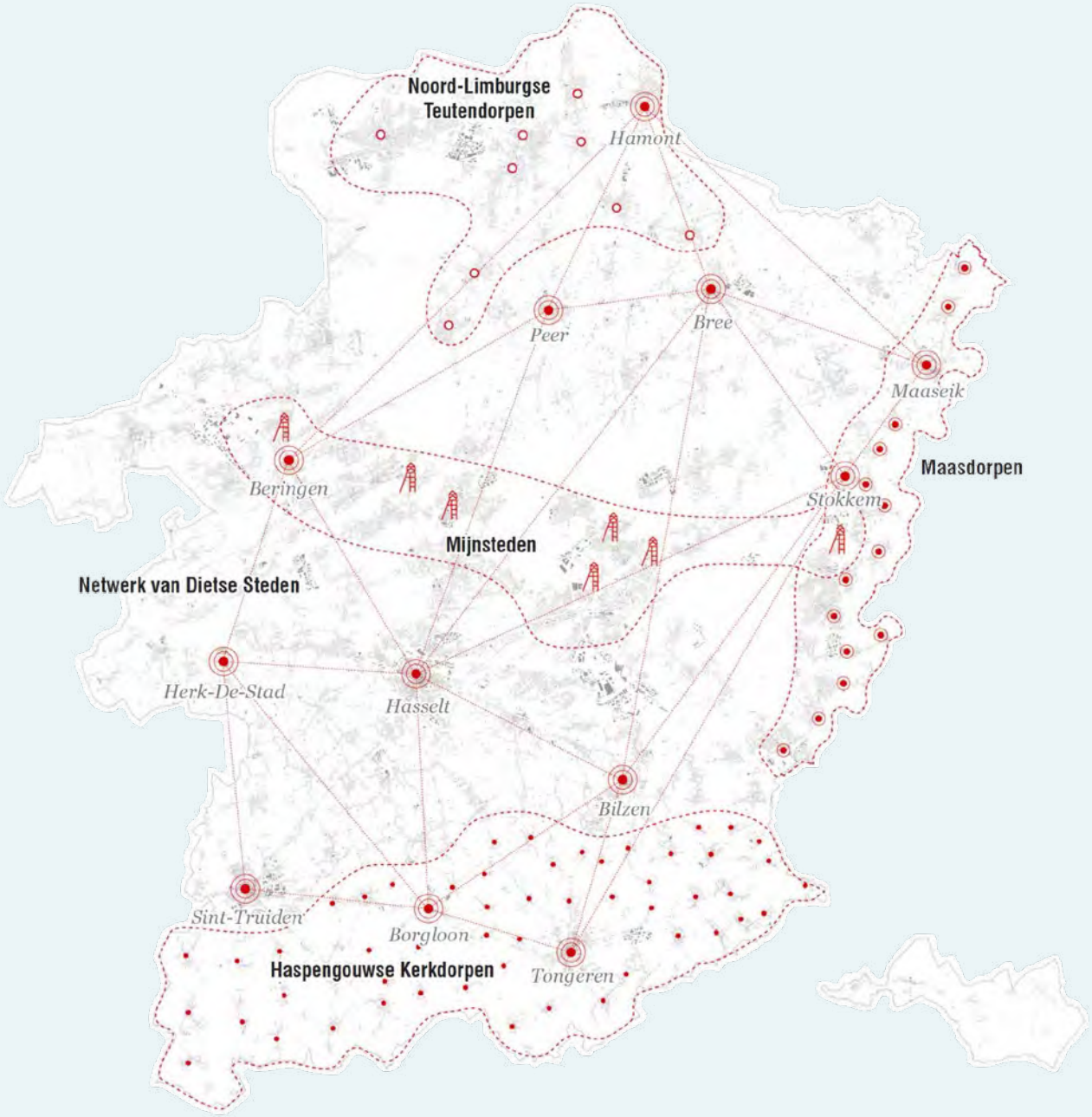
Kempen-Broek bestaat voor een groot deel uit een open, onbebouwd landschap dat gebruikt wordt voor landbouw of als natuurreservaat. De steilrand van het Kempens plateau, met ingesneden beekdalen en het plateau met voornamelijk natuur- en landbouwgebied, is een markante landschappelijke overgang in het gebied. Binnen het Grenspark Kempen-Broek wordt grensoverschrijdend samengewerkt. De uitgestrektheid van dat gebied en de variatie aan landgebruik vormen een belangrijke kernkwaliteit. In een belangrijk deel van die onbebouwde ruimte is een uniek ecologisch gebied ontstaan met een grote variëteit aan meestal watergerelateerde natuur: beekvalleien met natuurlijk meanderende beken, een netwerk van kanaaltjes en poelen, broekbossen en moerassen, natte graslanden en heide, vegetaties van riet en zegge, naald- en loofbossen, ... Deze hoge natuurwaarden gaan samen met het industrieel en residentieel, maar vooral agrarisch landgebruik. Het agrarisch landschap tussen Hamont en Kinrooi maakt deel uit van het ruimtelijk-economische systeem van de Intensieve landbouwstreek Noordoost-Limburg. In deze landschapseenheid zijn er verschillende cultuurhistorische elementen, zoals de watermolens op de Abeek en de Itterbeek, en landschappen het resultaat van de agrarische ontginning van de Kempen. De eeuwenlange strijd om het gebied voldoende droog te krijgen voor landbouw heeft een dens netwerk van kanalen, grachten en kleine landschapselementen opgeleverd. De Zuid-Willemsvaart doorkruist deze streek, als ruimtelijk-economisch systeem, en rijgt grotere industriële ontwikkelingen als een snoer aan elkaar.

VOEREN

De landschapseenheid Voeren heeft een intact, aantrekkelijk en historisch agrarisch landschap met veel kleine landschapselementen (kapelletjes, grafkruizen, holle wegen, graften, hagen, …) en een goede synergie tussen agrarische bedrijfsvoering en landschapsbeheer. Kronkelende wegen doorkruizen het heuvellandschap en leiden langs kleine dorpjes en erfgoed zoals oude vakwerkhuizen en imposante kasteeldomeinen. Kenmerkend zijn de graslanden, de melkveehouderijen en de hoogstamboomgaarden. Landbouwers nemen bijkomende taken op als verbreding van de bedrijfsvoering (toeristische voorzieningen, landschapsbeheer). Voeren heeft omwille van zijn landschappelijke kwaliteit en kleinschaligheid een bovenregionale toeristische aantrekkingskracht, vooral als wandel- en stiltegebied.

DE HISTORISCH-MORFOLOGISCHE EENHEDEN

FIGUUR 5: De historisch-morfologische eenheden. Bron: Referentiekader ruimtelijke regionale eigenheid (BUUR, 2020)

De historisch-morfologische eenheden zijn: Dietse steden, Mijnsteden, Noord-Limburgse Teutendorpen, Maasdorpen en Haspengouwse kerkdorpen.

DIETSE STEDEN

Hamont, Peer, Bree, Maaseik, Stokkem, Beringen, Herk-De-Stad, Hasselt, Bilzen, Borgloon, Sint-Truiden en Tongeren

De Dietse steden zijn de historische stadskernen die zich in de middeleeuwen ontwikkelden aan een belangrijke verbindingsweg en/of waterloop. De Dietse steden is de naam die gebruikt werd voor de Nederlandstalige steden van het Prinsbisdom Luik. Ze beschikten allemaal over een (stenen) omwalling en hebben tot op vandaag een centraal marktplein met radiale hoofdwegen tot aan de vroegere stadspoorten. Naast een kenmerkend stratenpatroon worden ze gekenmerkt door specifieke gebouwen (stadhuis, kerk, herenhuizen,…). Door een gedeeld Luiks verleden ontstond de Maasstijl als gedeelde historische bouwstijl. De meeste van de twaalf Dietse steden zijn vandaag nog steeds belangrijke ankerpunten van het Limburgse stedelijke weefsel.

MIJNSTEDEN

Beringen, Zolder, Houthalen, Winterslag, Zwartberg, Waterschei en Eisden

Nadat de eerste steenkool in Limburg werd ontdekt werden er zeven mijnmaatschappijen opgericht in het Kempens steenkoolbekken die na de Eerste Wereldoorlog onderling verbonden werden door een spoorverbinding, het Kolenspoor. Rond elke mijnzetel werd de nodige industriële infrastructuur opgericht voor de steenkoolontginning (schachttorens, kolenwasserijen, terrils, …). Om alle nieuwe arbeiders te huisvesten, creëerden de mijndirectie in de directe omgeving tuinwijken die gebouwd werden met zowel een organische als een strakke, rationele stedenbouwkundige structuur en architectuur. De strikte hiërarchie in de mijnen is vaak ook af te lezen in de architectuur van de woningen en de structuur van de wijk. Zo waren ruime villa's, vaak geïnspireerd door cottage-architectuur, gelegen aan groene lanen en pleinen voorbehouden voor de directeur en de mijningenieurs. Kleinere, gekoppelde woningen waren bestemd voor opzichters en bedienden en de arbeiders zelf woonden vaak in per vier geschakelde huisjes. Deze wijken beschikten veelal over een eigen aanbod aan voorzieningen (scholen, kerken, casino's,…) en een eigen, lineaire handels-as met lokaal en multicultureel handels- en voorzieningenaanbod. In de tweede helft van vorige eeuw werden de groei van de mijnsteden opgevangen door private woningbouw en grotere sociale woningbouwwijken. Vandaag wordt binnen het ruime gebied gemeentegrensoverschrijdend en gebiedsgericht samengewerkt rond het Kolenspoor.

NOORD-LIMBURGSE TEUTENDORPEN

Lommel, Hechtel, Eksel, Overpelt, Neerpelt, Achel, Hamont, St-Huibrechts-Lille, Kaulille en Bocholt

Door de armere zandgronden in Noord-Limburg ontstond een streek met kleine landbouwdorpen. Deze dorpjes, vaak aan de rand van een beekvallei, bestonden uit lemen hoeven met strodaken opgebouwd rond een centrale dries of een kerk. In de nabijgelegen beekvallei werden de natte gronden gebruikt als hooiland of vloeiweide afgeboord met houtkanten en bomenrijen. Aan de andere zijde van het dorp, lagen de drogere gronden die als akker werden gebruikt. Hogerop lagen de gemeenschappelijke 'woeste' gronden waar de heide door schapen en koeien werd begraasd. Vanaf het begin van de 17e eeuw ontstond het fenomeen van de Teuten. Dit waren rondtrekkende handelaars die een groot deel van het jaar in Europa rondtrokken om hun handelswaar te verkopen. De opbrengst hiervan investeerden ze in mooi versierde bakstenen huizen. Van de typische opbouw van de Kempense landbouwdorpen is vandaag nog maar weinig terug te vinden. Maar de Teutenhuizen zijn nog getuige van een gedeeld verleden.

MAASDORPEN

Kessenich, Geistingen, Ophoven, Aldeneik, Heppeneert, Elen, Rotem, Oud-Dilsen, Stokkem, Meeswijk, Leut, Eisden, Vucht, Kotem, Boorsem, Uikhoven, Oud-Rekem, Smeermaas en Neerharen

De Maasvallei wordt gekenmerkt door een snoer van dorpen parallel met de rivier. Deze dorpen lagen oorspronkelijk aan de rand van de vallei. Mede doordat de Maas zelf haar bedding meermaals naar het oosten heeft verlegd zijn de dorpskernen nu zo een 2 km van de Maas gelegen. Deze dorpen hadden een typische plattegrond met een kerk vlakbij de rivier en een stratenpatroon geënt op de Maas. Er was een noord-zuidgerichte dorpsstraat met dwars daarop een oost-westgerichte straat die het dorp verbond met de Romeinse weg (+/- N78) en de iets verderop gelegen heidegronden. Vanaf de 19e eeuw is er een ruimtelijke evolutie "van de Maas weg" in de richting van de N78.

HASPENGOUWSE KERKDORPEN

Velm, Kerkom, Aalst, Groot-Gelmen, Gelinden, Montenaken, Kortijs, Vorsen, Buvingen, Borlo, Jeuk, Mielen-boven-Aalst, Boekhout, Gingelom, Rukkelingen-Loon, Mechelen-Bovelingen, Opheers, Veulen, Horpmaal, Heks, Vechmaal, Mettekoven, Gutschoven, Heers, Berlingen, Voort, Broekom, Groot-Loon, Gors, Jesseren, Bommershoven, Haren, Borgloon, Zammelen, Herstappe, Lauw, Rutten, Nerem, Diets-Heur, Vreren, Mal, Sluizen, Henis, Riksingen, Neerrepen, Overrepen, Widooie, Piringen, Ketsingen, 's Herenelderen, Alt-Hoeselt, Kleine-Spouwen, Grote-Spouwen, Rosmeer, Hees, Vlijtingen, Lafelt, Vroenhoven, Zichen, Zussen, Bolder, Val-Meer, Millen, Herderen, Heukelom, Genoelselderen, Membruggen en Riemst.

De Haspengouwse kerkdorpen zijn kleinschalige dorpen met een redelijke compacte kern rond een centraal gelegen kerk. Deze compactheid is het resultaat van de vruchtbare bodem die maximaal benut werd. Rond het dorp bevonden zich de weides, de boomgaarden en moestuinen. Daarachter op de meest vruchtbare gronden bevonden zich de akkers. Buiten de dorpen bevinden zich, dankzij de vruchtbare ondergrond, nog heel wat erfgoedsites zoals kasteeldomeinen en statige vierkantshoeves.

DE RUIMTELIJKE-ECONOMISCHE SYSTEMEN

FIGUUR 6: De ruimtelijke-economische systemen. Bron: Referentiekader ruimtelijke regionale eigenheid (BUUR, 2020) met bijkomende aanduiding ENA en Kempische As

De ruimtelijk-economische systemen zijn: Innovatieregio Hasselt-Genk, Economisch Netwerk Albertkanaal, Kempische As, Zuid-Willemsvaart, Fruitstreek Haspengouw, Intensieve landbouwstreek Noordoost-Limburg, Akkerlandschap Droog Haspengouw, Nationaal Park Hoge Kempen.

INNOVATIEREGIO HASSELT-GENK

Het stedelijk gebied rond Hasselt en Genk ligt op een kruispunt van verschillende landschapseenheden (Haspengouw, Hoge Kempen, De Wijers), historisch morfologische eenheden (Dietse steden, Mijnsteden) en wordt van oost naar west doorsneden door het ruimtelijk economisch systeem Economisch Netwerk Albertkanaal. Hier komen talrijke verhalen samen. Er zijn de reconversieprojecten rond de voormalige mijnsites (Thor Park, C-Mine, Greenville), maar ook de ontwikkeling van toekomstgerichte bedrijven- en onderzoekscampussen (Corda, campus Diepenbeek met o.m. BioVille, Bouwacademie, …), de aanwezigheid van grote kennis- en zorginstellingen zoals de universiteit, hogescholen, grote ziekenhuiscampussen,… Van alle plekken in Limburg is de innovatieregio het best ontsloten met het openbaar vervoer maar ook met de auto. De grootschalige lijninfrastructuren ((snel)wegen, het Albertkanaal, spoorlijnen,…) zijn structuurbepalend en het groeiende energielandschap is kenmerkend voor het gebied.

ECONOMISCH NETWERK ALBERTKANAAL

Het Albertkanaal verbindt sinds de jaren 1930 de Antwerpse haven met Luik en loopt van het noordwesten tot het zuidoosten dwars door Limburg. Langs het Albertkanaal ontwikkelde zich al snel een lineaire structuur van grote industrieterreinen ondersteund door parallel lopende lijninfrastructuren zoals de E313 en spoorwegen. Ter hoogte van de innovatieregio Hasselt-Genk liggen enkele transformatiezones (kanaalzone in Hasselt, voormalige Ford-site, energiecentrale Langerlo,…) die een nieuwe identiteit en invulling krijgen. Deze zone evolueert steeds meer naar een energielandschap waar grootschalige hernieuwbare energie een plek krijgt.

KEMPISCHE AS

De Kempische As is een zone met grote industrieterreinen langs infrastructuurassen zoals de N71, de IJzeren Rijn, het Kanaal Bocholt-Herentals en het Kanaal naar Beverlo ter hoogte van Kristalpark. Deze as kende een historische aanwezigheid van vervuilende industrie. Rond de zink- en zwavelzuurfabrieken groeide een microkosmos van industriedorpen, vergelijkbaar met de mijncités maar kleiner in omvang. Rond en tussen deze industriële activiteiten groeide een uitgebreide ontsluitingsinfrastructuur. Het woonweefsel breidde zich uit en wordt vandaag gekenmerkt door een lage dichtheid en vrijstaande, grondgebonden woningen. De ontginning van witte kwartszanden transformeerde het landschap drastisch. De ontginningsplassen die na de zandwinning overbleven, dragen vandaag bij aan de ontwikkeling van een ecologisch en recreatief landschap.

ZUID-WILLEMSVAART

De Zuid-Willemsvaart werd als kanaal aangelegd op de oostelijke grens van het Kempens Plateau om hoogteverschillen zoveel mogelijk te vermijden. In Bocholt buigt de Zuid-Willemsvaart af naar het noorden en is er een aansluiting met het kanaal Bocholt-Herentals. Het kanaal rijgt een snoer van bedrijventerreinen aan elkaar. Het kanaal is een duidelijk herkenbaar en ruimtelijk structurerend element voor Noordoost-Limburg. Het kanaal en de flankerende bomenrijen markeren de overgang tussen het Kempens Plateau en het Maasland/ Vlakte van Bocholt.

FRUITSTREEK HASPENGOUW

De fruitboomgaarden zijn een beeldbepalend kernmerk van Haspengouw. Historisch bestonden deze vooral uit hoogstamboomgaarden en waren vooral de onderliggende weilanden belangrijk voor de veeteelt. Het voormalig bieten- en fruitspoor loopt als historisch relict dwars door het gebied. Vandaag zijn het vooral laagstamboomgaarden die commercieel interessant zijn. De laatste jaren zijn er ook andere opkomende sectoren in de streek zoals de wijnbouw maar ook de vrijetijdseconomie (bloesemtoerisme). PC fruit en de fruitveilingen zijn belangrijke centra voor de fruitsector. Vandaag wordt binnen het ruime gebied gemeentegrensoverschrijdend en gebiedsgericht samengewerkt rond het Fruitspoor.

INTENSIEVE LANDBOUWSTREEK NOORDOOST LIMBURG

Het noordoosten van Limburg, op en rond de vlakte van Bocholt, is een belangrijke landbouwstreek. Door de zandgronden in de streek zijn er vooral uitgestrekte weilanden en akkers met voedergewassen in functie van de intensieve veeteelt. De streek heeft heel wat landbouwzetels met grote stallen en agrarische infrastructuur. Op enkele plaatsen waar de grond iets geschikter is, is er ook hoogdynamische groenteteelt aanwezig. Er zijn verschillende landbouwgerichte bedrijven en onderzoekscentra (Greenyard, Agropolis, Proef- en Vormingscentrum Landbouw,…).

AKKERLANDSCHAP DROOG HASPENGOUW

De vruchtbare leemgrond van Haspengouw wordt al eeuwenlang ingezet voor de landbouw. In Droog Haspengouw, het zuidelijke deel van Haspengouw, ligt de focus vooral op de akkerbouw. Het landschap wordt gekenmerkt door uitgestrekte akkers met een mozaïek van diverse teelten. Op verschillende plekken in de streek wordt dit gecombineerd met veeteelt. De PIBO-campus in Tongeren is een proef- en expertisecentrum voor de akkerbouw en plantaardige teelt.

NATIONAAL PARK HOGE KEMPEN

Het Nationaal Park Hoge Kempen werd opgericht in 2006. Vandaag bestaat de ambitie eruit om het park uit te breiden tot 13.000 ha. Dit Nationaal Park wordt als één geheel aan bezoekers voorgesteld maar bestaat eigenlijk uit verschillende deelgebieden. Het park heeft een centraal gelegen kerngebied met natuur. De toeristische belevingsinfrastructuur bevindt zich vooral in de toegangspoorten rond de natuurkern. Het hele gebied heeft sterk uitgebouwde recreatieve netwerken (wandelnetwerk, toeristisch fietsroutenetwerk, ruiternetwerk, mountainbikenetwerk, …). Door gerichte ontsnipperingsmaatregelen (ecoduct, tunnel, …) probeert men bestaande barrières op te heffen. Het Nationaal Park is een belangrijke toeristisch-economische bestemming geworden te meer door de koppeling tussen de recreatieve netwerken en de grootschalige verblijfsrecreatie in de regio.

SD2 - STEDEN EN DORPEN GERICHT VERSTERKEN

Inleiding

De verstedelijkte structuur van Limburg wordt bepaald door een grote diversiteit van kernen: het regionaalstedelijk gebied met de twee grote kernen Hasselt en Genk, de kleinstedelijke gebieden, de kleinere historische stadskernen en de grote dorpen, plattelandskernen en kleine gehuchten. Een kern omvat niet enkel woonfuncties, maar de woonomgeving in de brede zin, met een mix aan woningen, voorzieningen, groene ruimten, kantoren, diensten, bedrijvigheid, kleinhandel, horeca en verschillende vormen van recreatie en toerisme. De mate waarin en de schaal waarop deze verweving voorkomt, hangt samen met tal van factoren waaronder de ruimtelijke-functionele context, de functies die een kern vervult (tewerkstelling, duurzame bereikbaarheid, voorzieningen, huisvesting) en zijn verzorgingsniveau (regionaal, provinciaal, woningmarkt, gemeente, kern).

Relevantie

- Kernversterking zorgt voor concentratie en ruimtelijke nabijheid van mensen, voorzieningen en werklocaties. Dat is essentieel voor de dynamiek van kernen en om versnippering van de open ruimte tegen te gaan. Het biedt kansen om fietsgebruik te stimuleren en autoverplaatsingen te verminderen. Gerichte versterking biedt mogelijkheden tot het reduceren van de energievraag en het realiseren van duurzame collectieve energieproductie en -uitwisseling.
- Strategische kernversterking biedt potenties voor de opschaling van de omgevingskwaliteit, het voorzieningenniveau, het verhogen van de leefbaarheid, de (duurzame) bereikbaarheid en de klimaatbestendigheid op maat van de kernen.
- Steden blijven ook in de toekomst de belangrijke groei- en aantrekkingspolen. Een sterkere stedelijkheid in Limburg verbetert zowel de positie van Limburg als van Vlaanderen en omliggende regio's.

Ambitie

De ambities zijn:

- meer stedelijke beleving, vitalere en kwaliteitsvolle stads- en dorpskernen;
- minder ruimtelijke versnippering door het opvangen van de woonbehoefte binnen de kernen.

Visie en strategie

Limburg biedt een aangename, gevarieerde woonomgeving met verschillende types aan kernen. De diversiteit aan steden en dorpen is een troef en wordt bepaald door de schaal, het verzorgingsniveau, de onderlinge functionele samenhang, de bereikbaarheid, de bewoners, het ruimtelijk voorkomen en de historisch-morfologische eigenheid, de dynamiek van de woningmarkt, de grensoverschrijdende invloeden, ... Hierdoor vinden Limburgers een kwalitatieve, betaalbare woonplaats binnen hun regio en volgens hun woonbehoeften. De bestaande verstedelijkte ruimtelijke structuur van steden en dorpen vormt de basis voor de invulling van de toekomstige ruimtelijke behoeften.

Om de steden en dorpen te versterken zijn keuzes nodig vanuit een regionale visie en met een gebiedsgerichte differentiatie op maat van de kern. Het is niet haalbaar, betaalbaar of ruimtelijk verantwoord om overal nieuwe woonontwikkelingen te faciliteren, een voorzieningenniveau op peil te houden en alle kernen multimodaal bereikbaar te krijgen. Door een gericht en selectief kernontwikkelingsbeleid, wil de provincie doordacht de stedelijkheid versterken op maat van Limburg, met het oog op meer stedelijke beleving, vitalere dorpskernen en het versterken van de open ruimte. Kernversterking is de uitgangshouding bij nieuwe ontwikkelingen. Daarbij wordt de dubbele doelstelling nagestreefd om de kernen kwalitatief en duurzaam te versterken en de open ruimte te vrijwaren. Nieuwe (woon)ontwikkelingen vinden plaats in - en worden afgestemd op maat van - de kern. Om het woonweefsel strategisch te versterken, doet de provincie een bovenlokale verdeling van het woningobjectief, waarbij ze streeft naar een verhouding van minstens 70% naar de bovenlokale kernen en maximum 30% naar de lokale kernen. De bijkomende woningbehoeften worden opgevangen binnen de afgebakende kernen volgens de kerntypering en de verdeling van het woningobjectief.

De bovenlokale kernen zijn strategisch belangrijk voor Limburg en hebben een stedelijke rol op te nemen binnen de provincie en de woningmarkt. Waar mogelijk en relevant voor de versterking van de bovenlokale kernen, zet de provincie haar eigendommen en patrimonium in (zoals provinciale scholen, provinciehuis, …) en neemt ze hiervoor planningsinitiatieven. Lokale kernen kunnen selectief versterken. Kwaliteitsvol wonen in dorpen is een specifieke en te behouden kwaliteit, met bijhorende eigenschappen zoals nabije open ruimte en woonvormen aan lagere dichtheden met privé- en (semi) publieke buitenruimten. Planologische herbestemmingen voor het creëren van bijkomend juridisch woonaanbod binnen de kern zijn mogelijk indien ze kaderen binnen

het strategisch locatiebeleid en een ruimtelijke winst opleveren[29]. Voor (nieuwe) ontwikkelingen buiten de kernen wordt geen bijkomend planologisch juridisch woonaanbod meer gecreëerd. Verdere lintbebouwing en verspreide bebouwing wordt, waar mogelijk, tegengegaan of teruggedrongen.

Ontwikkeling is niet enkel ruimtelijke groei door verdichting of uitbreiding, maar ook kwaliteits- en leefbaarheidsverhoging. Het verhogen van het ruimtelijk rendement wordt in de praktijk vertaald naar duurzaam kwaliteitsvol zuinig ruimtegebruik en verweving binnen zowel de bovenlokale als de lokale kernen. Daarbij wordt rekening gehouden met de gebruiks-, belevings- en toekomstwaarde van de kern. Bij nieuwe ontwikkelingen is er aandacht voor de principes van de goede ruimtelijke ordening, de groenblauwe dooradering, duurzame mobiliteit, …

Zowel in verstedelijkte wijken als in de kleine woonkernen zijn leefbaarheid en ruimtelijke kwaliteit belangrijke aandachtspunten. Naast het waarborgen van een kwaliteitsvolle woonomgeving, moeten ontwikkelingen ook inspelen op de veranderende woonbehoeften als gevolg van de demografische en maatschappelijke evoluties zoals ontgroening, vergrijzing (65+), verzilvering (80+) en gezinsverdunning. Er is nog een groei van de woonbehoefte, maar de groei vertraagt. De sociaalruimtelijke aspecten van het wonen, zoals sociale cohesie en innovatieve woonvormen zijn een kernopdracht van de gemeenten.

Om een duidelijk en gedifferentieerd locatiebeleid te kunnen voeren, moeten alle kernen een typering en een afbakening krijgen.

Focus

De bepalende elementen voor een strategische kernversterking in Limburg zijn:

REGIONALE WONINGMARKTEN

Regionale woningmarkten hebben betrekking op de verhuisdynamiek en functioneren als autonome migratiegebieden en zijn te omschrijven aan de hand van de ruimtelijke, historische, functionele en morfologische context waarbinnen de kernen van de woningmarkt zich bevinden. Zij vormen de regionale context voor nieuwe ontwikkelingen binnen de kernen en de verdeling van de woonbehoefte.

BOVENLOKALE EN LOKALE KERNEN

De kerntypering is een doorvertaling van de ruimtelijk-functionele samenhang van de kernen onderling, waarbij ook duurzame bereikbaarheid, het voorzieningenniveau en de tewerkstellingsplaatsen mee in acht zijn genomen. Het ruimtelijk woonbeleid wordt afgestemd op de kerntypering. De woningobjectieven en verweefbare economische functies worden opgevangen binnen de afgebakende kernen.

De 283 Limburgse stads- en dorpskernen worden in het beleidskader “Wonen in stads- en dorpskernen” geselecteerd. Binnen de typering wordt een onderscheid gemaakt tussen bovenlokale kernen van Vlaams en provinciaal niveau en de lokale kernen van gemeentelijk niveau. De provincie typeert de provinciale kernen als provinciaal stedelijke kernen en strategische woningmarktkernen en geeft de types van kernen op Vlaams niveau (regionaal stedelijke kernen en ondersteunende regionaal stedelijke kernen) en gemeentelijk niveau (hoofdkernen, specifieke kernen en woonkernen) aan. De gemeenten differentiëren in deze kernen.

VERVOERSINFRASTRUCTUREN

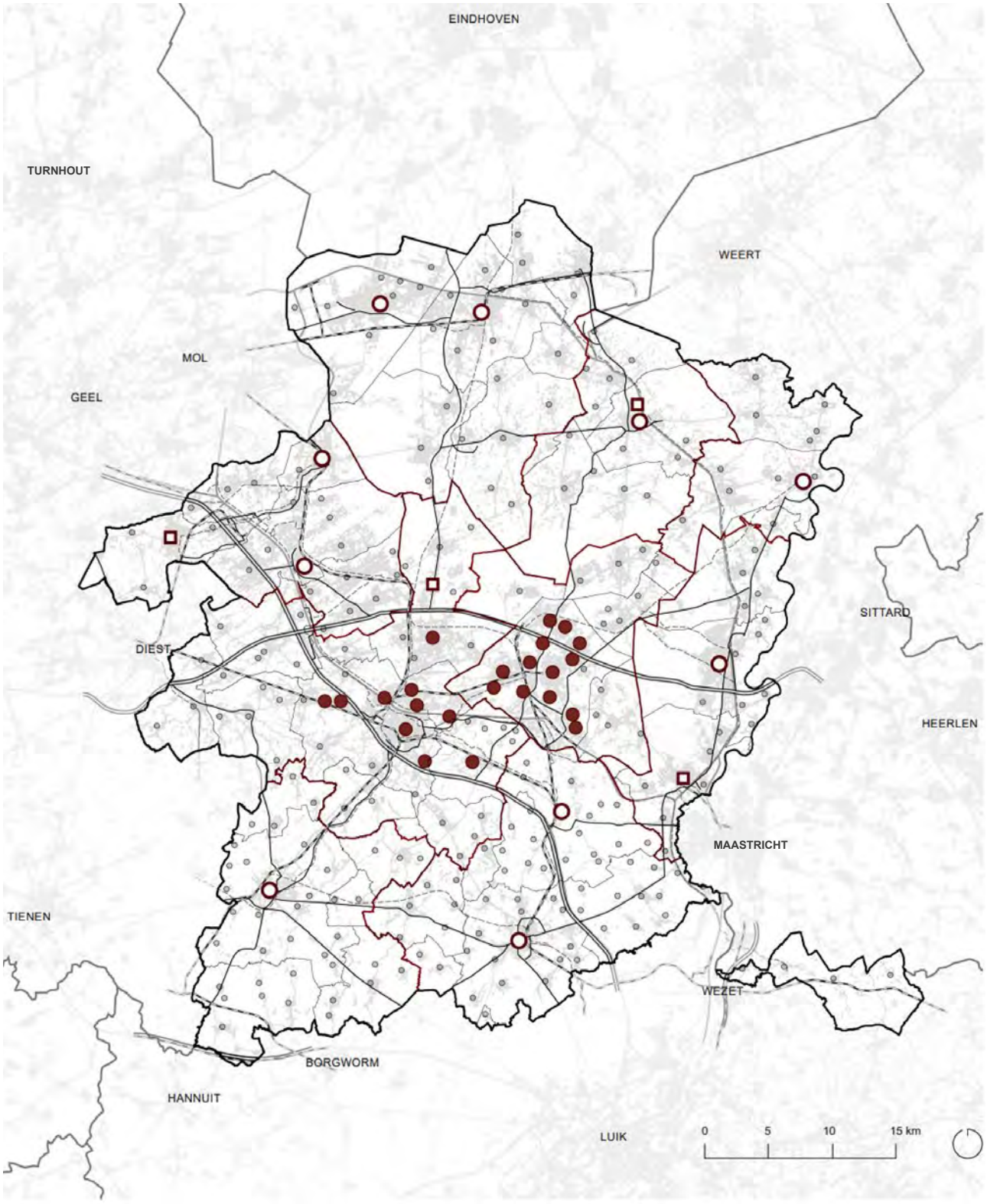
Multimodale bereikbaarheid vormt een belangrijk onderdeel in de ruimtelijk-functionele samenhang en ontwikkelingsmogelijkheden van de kernen. Het gaat daarbij over de fietssnelwegen en het bovenlokaal functioneel fietsroutenetwerk, het openbaar vervoersnetwerk, de (inter)regionale mobipunten, de autosnelwegen en de bovenlokale gewestwegen.

Realisatie

De realisatie van de strategische doelstelling gebeurt door:

- het **beleidskader “Wonen in stads- en dorpskernen”**;
- het **beleidskader “Openruimteschakels”** (vnl. OD1 – “Ruimtelijk ondersteunen en optimaliseren van de groenblauwe aders en openruimtecorridors”);
- het **beleidskader “Economische Ruimte”** (vnl. OD1 – “Versterken van economische activiteiten in stads- en dorpskernen”);
- de **actie SV-1** – Uitvoeren van een openruimtepositief planologisch beleid;
- de **actie SV-2** – Opstarten van en meewerken aan gebiedsgerichte projecten voor Limburg;
- de **actie SV-4** – Doorvertalen van de ruimtelijke visie naar de vergunningverlening met sturende instrumenten;
- de **actie SV-6** – Toetsen van alle adviezen en beslissingen in het ruimtelijk beleid aan de bovenlokale fietsroutenetwerken;
- de **actie SV-7** – Opmaken en toepassen van een fietstoets
- de **actie SV-9** – Ontsluiten van informatie en kennis.

[29] *De voorwaarden zijn opgenomen binnen het “afwegingskader woonontwikkelingen”, een onderdeel van het beleidskader “Wonen in stads- en dorpskernen”.*

KAART 1: SV - Bepalende elementen voor een strategische kernversterking (kerntypering)

regionale woningmarkt

- afbakening woningmarkt

bovenlokale en lokale kern

- (ondersteunende) regionaal stedelijke kern
- provinciaal stedelijke kern
- strategische woningmarktkern
- lokale kern

vervoersinfrastructuur

- autosnelweg
- bovenlokale weg
- hoofdas openbaar vervoer
- fietssnelweg

- provinciegrens
- gemeentegrens
- bevaarbare waterlopen
- bebouwingsstructuur

SD3 - RUIMTELIJKE ONTWIKKELINGEN EN MOBILITEIT OP ELKAAR AFSTEMMEN

Inleiding

De provincie onderscheidt vier bovenlokale vervoersnetwerken: de netwerken voor fietsers, het openbaar vervoersnetwerk, het wegennet en het netwerk specifiek voor goederenvervoer via spoor- en waterwegen. Hun performantie en onderlinge afstemming bepalen de bereikbaarheid van een plek. Hierbij wordt gestreefd naar multimodaliteit met verschillende vervoerswijzen. De vervoersinfrastructuren bepalen mee de samenhang van de ruimte en zijn belangrijke assen in de functionele structuur van Limburg.

Mobiliteit en ruimtelijke ontwikkeling zijn sterk verbonden: de organisatie van de ruimte stuurt de mobiliteit en mobiliteit is één van de bepalende factoren om nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen op te enten.

In het Regionaal Mobiliteitsplan Limburg 2030-2050 is de globale mobiliteitsvisie voor Limburg uitgewerkt voor de fiets, het openbaar vervoer, de auto en het vrachtvervoer. Het plan legt de belangrijkste mobiliteitsdoelen en -ambities vast. De bovenlokale vervoersnetwerken voor fiets, openbaar vervoer, auto en vracht en logistiek zijn uitgetekend. De ambities zijn:

- een modal shift voor een gedrags- en mentaliteitsverandering ten gunste van duurzame mobiliteit,
- het verminderen van het aantal autokilometers,
- een betere bereikbaarheid en verkeersleefbaarheid,
- meer verkeersveiligheid,
- een betere multimodaliteit en
- de optimalisatie van het wegennet en dat over de grenzen van Limburg heen.

Relevantie

- Bereikbaarheid en een goede ontsluiting zijn cruciaal voor de leefbaarheid en voor de economische ontwikkeling van een regio. Aangezien mobiliteit en ruimtelijke ontwikkeling samenhangen, is het van belang om hier vanuit het ruimtelijk beleid aan mee te werken.
- Inzet op alternatieve modi en duurzame mobiliteit is nodig om toenemende files te vermijden, de multimodale bereikbaarheid van Limburg te verbeteren, de aantrekkelijkheid van Limburg als toeristische en economische bestemming te vergroten, de energie-efficiëntie te verhogen en de klimaatdoelstellingen te halen.

Ambitie

De ambities zijn:

- een betere multimodale bereikbaarheid, zeker van nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen;
- bijdragen aan de modal shift naar 60/40, waarbij het aandeel autoverplaatsingen maximaal 60% bedraagt en 40% met andere duurzame vervoersmodi gebeurt zoals de fiets, te voet of het openbaar vervoer.

Visie en strategie

Een geïntegreerde aanpak en afstemming van mobiliteit en ruimtelijke ontwikkeling in de vervoerregio Limburg moet de multimodale bereikbaarheid en de ruimtelijke nabijheid van wonen, werken, ondernemen en ontspannen verhogen, waardoor autokilometers kunnen afnemen. Mobiliteit breder benaderen (vanuit concrete knelpunten) is ten gunste van de leefbaarheid, gezondheid en veiligheid van de leefomgeving.

Overleg en samenwerking tussen de provincie en de vervoerregioraad beoogt een gebiedsgerichte uitwerking op maat van Limburg. De afbakening van Limburg als één samenhangende vervoerregio is hierin een onmiskenbare opportuniteit. De opmaak (en eventuele herzieningen) en stelselmatige uitwerking van de mobiliteitsvisie worden afgestemd op de ruimtelijke visie en omgekeerd. Hiermee wordt een maximale afstemming beoogd. Enerzijds beïnvloeden keuzes in het regionaal

mobiliteitsplan het ruimtelijke beleid. Anderzijds geeft de gewenste ruimtelijke ontwikkeling input aan het regionaal mobiliteitsplan. Keuzes en beleidsmaatregelen van het Regionaal Mobiliteitsplan Limburg worden waar mogelijk ondersteund in het ruimtelijk beleid of waar nodig bijgestuurd vanuit ruimtelijke beleidsopties of argumentatie. Nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen met aanzienlijke verkeersgeneratie situeren zich best in omgevingen met een hoge bereikbaarheid en een (potentiële) multimodale ontsluiting, volgens de globale mobiliteitsvisie van het regionaal mobiliteitsplan en de ruimtelijke visie van het Ruimtepact 2040. Duurzame mobiliteit en bereikbaarheid worden van in de conceptfase integraal meegenomen in de planvorming van projecten.

De provincie zet in het ruimtelijk beleid maximaal in op de modal shift voor een duurzamere mobiliteit. Dat gebeurt op verschillende vlakken:

- Het wandelen, vooral op een kleiner schaalniveau, en fietsgebruik worden gestimuleerd door de nodige fysieke ruimte te voorzien, verhoogde aandacht te geven aan de voetganger en de fietser bij de ontwikkeling van plannen en projecten en de functionaliteiten die hiermee samenhangen, waar mogelijk door betere, aangenamere of kortere routes te creëren via veilige doorsteken en door kernversterking te stimuleren en in te zetten op nabijheid en concentratie van functies.
- De verbetering van het openbaar vervoer wordt ruimtelijk ondersteund door voldoende ruimte te reserveren of te vrijwaren in ruimtelijke plannen, door een gepaste inrichting van het publiek domein, door concentratie van voorzieningen en door kernversterking na te streven.
- Mobipunten en deelmobiliteit worden gestimuleerd op strategische locaties in het mobiliteitsnetwerk zoals vastgelegd wordt in het regionaal mobiliteitsplan. De provincie heeft hiervoor aandacht in haar ruimtelijke plannen.
- Er wordt een goed gelokaliseerd en gepast ruimtelijk aanbod voorzien aan bedrijventerreinen en infrastructuren via spoor-, water- en lucht voor goederenvervoer door het opmaken van ruimtelijke uitvoeringsplannen.

Het auto- en vrachtverkeer zal ook in de toekomst nog een wezenlijke rol spelen in Limburg. Vlaanderen investeert selectief en gericht in de wegeninfrastructuur om ook het autonetwerk performant en verkeersveilig te houden of te maken en de verkeersleefbaarheid te verhogen.

Focus

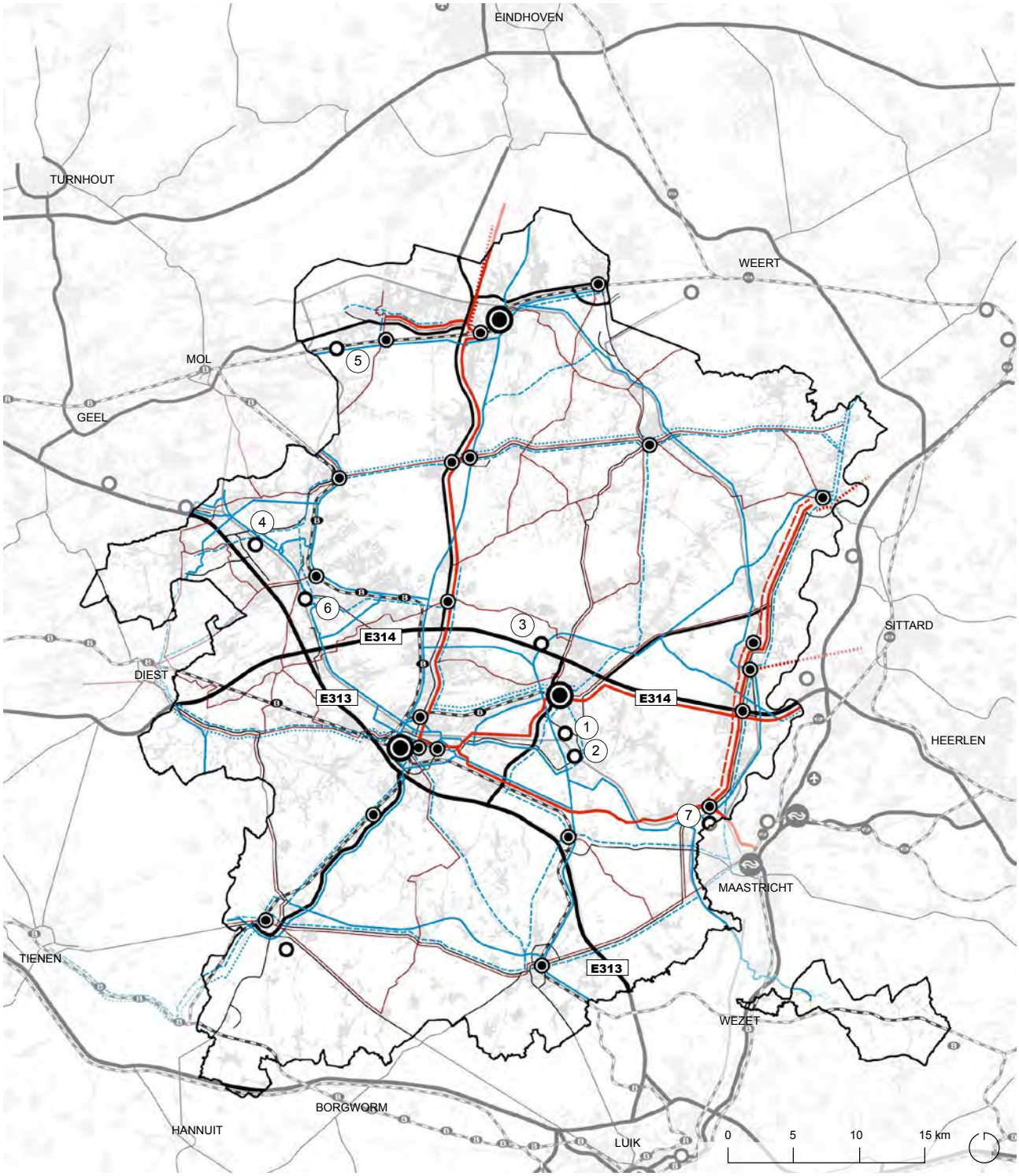
De bovenlokale, ruimtelijk structuurbepalende elementen voor mobiliteit zijn het fietsnetwerk (de fietssnelwegen en de hoofdroutes van het functioneel fietsroutenetwerk), de bevaarbare waterwegen, de spoorwegen, belangrijke openbaar vervoerassen (kernnet + aanvullend net) en het bovenlokaal wegennet (de Europese hoofdwegen, de Vlaamse hoofdwegen, de regionale wegen en de interlokale wegen).

De gewenste verkeers- en vervoersstructuur voor de verschillende modi (fiets, openbaar vervoer, auto en vrachtvervoer) en hun onderlinge wisselwerking is uitgewerkt binnen het “Regionaal Mobiliteitsplan Limburg 2030-2050” dat door de vervoerregioraad op 27 november 2023 werd goedgekeurd. In die mobiliteitsvisie wordt de rol van de infrastructuren in het functioneren van de Limburgse mobiliteit mee bepaald, zoals het treinnet, het kernnet en het aanvullend net op vlak van openbaar vervoer, de aanduiding en categorisering van de mobipunten, het benoemen en onderzoeken van de leefbaarheidsgordels, de categorisering van de wegen,…

Realisatie

De realisatie van de strategische doelstelling gebeurt door:

- het **beleidskader “Wonen in stads- en dorpskernen”** (vnl. OD2 – “Afstemmen van woonontwikkelingen op maat van de kern”)
- het **beleidskader “Economische Ruimte”** (vnl. OD1 – “Versterken van economische activiteiten in stads- en dorpskernen” en OD3 – “Creëren van een gepast ruimte-aanbod op strategische locaties”).
- de **actie SV-6** – Toetsen van alle adviezen en beslissingen in het ruimtelijk beleid aan de bovenlokale fietsroutenetwerken

KAART 2: SV - Bepalende elementen voor de mobiliteit[30]

autonetwerk
- Europese hoofdweg
- Vlaamse hoofdweg
- regionale weg

openbaar vervoernetwerk
- Spartacus
- Spartacus buiten provinciegrens
- spoorlijn
- regionale buslijnverbinding
- hoogwaardig openbaar vervoerlijn

vervoersknooppunt
- interregionale mobipunt
- regionale mobipunt
- station (BE/NL)
- luchthaven

functioneel fietsroutenetwerk
- fietssnelweg
- hoofdroute opwaarderen tot fietssnelweg
- hoofdroute

- provinciegrens
- gemeentegrens
- bevaarbare waterlopen
- bebouwingsstructuur

- overslagpunt voor goederen
  1. Haven Genk
  2. Port of Limburg
  3. Railport Genk
  4. Ravenshout
  5. Kristalpark
  6. Euro Shoe Group
  7. Albertknoop (Lanaken)

[30] *Het Ruimtepact 2040 bevat geen selecties van lijninfrastructuren. Deze kaart is een indicatieve kaart ter illustratie van SD3 met elementen uit het mobiliteitsbeleid. Dit mobiliteitsbeleid kreeg vorm binnen het proces van het Regionaal Mobiliteitsplan Limburg onder leiding van de vervoerregio Limburg.*

SD4 - HET OPENRUIMTESYSTEEM VERSTERKEN

Inleiding

De open ruimte is het hoofdzakelijk[31] **niet-bebouwde landschap**: het geheel van grote aaneengesloten natuur-, landbouw- en bosgebieden met daartussen verbindingen, zoals rivier- en beekvalleien, kleinere natuur- en landbouwgebieden, kleine landschapselementen (KLE), brongebieden, overstromingszones. De open ruimte heeft heel wat functies waarvan landbouw, natuur, bos, waterhuishouding en recreatie de belangrijkste zijn. De open ruimte bepaalt in sterke mate het landschap en de belevingskwaliteit ervan.

De open ruimte is een systeem waarin alle onderdelen, in meerdere of mindere mate, belangrijk zijn voor het goed functioneren ervan. Het openruimtesysteem loopt door over gemeente- en provinciegrenzen. De grote openruimteclusters, waarbinnen zich grote aaneengesloten natuur-, bos- en landbouwgebieden bevinden, zijn noodzakelijk voor het versterken van de biodiversiteit, het verzekeren van de voedselproductie, het milderen en opvangen van de klimaatveranderingen, het vrijwaren en versterken van onze toeristische aantrekkelijkheid en het verhogen van de (woon) omgevingskwaliteit. Goed functionerende verbindingen die de samenhang van alle onderdelen verzekeren, versterken het openruimtesysteem. Ze zijn cruciaal voor de functionaliteit, de robuustheid, de veerkracht en de kwaliteit ervan. De grote openruimteclusters en de verbindingen vrijwaren en versterken met een juiste inrichting en beheer is dus essentieel, zowel binnen de provincie als over de provinciegrens heen.

Het openruimtesysteem levert tal van ecosysteemdiensten en heeft daardoor onmiskenbaar een maatschappelijke, economische en immateriële waarde. Ecosysteemdiensten zijn diensten die door een ecosysteem aan mensen worden geleverd. Bomen zuiveren de lucht en leveren hout. Waterlopen zorgen voor water en wateropvang. Vruchtbare bodems vormen een belangrijke basis voor het economisch systeem van de landbouw als voedselleverancier. Een hoge biodiversiteit van fauna en flora houdt het ecologisch systeem in stand en een gezond ecologisch systeem versterkt de biodiversiteit. De open ruimte functioneert als een klimaatbuffer die ons beschermt tegen gevolgen van de klimaatverandering. Ze reguleert het teveel en te weinig aan water en zorgt voor koolstofopslag en verkoeling in steden. Als de open ruimte niet optimaal functioneert, heeft dat nadelige gevolgen voor de mens, zoals een slechte oogst bij droogte of overstromingen bij hevige regenval. De open ruimte biedt ook mogelijkheden tot recreatief medegebruik zoals wandelen, fietsen en ontspanning. De open ruimte verhoogt de kwalitatieve beleving van de omgeving door bewoners en gebruikers en draagt zo bij aan het mentale welzijn. De aantrekkelijkheid van natuur en het landschap is een troef voor Limburg.

Relevantie

- Een sterk en samenhangend openruimtesysteem heeft een regulerende en temperende werking en verhoogt de klimaatbestendigheid van onze provincie en levert tal van waardevolle ecosysteemdiensten voor mens, dier en plant.
- De open ruimte bepaalt in grote mate de landschappelijke kwaliteit en ruimtelijke regionale eigenheid van Limburg. Ze vormt een belangrijke socio-economische troef, zowel voor de Limburgers als voor de vele bezoekers.

Ambitie

De ambities zijn:

- een robuust, veerkrachtig en klimaatbestendig openruimtesysteem;
- meer planologische open ruimte in de Limburgse ruimtebalans[32].

Visie en strategie

De provincie streeft naar een samenhangend, goed functionerend openruimtesysteem dat doorloopt over de grenzen heen en dat bestaat uit grote natuur-, landbouw en bosgebieden en verbindende groenblauwe aders. De open ruimte wordt maximaal gevrijwaard waarbij bijkomend ruimtebeslag en versnippering van de open ruimte tot een absoluut minimum worden beperkt. Landbouw staat mee in voor het behoud en beheer van de open ruimte.

Om de open ruimte te vrijwaren en te versterken, voert de provincie een openruimtepositief planologisch beleid. Planologische ruiloperaties tussen natuur, bos, landbouw,

[31] *Agrarische gebouwen maken integraal deel uit van het landbouwfunctioneren in de open ruimte.*
[32] *Deze ambitie beschouwt de provincie voor het geheel van bestemmingen aan natuur, landbouw en bos.*

recreatie, wonen en bedrijvigheid worden doorgevoerd met het oog op een planologisch positieve ruimtebalans tegen 2040 voor het geheel aan de openruimtebestemmingen landbouw, natuur en bos. Bij uitwisseling tussen natuur en landbouw, streeft de provincie een win-win na waarbij én de natuurlijke én de agrarische structuur ruimtelijk en kwalitatief versterkt worden.

Een restrictief beleid tegen bijkomende bebouwing en verharding in de open ruimte is het uitgangspunt. Noodzakelijke verhardingen en bebouwing, bijvoorbeeld voor het functioneren van de landbouw, vormen een uitzondering. Dit gebeurt steeds met respect voor het landschap.

De samenhang van de open ruimte wordt versterkt door in te zetten op twee soorten cruciale openruimteschakels: 1) groenblauwe aders en 2) openruimtecorridors:

- De groenblauwe aders situeren zich hoofdzakelijk buiten de planologisch bestemde natuurgebieden en verbinden natuurgebieden ecologisch en fysiek doorheen zowel verstedelijkte gebieden als de open ruimte. Hun voorkomen is divers. Het zijn beekvalleien, maar evengoed flankerende beplantingen bij lijninfrastructuren.
- De groenblauwe aders vormen een samenhangend groenblauw netwerk met een natuur-, hydrologische en/of ecologische waarde. Door op Vlaams, provinciaal en gemeentelijk niveau de samenhang van de groenblauwe dooradering te bewaken en hun werking te versterken, is er meer ruimte voor water en verhoogt de biodiversiteit en de klimaatrobuustheid. De provincie beschermt het groenblauw netwerk vanuit een strategische en geïntegreerde aanpak en bouwt ze uit door acties op het terrein.
- De openruimtecorridors zijn gebieden met een ruimtelijk structurerend vermogen aan de randen van verstedelijkte gebieden of bedrijventerreinen. Het voeren van een gericht openruimtebeleid belet op deze cruciale plekken dat bebouwde zones aan mekaar groeien. In sterk verstedelijkte omgevingen, op plaatsen waar de resterende open ruimte nog visueel open, leesbaar en voelbaar aanwezig is, selecteert en bakent de provincie openruimtecorridors af.

De kerntaak van de provincie ligt in het verbeteren van de verbindingen tussen de grote kerngebieden van natuur, landbouw en bos. De provincie duidt de groenblauwe aders en openruimtecorridors aan als prioritaire openruimteschakels van provinciaal niveau. Hier biedt de provincie een strategische meerwaarde voor het openruimtesysteem. Hiermee neemt de provincie een aanvullende rol op ten opzichte van het Vlaamse en Europese beleid dat inzet op het natuur-, bos- en landbouwbeleid en de bescherming van de grote aaneengesloten openruimtegebieden.

Focus

De bepalende elementen van het openruimtesysteem in Limburg[33] zijn:

DE NATUUR- EN BOSGEBIEDEN

De natuur- en bosgebieden zijn grotendeels bepaald door de afbakening van het Vlaams Ecologisch Netwerk (VEN), groene bestemmingen op het gewestplan en in ruimtelijke uitvoeringsplannen (uitgezonderd park- en buffergebieden), de habitatrichtlijngebieden, de erkende natuurreservaten en hun uitbreidingszones. Hier tekenen zich enkele grotere structuren af: Grote Heide, Kempen-Broek, Sahara, Nationaal Park Bosland[34], Kamp van Beverlo, Gerhagen, Vallei van de Zwarte Beek, Duinengordel, Tenhaagdoornheide/ De Teut, De Wijers, Schulensmeer, Bokrijk, De Maten, Nationaal Park Hoge Kempen, Munsterbos, Mombeekvallei, Nieuwenhoven en de bosreservaten in Voeren.

DE WATERLOPEN

Het netwerk van waterlopen is het samenhangend geheel van open of groene linten in het landschap, vaak met een natuurlijke en ecologische waarde. Ze zijn ruimtelijk goed leesbaar aan de hand van hun specifieke vegetaties zoals moerassen, broekbossen, veenvegetaties, populierenrijen, … De rivieren, beken en hun zijlopen vormen in Limburg een zeer uitgebreid netwerk met onder andere de Dommel, Warmbeek, Abeek, Itterbeek, Maas, Bosbeek, Zwarte Beek, Mangelbeek, Laambeek, Roosterbeek, Stiemer, Demer, Herk, Mombeek, Jeker, Voer, …

DE LANDBOUWLANDSCHAPPEN

Vanuit het onderscheid in ruimtelijk voorkomen, zijn er in Limburg verschillende landbouwlandschappen waaronder het intensief agrarisch landschap in Noordoost-Limburg, het grootschalig agrarisch landschap in Haspengouw en Voeren met de uitgestrekte akkers, weiden en boomgaarden, het kleinschalig agrarisch landschap in de Maasvallei met vooral vruchtbare gronden langs de rivier en het weidelandschap in West-Limburg.

[33] *De "Verdiepende omschrijving van de bestaande kenmerken en kernkwaliteiten van de ruimtelijke regionale eigenheid" bij SD1 "De ruimtelijke regionale eigenheid valoriseren" bevat meer concrete en uitgebreidere informatie over deze elementen.*
[34] *Zie voetnoot 12*

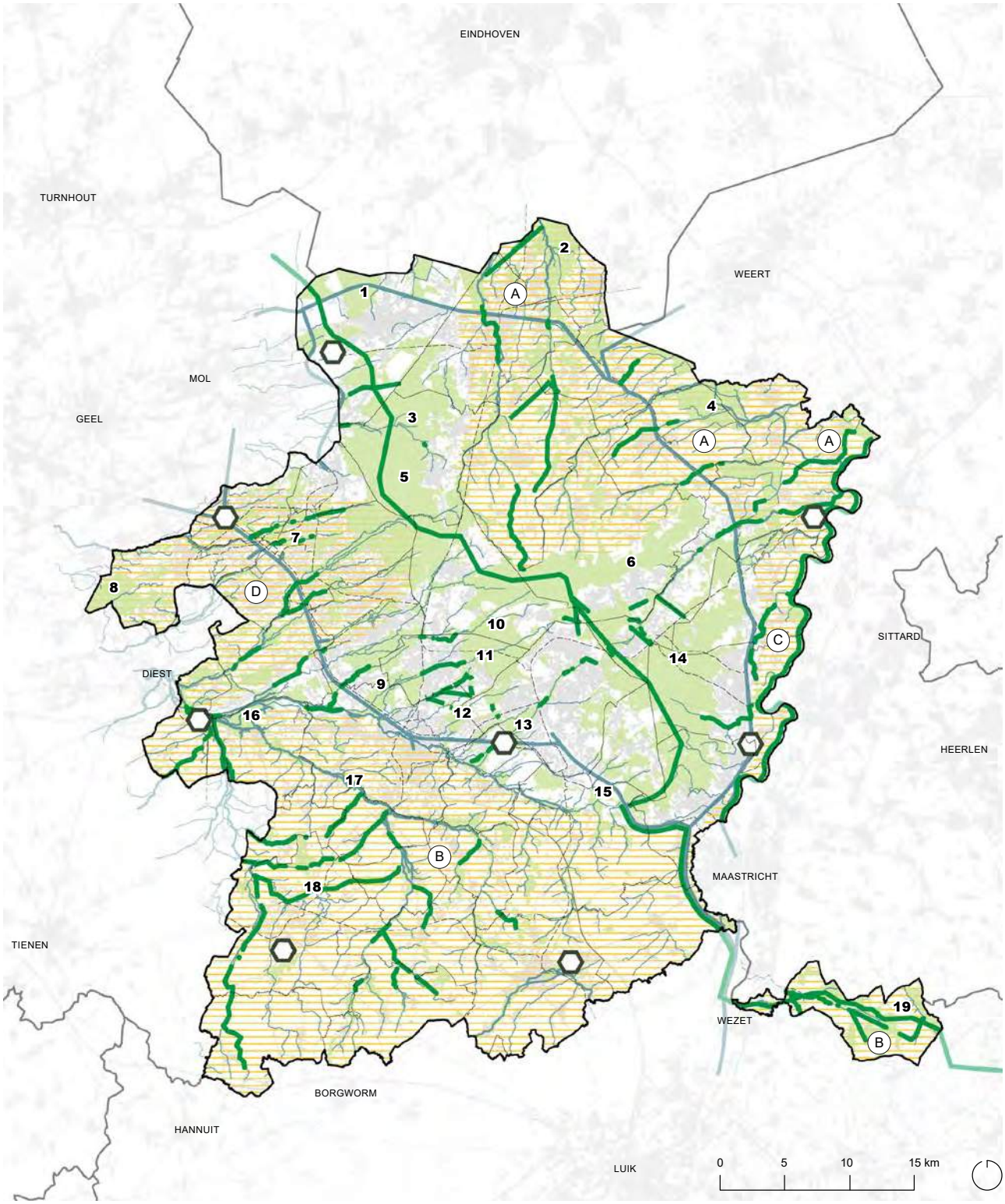
DE OPENRUIMTESCHAKELS

De openruimteschakels zijn cruciale schakels binnen het openruimtesysteem. Dit zijn 38 provinciale groenblauwe aders en 8 openruimtecorridors die verspreid voorkomen over Limburg, zowel in de open ruimte als in verstedelijkt gebied. De 38 provinciale groenblauwe aders zijn goed voor 311 km aan verbindingen in functie van een sterk samenhangend openruimtesysteem. De 8 provinciale openruimtecorridors beogen het beschermen van 950 ha open ruimte tegen verdere bebouwing. De selectie is opgenomen in het beleidskader "Openruimteschakels". Daarnaast zijn er ook nog groenblauwe aders van federaal, Vlaams en gemeentelijk niveau die belangrijk zijn binnen het groenblauw netwerk. 24 groenblauwe aders (blauwe aders, groene aders en lijninfrastructuren) worden niet-limitatief als suggestie aan Vlaanderen en de federale overheid gegeven.

Realisatie

De realisatie van de strategische doelstelling gebeurt door:

- het **beleidskader "Openruimteschakels"**;
- het **beleidskader "Wonen in stads- en dorpskernen"** (vnl. OD2 – "Afstemmen van woonontwikkelingen op maat van de kern" en OD4 – "Gemeenten ondersteunen in het voeren van een kwaliteitsvol, kerngericht en toekomstgericht woonbeleid");
- het **beleidskader "Economische ruimte"** (vnl. OD1 – "Versterken van economische activiteiten in stads- en dorpskernen" en OD3 – "Creëren van een gepast ruimte-aanbod op strategische locaties")
- de **actie SV-1** – Uitvoeren van een openruimtepositief planologisch beleid;
- de **actie SV-2** – Opstarten van en meewerken aan gebiedsgerichte projecten voor Limburg;
- de **actie SV-3** – Opzetten van een expertiseplatform en instrumenten ter ondersteuning van de gemeenten in het verhogen van de ruimtelijke kwaliteit;
- de **actie SV-9** – Ontsluiten van informatie en kennis.

KAART 3: SV - Bepalende elementen voor een versterkt openruimtesysteem

natuur- en bosgebied

natuur- en bosgebied

1. Sahara
2. Grote Heide
3. Bosland
4. Kempen-Broek
5. Kamp van Beverlo
6. Duinengordel
7. Vallei van de Zwarte Beek
8. Averbode - Gerhagen
9. De Wijers
10. Tenhaagdoornheide
11. De Teut
12. Bokrijk
13. De Maten
14. Nationaal Park Hoge Kempen
15. Munsterbos
16. Schulensmeer
17. Mombeekvallei
18. Nieuwenhoven
19. Voerstreek

waterloop

waterloop (bevaarbare, 1e cat. en 2de cat.)

landbouwlandschap

landbouwlandschap

A agrarisch landschap Noordoost Limburg

B grootschalig agrarisch landschap Haspengouw en Voeren

C kleinschalig agrarisch landschap Maasvallei

D weidelandschap West-Limburg

openruimteschakel

groenblauwe ader Vlaams/provinciaal niveau

provinciale openruimtecorridor

fietssnelweg

provinciegrens

gemeentegrens

bebouwingsstructuur

SD5 - COMPETITIEF EN DUURZAAM ONDERNEMEN FACILITEREN OP DE JUISTE PLAATSEN

Inleiding

De economische kracht van Limburg bestaat uit een mix van maakindustrie, handel, diensten, logistiek, bouw, zorg, vrijetijdseconomie, land- en tuinbouw, fruitteelt, incubatoren, ICT en digitale media, creatieve economie, cleantech, biotech, medtech, onderzoek en ontwikkeling, ... Al die economische activiteiten gebruiken ruimte. Huisvesten van verweefbare bedrijven met andere activiteiten kan in stads- en dorpskernen of op specifieke locaties waaronder bedrijventerreinen, innovatieve bedrijfscampussen of recreatiegebieden.

Relevantie

Een gedifferentieerd economisch weefsel met groeimogelijkheden zorgt voor welvaart voor Limburg en de Limburgers.

Ambitie

De ambities zijn:

- duurzame economische groei zonder ruimtelijke netto-uitbreiding;
- een hogere aantrekkelijkheid van de provincie als vestigingsklimaat voor lokale tot internationale bedrijven en ondernemingen;
- een betere bereikbaarheid van bedrijven op multimodaal ontsloten strategische plekken of via overslagpunten;
- meer rechtszekerheid voor verschillende economische sectoren (industrie, landbouw, toerisme,…);
- minder ruimtelijke versnippering.

Visie en strategie

Limburg biedt plaats aan een gedifferentieerde economische groei op specifieke, goed bereikbare en ruimtelijk kwalitatieve locaties of in verweving met andere activiteiten in de kernen.

De provincie ondersteunt de regionale economische visie en strategie die voor Limburg wordt uitgezet door verschillende economische actoren en overheden. Dit doet ze op een ruimtelijk verantwoorde en kwaliteitsvolle manier. De provincie wil de economische groei faciliteren met een ruimteshift. Concreet betekent dit: meer doen met minder ruimte en dit op de juiste plaats in de provincie. Het globale streefdoel is een planologische openruimtepositieve ruimtebalans met aandacht voor zuinig ruimtegebruik tegen 2040.

Voor het provinciaal ruimtelijk-economisch beleid focust de provincie op vier thema's die gebaat zijn bij een bovenlokale aanpak: de bedrijven(terreinen), de vrijetijdseconomie, landbouw en kleinhandel. Zuinig en duurzaam ruimtegebruik is het overkoepelend basisprincipe. De ruimteshift kent voor elk thema een eigen aanpak.

Economische groei voor bedrijven wordt gefaciliteerd met een ruimteshift door een gelijktijdige inzet op drie sporen:

- Hierbij moet de bestaande ruimte efficiënter benut worden. Dit kan door verdichting, functievermenging, meervoudig ruimtegebruik, … Het ruimtelijk en economisch rendement op dezelfde oppervlakte wordt verhoogd en tegelijkertijd kan de totale ruimtebehoefte aan bedrijventerreinen aanzienlijk afnemen. Zuinig ruimtegebruik moet gepaard gaan met een kwaliteitsverhoging op het bedrijventerrein.
- De verweefbare bedrijven worden maximaal gehuisvest binnen stads- en dorpskernen. Hierdoor blijft ruimte op bedrijventerreinen gevrijwaard voor de belastende activiteiten.
- Sommige bestaande terreinen zijn niet goed ontsloten of bereikbaar, niet afgestemd op de behoefte of niet op de meest geschikte plaats gelegen. Dit slecht gelegen juridisch aanbod voor bedrijvigheid wordt herbestemd. Nieuwe bedrijventerreinen kunnen nog ontwikkeld worden door het juridisch aanbod te verschuiven binnen daartoe reeds bestemde gebieden of op een andere en betere locatie. Door deze planologische ruiloperaties neemt de ruimtebalans voor bedrijventerreinen niet meer toe.

De ruimteshift voor landbouw is een planologische uitwisseling tussen zonevreemde landbouw, natuur en bos voor de versterking van zowel de landbouw- als de natuur- en bosstructuur. Deze ruil gebeurt vanuit een geïntegreerde gebiedsgerichte aanpak en biedt de landbouwsector meer rechtszekerheid.

Kleinschalige toeristische bedrijvigheid worden maximaal

verweven binnen stads- en dorpskernen. Als het ruimtelijk verantwoord is, kan vrijetijdseconomie ook in de open ruimte verweven worden. Voor recreatie beoogt de provincie een ruimteshift met een planologisch openruimtepositieve ruimtebalans. Onbenutte, soms slecht gelegen of niet geschikte recreatiegebieden krijgen een openruimtebestemming. Dit levert planologische compensatiemogelijkheden op voor toeristische bedrijfsontwikkeling op meer gewenste plaatsen.

Een resoluut kernversterkend beleid voor kleinhandel countert de leegstand. Het uitgangspunt is dat de totale winkelvloeroppervlakte niet meer toeneemt. Als er toch een bijkomende ontwikkeling nodig is, moet dit kerngericht gebeuren en moet elders dezelfde winkelvloeroppervlakte worden weggenomen.

Focus

De bepalende elementen voor een duurzame economie in Limburg zijn:

DE ECONOMISCHE DRAGERS

De economische dragers zijn:

- de afgebakende stedelijke gebieden;
- de regionale bedrijventerreinen (> 50 ha);
- de incubatoren en de campussen (bedrijfs-, onderwijs- en onderzoekscampussen).

Een aantal van die dragers maken deel uit van grotere ruimtelijk-economische systemen, die gekenmerkt worden door een concentratie van regionale bedrijventerreinen en/of incubatoren en campussen en ruimtelijke en functionele samenhang vertonen, zoals in het Economisch Netwerk Albertkanaal met de logistieke poort Genk, de cluster in Lommel-Pelt (onderdeel van de Kempische As) en de innovatieregio rond Hasselt-Genk.

In het beleidskader “Economische ruimte” worden provinciale economische dragers geselecteerd die een belangrijke rol spelen in Limburg. Ze vormen de basis voor het provinciaal ruimtelijk beleid rond bedrijvigheid. Vanuit de principes van duurzaam en zuinig ruimtegebruik worden ontwikkelingen op de juiste plaats gefaciliteerd. Het volledige juridische aanbod aan bedrijventerreinen breidt netto niet meer uit. Het neutraliseren van onbenutte, slecht gelegen of onbruikbare bedrijventerreinen is dan ook nodig voor de Limburgse ruimteshift om op gewenste locaties een aanbod te kunnen bieden indien de economische vraag zich opdringt.

VERVOERSINFRASTRUCTUREN

De vervoersinfrastructuren spelen eveneens een belangrijke rol in de functionele samenhang, de multimodale bereikbaarheid en ontwikkelingsmogelijkheden van de economische structuur. Het gaat hierbij over de kanalen en (goederen)spoorlijnen in combinatie met de multimodale overslagpunten en de bovenlokale auto(snel)wegen.

DE TOERISTISCH-RECREATIEVE DRAGERS

De vrijetijdseconomie is ruimtelijk sterk verspreid en ruimtelijk-functioneel verweven in Limburg. Er zijn vrijetijdsdomeinen met een grote aantrekkingskracht zoals vakantieparken en erfgoedsites. Daarnaast zijn er vele kleinere toeristisch-recreatieve voorzieningen geïntegreerd in stads- en dorpskernen en op het platteland. Het toeristisch fietsroutenetwerk is een betekenisvolle drager voor toerisme en recreatie in Limburg. En tot slot zijn er ook heel wat natuur- en landschapsgebieden met een belangrijk recreatief medegebruik.

In het beleidskader “Economische ruimte” worden de recreatievoorzieningen van uitgesproken provinciaal belang, met een gemeentegrensoverschrijdende ligging en/of in provinciale eigendom als provinciale toeristisch-recreatieve dragers geselecteerd zoals: de uitzonderlijke landschappen, de specifieke vrijetijdsdomeinen Bokrijk en Terhills, dagattracties van provinciaal niveau (> 5 ha en een bezoekersaantal > 100.000/jaar), het toeristisch fietsroutenetwerk en de provinciale domeinen Dommelhof en Nieuwenhoven.

In Limburg zijn er nog onbenutte, soms slecht gelegen of niet geschikte recreatiegebieden aanwezig. Om toeristisch-recreatieve ontwikkelingen op de juiste plaats planologisch te faciliteren beoogt de provincie om de recreatiegebieden die slecht gelegen zijn of niet gewenst zijn om te ontwikkelen te herbestemmen.

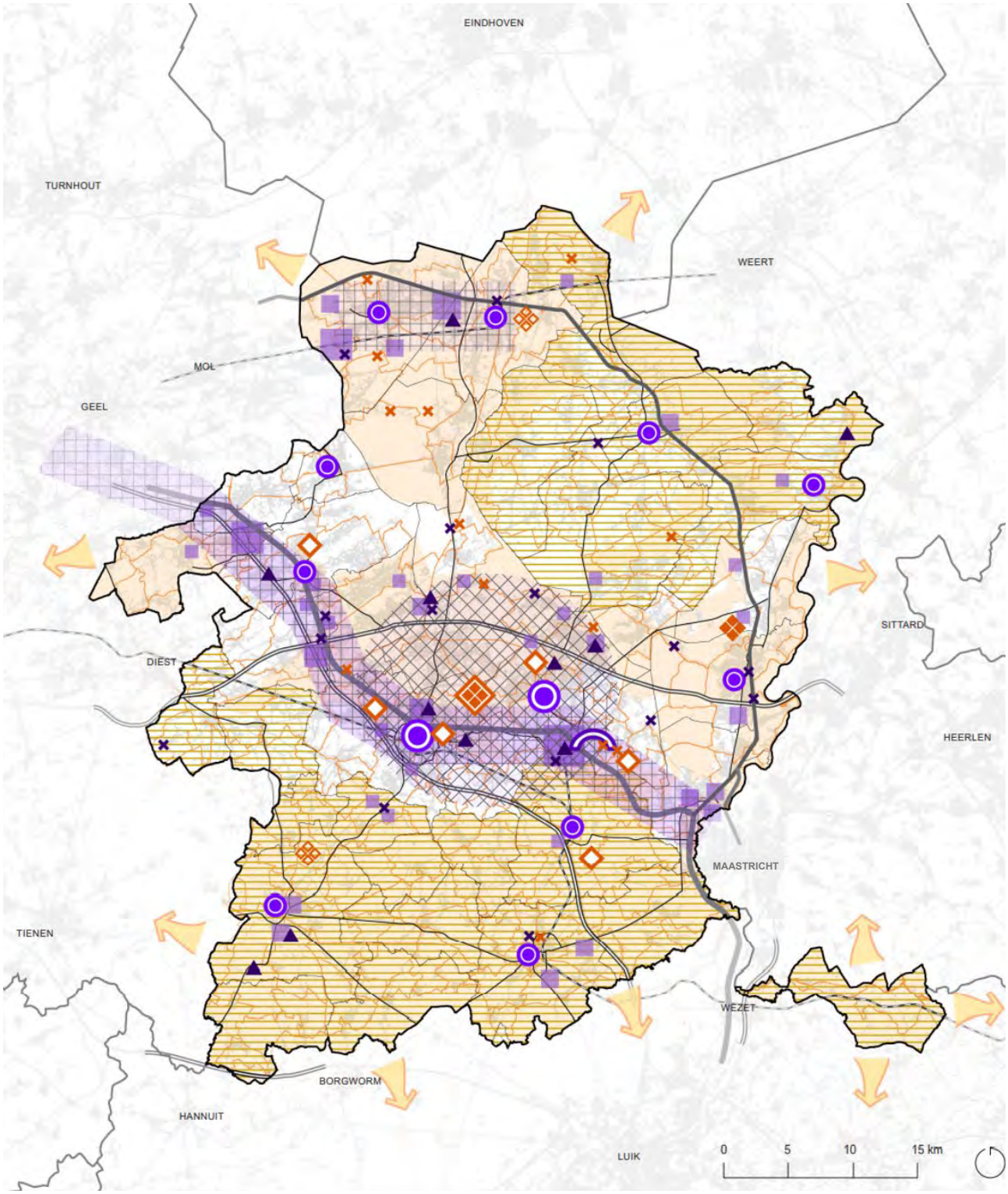
DE STRATEGISCHE LANDBOUWGEMEENTEN

De grote aaneengesloten en intensieve landbouwgebieden in het noordoosten van Limburg, in Haspengouw en in Voeren zijn ruimtelijk structuurbepalend voor de regio en economisch gezien voor de sector het belangrijkst in Limburg. De provincie selecteert die gebieden als provinciale strategische landbouwgemeenten waarbinnen planologische acties genomen worden ter versterking van de landbouwbedrijfsvoering.

Realisatie

De realisatie van de strategische doelstelling gebeurt door:

- het **beleidskader "Economische Ruimte"**;
- het **beleidskader "Wonen in stads- en dorpskernen"** (vnl. OD2 – "Afstemmen van woonontwikkelingen op maat van de kern" en OD3 – "Afstemmen van het woningobjectief op de regionale woningmarkten");
- de **actie SV-1** – Uitvoeren van een openruimtepositief planologisch beleid;
- de **actie SV-2** – Opstarten van en meewerken aan gebiedsgerichte projecten voor Limburg;
- de **actie SV-3** – Opzetten van een expertiseplatform en instrumenten ter ondersteuning van de gemeenten in het verhogen van de ruimtelijke kwaliteit;
- de **actie SV-5** – Opmaken van een provinciale energiekaart om grootschalige hernieuwbare energie op de juiste plek in te planten;
- de **actie SV-8** – Opzetten van een fonds voor provinciale acties;
- de **actie SV-9** – Ontsluiten van informatie en kennis.

KAART 4: SV - Bepalende elementen voor een duurzame eonomische ontwikkeling

Economische drager en ruimtelijk-economische systeem

- afgebakend stedelijk gebied
- regionaal bedrijventerrein
- incubator en campussen
- ENA van Vlaams niveau met logistieke poort Genk
- cluster Lommel-Pelt (onderdeel van de Kempische As)
- innovatieregio Hasselt-Genk
- te herbestemmen bedrijventerreinen

Toeristisch-recreatieve drager

- uitzonderlijk landschap
- specifiek vrijetijdsdomein van provinciaal niveau
- dagattractie van provinciaal niveau
- toeristisch fietsroutenetwerk en aansluitende projecten
- andere provinciaal domein
- grensoverschrijdend karakter
- te herbestemmen recreatiegebieden

Strategisch landbouwgebied

- provinciaal strategische landbouwgemeenten

Vervoersinfrastructuur

- autosnelweg
- kanaal
- goederenspoorlijn
- bovenlokale weg

- provinciegrens
- gemeentegrens
- bebouwingsstructuur

SD6 - HERNIEUWBARE ENERGIE INTEGREREN IN HET RUIMTELIJK BELEID

Inleiding

Hernieuwbare energie is elektriciteit, brandstof en/of warmte opgewekt via windturbines, zonnepanelen (parken), biomassacentrales aangedreven door lokale en duurzame biomassa, duurzame restwarmte, geothermie, waterstof, waterkracht,… Grootschalige hernieuwbare energievoorzieningen hebben dikwijls een grote ruimtelijke, landschappelijke, economische en maatschappelijke impact, bijvoorbeeld door de inplanting van grote windturbines en zonneparken. De installaties van hernieuwbare energie zijn een onderdeel van het ruimere energiesysteem met ook energieopslag en warmte- en elektriciteitsdistributie. De technologieën rond energie zijn volop in ontwikkeling. De toepassingsmogelijkheden zijn dus afhankelijk van het project en de omgeving en kunnen in tijd variëren.

Relevantie

- Op een ruimtelijk verantwoorde wijze omgaan met hernieuwbare energie is noodzakelijk om de klimaatdoelstellingen te halen, om het maatschappelijk draagvlak ervoor te creëren en om de ruimtelijke regionale eigenheid van de provincie te behouden;
- Inzetten op hernieuwbare energie is nodig om ons energieverbruik te diversifiëren zodat we minder afhankelijk zijn van één of meerdere energiebronnen. Het diversifiëren van onze energiebronnen biedt ook alternatieven als deze nodig zouden zijn en draagt zo bij aan onze energiezekerheid;

Ambitie

De ambitie is een omslag bekomen naar een duurzaam energiesysteem met meer hernieuwbare energie met behoud van de ruimtelijke regionale eigenheid van Limburg.

Visie en strategie

De provincie draagt op een ruimtelijk verantwoorde wijze bij om het energiesysteem te verduurzamen voor de regio Limburg. Ruimtelijke planning is slechts één speler in die complexe opgave. Daarom staat samenwerking met andere sectoren, waaronder mobiliteit, wonen, milieu en klimaat,… voorop. De ruimtelijke organisatie van onze omgeving brengt zowel randvoorwaarden als kansen met zich mee. Met de verschillende strategische doelstellingen creëert de provincie mee de ruimtelijke conditie om de energievraag te reduceren en de energie-efficiëntie te verhogen. Door nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen op de juiste plaatsen te voorzien, vermindert de vervoersvraag en dus ook de energievraag. Hetzelfde geldt voor het verduurzamen van de mobiliteit door binnen het ruimtelijk beleid maximaal in te zetten op de modal shift. Met het verhogen van het ruimtelijke rendement, het strategisch verdichten van de stads- en dorpskernen en het inzetten op meervoudig ruimtegebruik, zet de provincie zowel ruimtelijk als energetisch in op efficiëntieverbetering.

Daar waar kan, worden ruimtegebruik en energieverbruik op elkaar afgestemd. Ruimtelijke ontwikkelingen voor wonen, economie, recreatie,… worden zo uitgebouwd dat het gebruik van hernieuwbare energievormen gestimuleerd wordt. Dit gebeurt reeds vanaf de conceptfase van een project. Op goedgelegen locaties, waarbij productie en verbruik nabij zijn, kunnen deze gebundeld worden in energiehubs op onder meer bedrijventerreinen, in stedelijke gebieden, op en nabij publieke gebouwen,… (die veelal tegelijk ook grootgebruikers zijn). De mogelijkheden worden op projectniveau onderzocht. Hierbij wordt rekening gehouden met ruimtelijke aspecten waaronder locatie, dichtheid, nabijheid en meervoudig gebruik en met de (meest recente) mogelijkheden van het energiesysteem op vlak van productie, uitwisseling en opslag.

De provincie geeft mee vorm aan het energielandschap Limburg met focus op warmte en op elektriciteitswinning uit zon en wind[35]. In het energielandschap is de energiewinning of -opwekking of het effect ervan ruimtelijk zichtbaar, zoals grootschalige zon- en windenergie-installaties. Het energielandschap Limburg staat in de eerste plaats ten dienste van onze eigen inwoners en bedrijven uitgezonderd de ETS-industrie[36].

---

[35] *Onze energiebehoefte is warmte (60 %), brandstoffen (23 %) en elektriciteit (17 %) (Bron: Energieverbruik per sector in Vlaanderen (Brouwers, 2017) Uit de Dynamische EnergieAtlas Limburg (Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek, 2016) blijkt dat het hoogste maximale potentieel voor elektriciteitsproductie te halen is bij PV-installaties vooral op daken van residentiële en niet-residentiële bebouwing, plasmatechnologie en windenergie op basis van grootschalige windturbines. Plasmatechnologie heeft een lage responsfactor.*

[36] *ETS-industrie is de industrie die binnen het Emission Trade System valt. Dit is het handelssysteem in Europa voor de CO_2-uitstoot van de industrie. Een industrieel bedrijf moet in dat systeem voor elke ton CO_2 dat het uitstoot één emissierecht inleveren. Die emissierechten kunnen worden gekocht en verhandeld. Zo betaalt de industrie geld voor de CO_2 die het uitstoot.*

Grootschalige hernieuwbare energie-infrastructuren worden voorzien op locaties waar dit kan met respect voor de kwaliteit en de eigenheid van het landschap. Ruimtelijke afwegingskaders bieden een concreet kader voor de ruimtelijke beoordeling van een project. De potentiële locaties en de te vrijwaren gebieden worden in kaart gebracht, afgebakend en juridisch verankerd. Positieve criteria zoals de aanwezigheid van (regionale) bedrijventerreinen, andere windturbines, de nabijheid van stedelijke gebieden, hoofdwegen, … worden steeds afgestemd op de ruimtelijk-landschappelijke context. Als restrictieve criteria gelden onder meer de nabijheid van woongebieden, veiligheids- en milieubeperkingen en het criterium 'openruimtegebieden'. Dit zijn aaneengesloten openruimteclusters van minstens 1000 ha die niet zijn doorsneden door belangrijke infrastructuurelementen of bebouwing. Met deze invalshoek benadert de provincie ook nieuwe, impactvolle ontwikkelingen aan de grens buiten de provincie die aansluiten op de grote openruimteclusters binnen de provincie.

Focus

De bepalende elementen voor een gepaste ruimtelijke integratie van hernieuwbare energie zijn:

VOORKEURSLOCATIES

De voorkeurslocaties voor de inplanting van grootschalige hernieuwbare energie (focus wind en zon) zijn de regionale bedrijventerreinen en de omgeving van stedelijke gebieden als concentratiezones met een grote energievraag enerzijds en de bestaande windturbineclusters en grote lijninfrastructuren zoals autosnelwegen en kanalen anderzijds. De voorkeurslocaties voor de ontwikkeling van energiehubs en warmtezoneringen bevinden zich ter hoogte van regionale en lokale bedrijventerreinen, in stedelijke gebieden, op en nabij publieke gebouwen, …

Een voorkeurslocatie geeft een mogelijk potentieel aan, maar moet steeds afgetoetst worden met de ruimtelijke draagkracht en kwaliteit en afgewogen aan andere ruimtelijke behoeften. De provincie neemt binnen de energiekaart deze ruimtelijk-landschappelijke afweging mee als een uitgangspunt voor gebiedsgerichte verfijning.

GROTE OPENRUIMTECLUSTERS

De nog aanwezige grote openruimteclusters en het landschap zijn belangrijke elementen die meegenomen moeten worden bij de afweging om hernieuwbare energievoorzieningen in te planten met respect voor de ruimtelijke regionale eigenheid van de omgeving en van de steden en dorpen.

Realisatie

De realisatie van de strategische doelstelling gebeurt door:

- de **actie SV-5** – Opmaken van een provinciale energiekaart om grootschalige hernieuwbare energie op de juiste plek in te planten.
- Het **beleidskader "Economische Ruimte"** (vnl. OD2 – Verhogen van het ruimtelijk rendement, de duurzaamheid en de omgevingskwaliteit op goed gelegen bedrijventerreinen).

SD7 - MEER RUIMTE GEVEN AAN DE FIETSER

Inleiding

Er zijn twee belangrijke bovenlokale fietsroutenetwerken in Limburg: het bovenlokaal functioneel fietsroutenetwerk met de fietssnelwegen als hoofdassen en het toeristisch-recreatief fietsroutenetwerk met het knooppuntensysteem. Beide provinciale netwerken hebben een eigen functionaliteit, doelstelling en randvoorwaarden voor de inrichting. Beide netwerken nemen ruimte in en lopen ook door over de provinciegrens heen. Overlap tussen trajecten komt regelmatig voor.

Deze netwerken kunnen wijzigen door nieuwe verkeerssituaties, nieuwe attractiepolen, veiligere of belevingsvollere routes, … Er moet dan ook altijd rekening gehouden worden met de meest recente versie van elk fietsroutenetwerk.

Relevantie

- De fiets is als ruimte-efficiënt, laagdrempelig en relatief goedkoop vervoersmiddel een deel van de oplossing in de modal shift naar meer duurzame mobiliteit.
- Fietsen, als alternatief voor autogebruik, draagt bij aan de gezondheid, een aangenamere en gezondere leefomgeving en is goed voor het klimaat.
- Fietsen biedt economische kansen en geeft impulsen aan verschillende branches, zoals aan de vrijetijdseconomie en de fietsindustrie.
- Het toeristisch fietsroutenetwerk zet Limburg (inter)nationaal op de kaart als innovatieve toeristische regio en is daardoor een basis voor lokaal onder-nemerschap.

Ambitie

De ambities zijn:

- meer fietsgebruik in Limburg door meer en beter ingerichte ruimte te geven om comfortabel, veilig en vlot te fietsen;
- Limburg als onderscheidende fietsbestemming door unieke fietsbelevingen te creëren gekoppeld aan landschap, erfgoed en recreatie.

Visie en strategie

Om van de fiets een volwaardig mobiliteitsalternatief te maken en het stijgend fietsgebruik te faciliteren, moet de fiets een prominentere plaats krijgen in de publieke ruimte en onze woon- en werkomgeving. Kwalitatieve fietsinfrastructuur, mobipunten, kortere afstanden, slimme doorsteken en voldoende ruimte voor fietsers zijn cruciale voorwaarden om een omslag naar een duurzamer mobiliteitsmodel te realiseren. Er is meer ruimte nodig om comfortabel te fietsen en conflicten te vermijden want er zijn steeds meer fietsers en meer verschillende types van fietsers en fietsen zowel in omvang als snelheid. De provincie stimuleert en ondersteunt meer fietsgebruik door meer ruimte en aandacht te geven aan de fiets bij alle ruimtelijke ingrepen, plannen en projecten in Limburg. De fietser krijgt een centrale en duidelijk zichtbare rol.

De provincie beoogt een coherente fietsinfrastructuur waar veiligheid, comfort en beleving voorop staan. Om tot een coherente fietsinfrastructuur te komen is het essentieel dat de bovenlokale fietsroutenetwerken goed op elkaar aansluiten en dat lokale, fijnmazigere fietsinfrastructuur vlot aansluit op de bovenlokale netwerken, zodat er een logische structuur en samenhangend ruimer netwerkgeheel ontstaat, ook over de provinciegrens heen.

De provincie hanteert de bovenlokale fietsroutenetwerken als basisreferentie in het ruimtelijk beleid. Ze worden meegenomen en afgetoetst bij de ontwikkeling en realisatie van allerhande ruimtelijke plannen en projecten. Vanuit elke ontwikkeling kan er een positieve bijdrage geleverd worden. Alle opportuniteiten moeten benut worden voor een verbetering van de kwaliteit, het comfort, de coherentie, de veiligheid en de beleving. Ontbrekende of slechte verbindingen en onveilige plekken op belangrijke fietstrajecten zijn zwakke punten en moeten worden weggewerkt.

Waar mogelijk worden de bovenlokale fietsroutenetwerken geoptimaliseerd. Voor het toeristisch fietsroutenetwerk ligt de focus op het verbeteren van de kwaliteit door te kiezen voor routes die de belevingswaarde versterken. Voor het functionele fietsroutenetwerk is een selectieve en gerichte uitbreiding van het aantal kilometers wenselijk omdat functionele verplaatsingen gebaat zijn met een fijnmaziger netwerk van kwalitatieve fietspaden.

Aanpassingen aan de netwerken zijn bespreekbaar als het een kwaliteitsverhoging betekent door een kortere route,

een beter wegdek, een autoluwere of veiligere omgeving, doorheen een mooier landschap, het wegwerken van een missing link of door de niveau-opschaling tot hoofdroute of fietssnelweg, … Optimalisaties van trajecten kunnen het gevolg zijn van opportuniteiten die zich aandienen in plannen of projecten zoals de heraanleg van wegen, de herinrichting van het publiek domein in een dorpskern, een ruilverkavelingsproject, een landinrichtingsplan, de opmaak van circulatieplannen in steden, … Investeringen in de fietsinfrastructuur kunnen ook aanknopingspunten zijn voor en een bijdrage leveren aan de versterking van de open ruimte, bijvoorbeeld door de aanleg van een fietssnelweg te koppelen aan de realisatie van een groenblauwe ader.

Er wordt maximaal ingezet op hergebruik, heroriëntatie en herinrichting van bestaande wegen om bijkomende verharding in en versnippering van de open ruimte tot een minimum te beperken. Veiligheid en fietscomfort zijn belangrijke afwegingsfactoren om alternatieven af te wegen. Het realiseren van fietsinfrastructuur kan een opportuniteit zijn om tegelijkertijd in te zetten op de realisatie van groenblauwe aders langs deze verbindingen. Daarnaast is een verbetering van allerhande ondersteunende infrastructuur nodig waaronder fietsstallingen, laadpalen, belevingspunten, …

Focus

De bepalende elementen voor het ruimtelijk fietsbeleid zijn:

HET BOVENLOKAAL FUNCTIONEEL FIETSROUTENETWERK

Het bovenlokaal functioneel fietsroutenetwerk is opgebouwd met de fietssnelwegen als regionaal verbindende ruggengraat, de hoofdroutes en de functionele routes.

HET TOERISTISCH FIETSROUTENETWERK

Het toeristisch fietsroutenetwerk is opgebouwd als een knooppuntensysteem met grotendeels verharde en autoluwe fietspaden.

Door de twee bovenlokale fietsroutenetwerken (telkens in hun meest actuele versie) te erkennen in het Ruimtepact 2040, worden ze verankerd in het ruimtelijk beleid. Hierdoor kunnen ze expliciet meegenomen worden bij de beoordeling en ontwikkeling van allerhande ruimtelijke plannen en projecten in Limburg.

Realisatie

De realisatie van de strategische doelstelling gebeurt door:

- de **actie SV-6** – Toetsen van alle adviezen en beslissingen in het ruimtelijk beleid aan de bovenlokale fietsroutenetwerken;
- de **actie SV-7** – Opmaken en toepassen van een fietstoets.
- het **beleidskader "Wonen in stads- en dorpskernen**" (vnl. OD2 – "Afstemmen van woonontwikkelingen op maat van de kern" en OD4 – "Gemeenten ondersteunen in het voeren van een kwaliteitsvol, kerngericht en toekomstgericht woonbeleid");
- **het beleidskader "Openruimteschakels"** (vnl. selectiemethodiek van blauwgroene aders en OD1 – "Ruimtelijk ondersteunen en optimaliseren van de groenblauwe aders en openruimtecorridors").
- **het beleidskader "Economische Ruimte"** (vnl. OD3 – "Creëren van een gepast ruimte-aanbod op strategische locaties" en OD2 – "Verhogen van het ruimtelijk rendement, de duurzaamheid en de omgevingskwaliteit op goed gelegen bedrijventerreinen").

7. OVERKOEPELENDE ACTIES

De overkoepelende acties geven rechtstreeks uitvoering aan de strategische doelstellingen en hebben door hun belang en/of aard een transversale doorwerking in de verschillende beleidskaders. In de beleidskaders zijn de acties verder gespecifieerd, toegespitst op het thema en de visie van het beleidskader. Voor deze acties wordt in de beleidskaders de relatie aangegeven tussen de specifieke actie en de overkoepelende actie.

Elke overkoepelende actie heeft een code, bestaande uit SV (wat wijst op “Strategische Visie”) en een volgnummer.

ACTIE SV-1 – UITVOEREN VAN EEN OPENRUIMTEPOSITIEF PLANOLOGISCH BELEID

De provincie realiseert tegen 2040 een planologisch positieve ruimtebalans voor de open ruimte voor de provinciale planningsprocessen. De positieve balans voor de open ruimte wordt globaal beschouwd op provinciaal niveau en voor het geheel aan de openruimtebestemmingen landbouw, natuur en bos. Als de provincie harde ontwikkelingen faciliteert via provinciale RUP’s, zoekt ze planologische compensaties door elders een harde bestemming te herbestemmen naar een openruimtebestemming[37]. De provincie bekijkt de ruimtebalans niet per dossier of per gemeente, maar globaal op Limburgs niveau via een driejaarlijkse evaluatie, voor alle provinciale ruimtelijke planningsprocessen samen en voor het geheel van alle openruimtebestemmingen. De concrete uitvoering van dit openruimtepositief planologisch beleid is gekoppeld aan een fonds. (zie ook SV8)

Het monitoren van een ruimtebalans is geen doel op zich, maar één van de middelen om de strategische en operationele doelstellingen van het Ruimtepact 2040 waar te maken. Het huidige juridisch bestemd bebouwbaar aanbod biedt namelijk nog mogelijkheden voor bijkomende bebouwing en ruimtebeslag op ongewenste plaatsen met onder andere waardevolle open landschappen en natuur, waardevolle landbouwgronden, cultureel erfgoed, ... Het herbestemmen van juridisch bebouwbaar aanbod naar een openruimtebestemming is dus één van de belangrijke stappen om ongewenste aansnijdingen te voorkomen. Het draagt bij om het bijkomend ruimtebeslag te verminderen, de reeds bestaande ruimte voor harde functies efficiënter te benutten en om gewenste ontwikkelingen vanuit zuinig ruimtegebruik op de geschikte plaatsen te faciliteren.

Het herbestemmen van juridisch bebouwbaar aanbod om de open ruimte te versterken is dus zinvol op verschillende plekken en op verschillende schaalniveaus: voor de grotere openruimtestructuren op Vlaams niveau, voor de openruimteschakels op provinciaal niveau, woon(uitbreidings)gebieden of bedrijventerreinen met overstromingsrisico, … De mogelijkheden en urgentie volgen uit de ruimtelijke keuzes in de beleidskaders of uit overleg met Vlaanderen en de gemeenten. Zo kan een confrontatie tussen het juridisch-planologisch aanbod en het overstromingsrisico leiden tot locaties waar een harde bestemming best omgezet wordt naar een openruimtebestemming. Binnen de RUP-procedure wordt onderzocht welke percelen worden meegenomen, welke eindbestemming precies geschikt is en welke voorschriften nodig zijn. Het te herbestemmen juridisch bebouwbaar aanbod naar een openruimtebestemming, kan (gedeeltelijk) ingezet worden in functie van planologische ruiloperaties op strategische locaties.

[37] *De globale stand van zaken wordt evolutief bekeken binnen de driejaarlijkse rapportering aan het provinciebestuur opdat prioriteiten en acties vastgesteld kunnen worden.*

ACTIE SV-2 – OPSTARTEN VAN EN MEEWERKEN AAN GEBIEDSGERICHTE PROJECTEN VOOR LIMBURG

De provincie draagt actief bij aan gebiedsgerichte projecten voor Limburg en neemt de ambities van het Ruimtepact 2040 mee in het proces. Ze ondersteunt de initiatiefnemers binnen haar mogelijkheden en bevoegdheden. Waar meerdere uitdagingen van het Ruimtepact 2040 samenkomen zet de provincie nieuwe gebiedsgerichte projecten op en neemt daar zelf een trekkersrol op. Waar nodig maakt de provincie RUP's op om het gewenste ruimtelijk beleid te ondersteunen. Ze doet dit steeds in overleg met de relevante stakeholders.

Gebiedsgerichte projecten zijn projecten met een meervoudige opgave waarin verschillende ruimtelijke problematieken, uitdagingen en kansen samenkomen, gevoed vanuit het Ruimtepact 2040. Deze projecten zijn strategisch belangrijk voor de verdere ontwikkeling van de provincie. Ze kunnen door diverse actoren worden getrokken maar meestal in samenwerking met vele partijen. Het projectgebied, de invloedssfeer en de impact van deze projecten is gemeentegrensoverschrijdend en soms zelfs provincie- of landsgrensoverschrijdend. Gebiedsgerichte projecten vragen om een bovenlokale visie en aanpak.

Het hoofdprogramma van dergelijke projecten wordt niet noodzakelijk bepaald door ruimtelijke factoren. Vaak ontstaan ze vanuit economische, ecologische, sociale, toeristische, landschappelijke, erfgoedkundige, culturele of mobiliteitsambities. Toch hebben ze meestal ook duidelijke raakpunten met het ruimtelijk beleid.

Momenteel werkt en investeert de provincie, samen met andere partners, zelf in verschillende gebiedsgerichte projecten zoals het Kolenspoor, het Fruitspoor, de fietssnelwegen, De Wijers, Campus Diepenbeek, … Ook andere actoren werken aan projecten met een ruimtelijke impact en strategisch belang voor Limburg, zoals het complex project Noord-Zuid Limburg, het Spartacusplan, de Limburgse Nationale Parken en landschapsparken, aanvragen tot erkenning van bepaalde gebieden als Unesco-werelderfgoed, … Die projecten worden getrokken door uiteenlopende partners zoals de Vlaamse Overheid, Regionale Landschappen, (groepen van) gemeenten, …

Ook onder nieuwe opportuniteiten wil de provincie mee haar schouders zetten. Acties die de provincie vanuit een ondersteunende rol kan opnemen zijn:

- gebiedsgericht het onbebouwd karakter bewaren en bijkomende bebouwing tegengaan;
- bestaande of nieuwe bebouwing of infrastructuren zo goed mogelijk landschappelijk integreren;
- de landschapskenmerken beschermen of versterken door het voorzien of verwijderen van kleine landschapselementen, zichtassen op belangrijke bakens open houden, ruimtelijke relaties tussen dorpen/kastelen en omliggende open ruimte versterken, reliëfkenmerken en -overgangen accentueren, specifieke kenmerkende eenheden waaronder vierkantshoeves gepaste ontwikkelingsmogelijkheden geven;
- voorbereidende visievorming of geïntegreerd gebiedsgericht strategisch onderzoek uitvoeren;
- geïntegreerde gebiedsvisies opmaken, ruimtelijke ambities bepalen, strategie uittekenen en actieplannen opmaken;
- ruimtelijke deelonderzoeken uitvoeren;
- een projectstructuur opzetten en actoren samenbrengen;
- provinciale RUP's en stedenbouwkundige verordeningen opmaken;
- …

De provincie pakt nieuwe gebiedsgerichte projecten projectmatig, geïntegreerd en in partnerschap met andere overheden en actoren aan. Hiermee maakt ze de noodzakelijke veranderingen in het ruimtelijk beleid zichtbaar. De opgave van gebiedsgerichte projecten wordt inhoudelijk opgeladen vanuit de visie, selecties, doelstellingen en acties uit de strategische visie en/of de verschillende beleidskaders van het Ruimtepact 2040. Het zijn projecten met een voorbeeldfunctie op vlak van ruimtelijke kwaliteit.

De provincie stelt een projectagenda op met concrete doelstellingen aan de hand van opportuniteiten, subsidiemogelijkheden en de prioriteiten en acties binnen haar beleidsdomeinen. Ze stemt de projecten af op de mogelijkheden om krachten, middelen en mensen te bundelen. Het gaat hierbij onder andere over de samenwerking tussen de provinciale afdelingen en diensten met een ruimtelijke impact. Hierdoor realiseert de provincie meer impact op het terrein. Daarnaast blijven ook partnerschappen en samenwerkingsafspraken nodig met andere overheden en actoren.

ACTIE SV-3 – OPZETTEN VAN EXPERTISEPLATFORM EN INSTRUMENTEN TER ONDERSTEUNING VAN DE GEMEENTEN IN HET VERHOGEN VAN DE RUIMTELIJKE KWALITEIT

De provincie zet één of meerdere structuren met expertise op en zoekt naar inzetbare instrumenten om de gemeenten te ondersteunen in het verhogen van de ruimtelijke kwaliteit. Deze ondersteuning wordt afgestemd op het realiseren van de visie, selecties en acties uit het Ruimtepact 2040. Ook sectorale kwaliteitsdoelstellingen met een ruimtelijke impact kunnen geïntegreerd worden of ruimtelijke principes zoals ontharding kunnen meegenomen worden.

Een mogelijke structuur met expertise is het opzetten van een expertiseplatform dat begeleiding of advies biedt op vraag. De inzetbaarheid van de experten is divers en flexibel en kan bijvoorbeeld gaan over de voorbereiding, planning, vergunning of ontwikkeling van grotere en belangrijke publieke, private of PPS-projecten, het inzetten van expertise voor verweving en kernversterking, … Laagdrempeligheid, snelheid en flexibiliteit staan voorop. De modaliteiten voor de inzet van dit expertiseplatform en de verwachte engagementen van de gemeenten hierin, zijn nog te bepalen.

De provincie zoekt naar mogelijke inzetbare instrumenten om acties te stimuleren die uitvoering geven aan de beleidskaders of die rechtstreeks bijdragen aan de doelstellingen van het Ruimtepact 2040. Dit kan onder andere via een gerichte financiële ondersteuning van de gemeenten uitgewerkt in een provinciaal reglement.

ACTIE SV-4 – DOORVERTALEN VAN DE RUIMTELIJKE VISIE NAAR DE VERGUNNINGVERLENING MET STURENDE INSTRUMENTEN

De provincie ontwikkelt (verordenende) instrumenten als duidelijke handvaten voor een objectieve en kwalitatieve ruimtelijke beoordeling van omgevings-vergunningsdossiers voor bepaalde ruimtelijke problematieken of thema's. De verder te onderzoeken en uit te werken thema's of instrumenten worden geselecteerd op basis van de noden die in een jaarlijks overleg met de afdeling omgevingsvergunning worden aangehaald. Hier wordt tevens de effectiviteit van de reeds ontwikkelde instrumenten geëvalueerd en waar nodig bijgestuurd. Hiermee wordt de gewenste ruimtelijke ontwikkeling van het Ruimtepact 2040 ook toegepast in de vergunningverlening.

De provincie maakt goede afwegingskaders op in functie van haar rol als beroepsinstantie en als vergunningverlener. Ze doet dit met het oog op de realisatie van de ruimtelijke visie van het Ruimtepact 2040. Daarmee wil de provincie inzetten op het versterken van de relatie tussen ruimtelijke planning en omgevingsvergunningen. Dat kan bijvoorbeeld via provinciale verordeningen of via afwegingskaders en leidraden, hetzij voor extern of enkel intern gebruik.

Mogelijke thema's of inzetbare instrumenten kunnen zijn: een provinciale verordening om verdichting in woonparken te beperken, een kader voor gemeentelijke verordeningen rond kernverdichting, een kader voor zonevreemde functiewijzigingen in provinciale landbouwgemeenten, een kader om de druk op (niet-beschermd) onroerend erfgoed te verminderen, …

ACTIE SV-5 – OPMAKEN VAN EEN PROVINCIALE ENERGIEKAART OM GROOTSCHALIGE HERNIEUWBARE ENERGIE OP DE JUISTE PLEK IN TE PLANTEN

De provincie maakt ruimtelijke afwegingskaders op voor zonne- en windenergie en vertaalt deze naar een energiekaart. Daarmee draagt de provincie op een ruimtelijk verantwoorde wijze bij aan de doelstelling om tegen 2040 onze eigen inwoners en bedrijven (uitgezonderd de ETS-industrie) te voorzien van hernieuwbare energieopwekking.

De provincie monitort jaarlijks de hernieuwbare energieopwekking voor een actueel globaal overzicht met oog op de te behalen doelstelling. De provincie evalueert driejaarlijks, na inwerkingtreding van de eerste energiekaart, of de energiekaart geactualiseerd moet worden. Dit doet ze op basis van een afweging tussen het beoogde doel en de reeds gerealiseerde opwekking, of omwille van nieuwe evoluties en technologieën voor de opwekking, opslag en distributie van hernieuwbare energie, bijvoorbeeld waterstof. De opmaak van deze nieuwe energiekaart gebeurt in afstemming met de visie en initiatieven van de Vlaamse overheid.

Grootschalige hernieuwbare energievoorzieningen hebben dikwijls een grote ruimtelijke en landschappelijke impact. In eerste instantie gaat het hierbij over de inplanting van grootschalige windturbines en zonnepanelenparken. Daarnaast heeft hernieuwbare energieopwekking en distributie nog een belangrijke derde dimensie. Niet enkel de footprint van energieprojecten heeft een ruimtelijke impact, maar ook de hoogte of de diepte. Zoals uit de Dynamische Energie Atlas blijkt, heeft Limburg voornamelijk nog een potentieel voor bijkomende hernieuwbare elektriciteitsproductie via zonnepanelen en windturbines. Omwille van de ruimtelijke impact van grootschalige energievoorzieningen is het niet wenselijk om grootschalige energie-infrastructuren zomaar overal te voorzien.

Vanuit een ruimtelijk-landschappelijke afweging wordt beoordeeld waar de specifieke ruimtelijke kenmerken en kernkwaliteiten van de Limburgse ruimtelijke regionale eigenheid onder druk komen te staan, welke gebieden vanuit een ruimtelijk en landschappelijk oogpunt gevrijwaard moeten blijven van grootschalige energie-infrastructuren en welke randvoorwaarden gelden voor de overige gebieden opdat nieuwe projecten gemakkelijker gerealiseerd kunnen worden. Deze afweging heeft betrekking op het hele grondgebied, maar wordt gedifferentieerd naargelang de ruimtelijk-landschappelijke context en waarbij rekening wordt gehouden met aspecten zoals het technisch-energetisch potentieel, het ruimtelijk potentieel, de Limburgse energiebehoefte, de omgevingskwaliteit en het financieel-economisch potentieel. Dit afwegingskader wordt visueel doorvertaald naar een energiekaart. Hierin worden de potentierijke en uitgesloten gebieden voor hernieuwbare energie afgebakend en juridisch verankerd. De provincie maakt de provinciale energiekaart (en actualisaties) op in overleg met de provinciale afdelingen en diensten met een ruimtelijke impact, de Vlaamse overheid en de betrokken gemeenten.

ACTIE SV-6 – TOETSEN VAN ALLE ADVIEZEN EN BESLISSINGEN IN HET RUIMTELIJK BELEID AAN DE BOVENLOKALE FIETSROUTENETWERKEN

De provincie toetst alle toekomstige ruimtelijke plannen en projecten aan de actuele versies van de bovenlokale functionele en toeristische fietsroutenetwerken. Hiermee benut de provincie de kansen om deze netwerken steeds te verbeteren.

Op basis van de toetsing formuleert de provincie bijkomende aandachtspunten, suggesties of voorwaarden. De provincie doet dit door het te adviseren plan of project te analyseren en te beoordelen op verschillende schaalniveaus ten opzichte van de bovenlokale fietsroutenetwerken:

- de locatiekeuze binnen de provincie/gemeente;
- de inplanting van het project op de locatie en in de omgeving;
- de aansluitingsmogelijkheden op de bovenlokale fietsroutenetwerken.

Wanneer de provincie bij de opmaak of het beoordelen van plannen en projecten mogelijkheden detecteert die een kwaliteitsverbetering inhouden, gaat de afdeling Ruimtelijke Planning hierover in overleg met de relevante partners, zoals de gemeenten, de vervoerregioraad, het departement Mobiliteit en Openbare Werken en de provinciale afdeling Mobiliteit (voor het functionele netwerk), Visit Limburg (voor het toeristische net) en de Vlaamse Waterweg. Onder verbetering verstaat de provincie: veiliger, autoluwer, belevingsvoller, comfortabeler, … Dat overleg kan tevens leiden tot een wijziging van bepaalde routes of tracés volgens de geëigende procedures.

Voor de tracés van de fietssnelwegen en de hoofdroutes van het bovenlokaal functioneel fietsroutenetwerk streeft de provincie naar een indicatieve aanduiding in de ruimtelijke uitvoeringsplannen en een minimaal typevoorschrift. Dit moet ervoor zorgen dat er voldoende ruimte beschikbaar blijft en er bij de latere vergunningverlening en effectieve aanleg minder obstakels zijn.

ACTIE SV-7 – OPMAKEN EN TOEPASSEN VAN EEN FIETSTOETS

In 2026 is de fietstoets een hanteerbaar instrument om plannen en projecten te beoordelen. De criteria en kwaliteitsdoelstellingen die nuttig, nodig en haalbaar zijn en in de fietstoets worden opgenomen, zijn uitgewerkt op basis van de input van o.m. de gemeenten en actoren uit het fietsbeleid. Specifieke elementen die uit het onderzoek naar boven komen en best verordenend worden vastgelegd, zijn juridisch verankerd via een gepast instrument.

De fietstoets is een instrument dat de ruimtelijke noden van de fiets(er) in beeld brengt. De input van de gemeenten en andere actoren in het fietsbeleid worden hierin meegenomen. De fietstoets bekijkt alle toekomstige ruimtelijke beslissingen van planologische aard door een fietsbril en doet een uitspraak of een voorziene ontwikkeling ‘fietsvriendelijk’ is of welke voorwaarden eraan gekoppeld moeten worden om fietsen beter te integreren.

De provincie onderzoekt de mogelijkheden om (bepaalde elementen van) de fietstoets ook verordenende kracht te geven zodat ze kan ingezet worden in de beoordeling van omgevingsvergunningsdossiers.

De eigenlijke aanleg van fietspaden of de herinrichting van wegen is een kerntaak van de wegbeheerders en het mobiliteitsbeleid. De focus van de fietstoets zal dan ook vooral gericht zijn op de ondersteunende fietsinfrastructuur (fietsenstallingen, kleed- en doucheruimtes, verlichting, aandacht voor e-mobility, …) en ook gebouwen (fietsparkeerplaatsen bij meergezinswoningen, bedrijfsgebouwen, …) moeten aangepast zijn aan de noden van de fietser. Dit kan onder meer door hiervoor voldoende aandacht te hebben bij de opmaak van stedenbouwkundige voorschriften.

ACTIE SV-8 – OPZETTEN VAN EEN FONDS VOOR PROVINCIALE ACTIES

De provincie zet een fonds op dat ze inzet om eigen acties en beleidslijnen van het Ruimtepact 2040 uit te voeren.

Het fonds wordt ingezet voor de provinciale acties zoals opgenomen in het Ruimtepact 2040.

De provincie zet het fonds op met middelen die ze vergaart uit verschillende financieringsbronnen, zoals de planbaten bij provinciale RUP's, de provinciale begroting, …

Het betreft een dynamisch fonds. De omvang van de in te zetten middelen voor het ruimtelijk beleid zijn afhankelijk van de inkomsten en het provinciale meerjarenplan. De provincie concretiseert dit in haar uitvoeringsprogramma.

Maar ook Vlaanderen heeft een cruciale rol en verantwoordelijkheid in de financiering, de verdeling en het beheer van middelen om de ruimtelijke transitie waar te maken. Voldoende financiële middelen ter beschikking stellen is immers noodzakelijk om de acties te kunnen uitvoeren.

ACTIE SV-9 – ONTSLUITEN VAN INFORMATIE EN KENNIS

De provincie investeert in het vergaren en ontsluiten van informatie, kennis en nieuwe inzichten die relevant zijn voor het ruimtelijk beleid. Ze doet dit op een voor de doelgroep toegankelijke manier. Het gaat hierbij over het delen van cijfers, data, studies, … en kennis zoals goede praktijkvoorbeelden, werkmethodieken, voorbeeldinstrumenten, …

De provincie verzamelt bestaande en nieuwe informatie, relevant voor het ruimtelijk beleid in Limburg, en ontsluit deze op een toegankelijke manier. De provincie houdt hierbij zicht op de veranderende trends en noden vanuit verschillende thema's: wonen, welzijn, leefmilieu, maatschappij, economie, klimaat, open ruimte, landschap, … Deze dataverzameling is een belangrijke basis om alert te blijven voor - en slim om te gaan met - de maatschappelijke en globale uitdagingen waarmee het ruimtelijk beleid geconfronteerd wordt. Data, cijfers en studies zijn een belangrijke basis om inzichten te verwerven, om de impact van trends en noden in beeld te brengen, om kennis te verruimen, om gezamenlijk expertise op te bouwen en om een antwoord te bieden op nieuwe (geïntegreerde) uitdagingen en opportuniteiten.

De provincie kan hiertoe allerhande acties ondernemen zoals het uitvoeren van studies, het opzetten van pilootprojecten of gezamenlijke leertrajecten, het samenbrengen van verschillende actoren rond eenzelfde problematiek, het inhoudelijk voeden van de provinciale atria als basis voor acties, … Het doel is variabel of meervoudig: inzicht geven, begrip verruimen, veranderingsalertheid verhogen, anticiperen op nieuwe uitdagingen of opportuniteiten, … Deze informatie en kennis kunnen enerzijds de gemeenten ondersteunen bij de uitwerking van hun ruimtelijk beleid en geven anderzijds input voor de opvolging van trends met een ruimtelijke impact in het algemeen. Daarnaast biedt deze kennis ook de nodige input voor het ruimtelijk beleid van de provincie zelf. Een nauwe opvolging van specifieke data is nodig voor de monitoring van de beleidskaders en de acties die daarin werden opgenomen.

De provincie ontsluit de informatie en kennis, in relatie tot de inhoud en het doel, gericht naar die actoren die een invloed hebben op de ruimtelijke ontwikkeling in Limburg: ruimtelijk planners, beleidsmakers, Vlaamse en gemeentelijke administraties, studiebureaus, … De vorm kan variëren: digitale webtoepassing, ondersteuning lerend netwerk van Vlaanderen, provinciale infodagen of lezingen, brochures, infokrant, …

8. SAMENWERKING

Het toekomstperspectief of ons wensbeeld voor de provincie in 2040 (hoofdstuk 5) kan de provincie niet alleen realiseren. Enkel door samenwerking tussen diensten, overheden en andere actoren en partners die binnen de ruimtelijke ordening en zelfs daarbuiten actief zijn, kunnen we het einddoel bereiken.

Ieder moet op zijn niveau verder werken en vanuit zijn eigen bevoegdheid bijdragen aan de ambities van de zeven strategische doelstellingen (hoofdstuk 6). Diverse organisaties en instanties hebben een werking, instrumenten en middelen om concrete acties op het terrein te realiseren of ze kunnen plannen en projecten vanuit een adviesverlenende of goedkeuringsbevoegdheid in de juiste richting sturen.

We hopen dan ook zoveel mogelijk actoren te overtuigen om vrijwillig het engagement op te nemen om het Ruimtepact 2040 als richtlijn te gebruiken voor hun eigen acties, doelstellingen en projecten.

8.1. PROVINCIE

De provincie neemt verschillende rollen op met een ruimtelijke impact. Dat kan vanuit de vaak decretaal vastgelegde ruimtelijke bevoegdheden in de ruimtelijke planning of het omgevingsvergunningenbeleid. Maar eveneens vanuit een sectorale invalshoek zoals waterbeheer, mobiliteit, landbouw, toerisme, …

Verschillende provinciale diensten zijn dan ook betrokken bij het ruimtelijk beleid, de ondersteuning daarvan of hebben een ruimtelijk impact door realisaties op het terrein. Een specifieke en doorgedreven samenwerking binnen het provinciebestuur van alle diensten en afdelingen die rechtstreeks of onrechtstreeks betrokken zijn bij ruimtelijke ingrepen is nodig voor de verdere uitwerking van het ruimtelijk beleid van de strategische visie.

Een goede afstemming van de inhoudelijke werking en de actieprogramma's (en prioriteiten) van de verschillende afdelingen en diensten blijft nodig. Door krachtenbundeling van mensen en middelen kan de provincie als geheel slagkrachtig optreden en het ruimtelijk beleid daadkrachtig en zichtbaarder uitvoeren.

Vanuit het beleidsveld ruimtelijke planning ondersteunt de afdeling Ruimtelijke Planning de acties van afdelingen, diensten en organisaties die het provinciaal ruimtelijk beleid versterken. Dat doet de afdeling Ruimtelijke Planning door deelname aan overleg, verder ruimtelijk (deel) onderzoek, het aanreiken van ruimtelijke argumentatie, eventuele cofinanciering, gezamenlijke organisatie van een aanbesteding, het activeren of inschakelen van het netwerk van ruimtelijke actoren (gemeentelijke omgevingsambtenaren), …

8.2. VLAANDEREN

Vlaanderen heeft een belangrijke verantwoordelijkheid in het ruimtelijk beleid door:

- haar regelgevende bevoegdheid op vlak van ruimtelijke ordening;
- haar bevoegdheden op vlak van plannen, vergunnen, handhaven, adviseren en subsidiëren van projecten in of met impact op de ruimte in Limburg;
- haar regierol in gebiedsgerichte projecten;
- haar rol als eigenaar en beheerder van waterwegen, fiets- en openbaar vervoersinfrastructuur, autosnelwegen, gewestwegen, natuur-en bosgebieden, waterlopen van 1e categorie;
- haar sectoraal beleid dat uitgewerkt en gerealiseerd wordt door onder meer het Departement Omgeving, het Agentschap Onroerend Erfgoed, het Agentschap Natuur en Bos, het Departement Landbouw en Visserij, de Vlaamse Landmaatschappij, het Agentschap Innoveren en Ondernemen, het Agentschap Wonen-Vlaanderen, het Departement Mobiliteit en Openbare Werken, het Agentschap Zorg en Gezondheid, … ;
- …

De provincie wenst de constructieve samenwerking met de departementen van Vlaanderen verder te zetten in de uitvoering van de visie, doelstellingen en acties van het Ruimtepact 2040 zoals geformuleerd in engagement 4.1. Concrete acties die Vlaanderen kan opnemen om de visie van het Ruimtepact 2040 mee te realiseren, zijn:

- de bestaande regelgeving evalueren en herzien om de mogelijkheden voor zonevreemde bebouwing (zonevreemde functiewijzigingen,…) te verstrengen/ beperken waarbij vrijgekomen (bedrijfs)gebouwen en verlaten sites eerder in aanmerking komen voor ontharding en sloop, dan in stand gehouden te worden via zonevreemdheid;
- gewestelijke RUP's opmaken voor het herbestemmen van slecht gelegen terreinen en niet ontwikkelbare bestemmingen in het kader van de ruimteshift in de provincie;
- de provinciale selecties meenemen en verankeren bij de opmaak van gewestelijke RUP's;
- meer financiële middelen voor het lokaal bouwshiftfonds voorzien voor de lokale besturen om herbestemmingen van juridisch bebouwbaar aanbod door te voeren;
- binnen het ruimtelijk beleidsveld de nodige (juridische) instrumenten inzetten en financiële middelen ter beschikking stellen om de beoogde ruimteshift te helpen realiseren;
- diverse instrumenten en middelen inzetten via Departement Omgeving, Vlaamse Landmaatschappij, het Agentschap Wonen-Vlaanderen, Vlaamse Milieumaatschappij, Agentschap Natuur en Bos, Departement Landbouw en Visserij, … die bijdragen aan de realisatie van de strategische visie;
- crosslinken maken met het sectoraal beleid waar het een meerwaarde biedt in de realisatie van de doelstellingen voor ruimtelijke kwaliteit; zoals een gezonde en veilige leefomgeving, … ;
- het voorgestelde ruimtelijk beleid hanteren en de suggesties voor Vlaanderen in de beleidskaders opnemen;
- ….

8.3. GEMEENTEN

Gemeenten zijn een essentiële schakel in het ruimtelijk beleid omwille van:

- hun bevoegdheden op vlak van plannen, vergunnen, realiseren en handhaven van allerlei projecten;
- hun situatie als eigenaar en beheerder van publieke ruimte, openbare gebouwen, fietspaden, wegenis, waterlopen, natuur- en bosgebieden, parken, …
- …

De provincie wil de visie, doelstellingen en acties van het Ruimtepact 2040 in samenwerking met de gemeenten realiseren. Daarom wenst de provincie de constructieve samenwerking met de Limburgse gemeenten verder te zetten via de geformuleerde acties waarin is aangegeven welke middelen en instrumenten ze hiervoor wil inzetten en welke rol ze zal opnemen.

Concrete acties die de gemeenten kunnen opnemen om de visie van het Ruimtepact 2040 mee te realiseren:

- een restrictief beleid voeren naar zonevreemde ontwikkelingen, bijkomende bebouwing en verharding in de open ruimte;
- de principes van verweving, zuinig ruimtegebruik en ruimtelijke kwaliteit meenemen in hun ruimtelijk beleid;
- een kernversterkend beleid voeren voor wonen, bedrijvigheid en handel met aandacht voor ruimtelijke kwaliteit;
- het voorgestelde ruimtelijk beleid hanteren en de suggesties voor de gemeenten in de beleidskaders opnemen;
- een lokaal mobiliteitsplan opmaken omwille van de relatie tussen mobiliteit en ruimtelijke ontwikkeling;
- …

8.4. GRENSOVERSCHRIJDEND SAMENWERKEN

De impact van ruimtelijk ontwikkelingen overschrijdt de provinciegrenzen. Keuzes, trends of ontwikkelingen aan de andere kant van de grens kunnen een ruimtelijke impact hebben op onze provincie. Hier kunnen tal van voorbeelden opgesomd worden waaronder grensoverschrijdende vervoersinfrastructuur zoals de fietssnelwegen, het toeristisch fietsroutenetwerk, de openbaar vervoerverbindingen, spoorverbindingen of waterlopen, de impact van de ons omringende steden zoals Maastricht, Aken, Luik, Eindhoven, … op vlak van wonen en werken, specifieke investeringen zoals het project rond de Einstein Telescoop in Zuid-Limburg, waterbeheersing in de Maasvallei, de inplanting van winturbines langs de provinciegrens, … Naast alle infrastructurele, economische en maatschappelijke banden die ons verbinden met de ons omringende regio's stoppen ook onze landschappen en natuur niet aan de grens. Op verschillende plekken bestaan er nu al gebiedsgerichte projecten die de provinciegrens overschrijden zoals RivierPark Maasvallei en Grenspark Kempen-Broek.

Grensoverschrijdende samenwerking met de aangrenzende landen, gewesten, provincies en gemeenten blijft nodig voor de versterking van netwerken en structuren. Waar dat nodig is, zoekt de afdeling Ruimtelijke Planning naar samenwerking.

9. MONITORING EN EVALUATIE

De provincie zet monitoring in om de snelheid waarmee trends zich voortzetten en mogelijke nieuwe ruimtelijke uitdagingen voor de leefomgeving in Limburg waar te nemen. De monitoring gebeurt systematisch en vormt een basis voor de evaluatie van het provinciaal ruimtelijk beleid.

De provincie gebruikt monitoring en evaluatie als een leerproces waarbij realiteitszin en haalbaarheid hand in hand gaan. De provincie doet dit met het doel om de doorwerking van de ruimtelijke keuzes uit het Ruimtepact 2040 op te volgen, de effectiviteit ervan af te wegen en bij te sturen en om op wijzigende behoeften te anticiperen voor een toekomstige aanvulling en actualisering van het Ruimtepact 2040.

Een continue monitoring en evaluatie maken onderdeel uit van het procesmatige karakter van beleidsplanning. Het verzamelen en evalueren van gegevens wordt gekoppeld aan een driejaarlijkse rapportering aan het provinciebestuur samen met een voorstel van een uitvoeringsprogramma. Hierbij neemt de provincie onderstaande strategie op.

9.1. MONITOREN VAN INHOUDELIJKE TRENDS EN UITDAGINGEN OP HET TERREIN

De provincie monitort de inhoudelijke trends en uitdagingen op het terrein. Dit gebeurt met het oog op de evolutie naar de ruimtelijke situatie van Limburg in 2040. De indicatoren voor monitoring worden gebaseerd op:

- de ambities van de 7 strategische doelstellingen uit de strategische visie:
  Per strategische doelstelling is het ambitieniveau geformuleerd dat de provincie voor ogen heeft. Afgestemd op de ambitie wordt een kwantitatieve of kwalitatief beschrijvende monitoring uitgevoerd.
- de ruimtelijke staat uit de beleidskaders: De ruimtelijke staat geeft een omschrijving van de trends die mee aan de basis liggen van het beleidskader. Deze cijfergegevens, vormen ook de kerncijfers voor monitoring en periodieke actualisatie, zoals het actualiseren van het woningobjectief, de ruimtebehoefteraming voor bedrijventerreinen, …. Het gebruik van de cijfers is afhankelijk van beschikbaarheid van gegevens (onder andere van het Vlaams Planbureau, Provincies in cijfers,…) en in afstemming met de focus van de provincie (zie beleidskaders, hoofdstuk 2 “Focus en rol van de provincie”).

9.2. MONITOREN VAN DE OPERATIONELE DOELSTELLINGEN EN ACTIES

De provincie monitort de acties en operationele doelstellingen van het Ruimtepact 2040. Deze bestaan uit 9 overkoepelende acties in de strategische visie en 12 operationele doelstellingen en 34 acties in de beleidskaders[38].

Deze operationele doelstellingen en acties zijn uiteenlopend van aard. Sommige acties zijn doorlopende initiatieven, andere eenmalige acties. Waar mogelijk worden de concrete elementen (specifiek streefdoel, een jaartal, …) reeds aangegeven om de operationele doelstelling of actie op te volgen. Afgestemd op de operationele doelstelling en de actie, wordt een kwantitatieve of kwalitatief beschrijvende monitoring uitgevoerd.

[38] *Het aantal acties kan in tijd wijzigen ten gevolge van het herzien en/of aanvullen of opheffen van beleidskaders. Voor de monitoring wordt steeds uitgegaan van de actuele set aan acties binnen de strategische visie en beleidskaders.*

9.3. EVALUEREN VOOR MOGELIJKE BIJSTURINGEN

Door het samenleggen van de monitoring van de inhoudelijke trends en uitdagingen op het terrein en de operationele doelstellingen en acties, kan een evaluatie gemaakt worden voor onder andere volgende aspecten:

- de acties geformuleerd in de strategische visie en de beleidskaders. Evaluatie kan bijvoorbeeld leiden tot het intensiveren of bijsturen van de acties, nieuwe prioriteiten stellen, … ;
- de betrokkenheid van of samenwerking met verschillende partners. Evaluatie kan bijvoorbeeld leiden tot het verhogen van de betrokkenheid, detecteren van nieuwe stakeholders, …;
- de algemene trends met een ruimtelijke impact. Evaluatie kan bijvoorbeeld leiden tot nieuwe inzichten, detecteren van nieuwe opportuniteiten, ruimtelijk onderzoek actualiseren (vb. de Regionale Woningmarkten) of bijkomend ruimtelijk onderzoek uitvoeren (vb. op basis van nieuwe maatschappelijke behoeften met een ruimtelijke impact), …;
- …

Een aanvulling of bijsturing door een (gedeeltelijke) herziening van het Ruimtepact 2040 zal op lange termijn onvermijdelijk worden. Maatschappelijke veranderingen leiden tot ruimtelijke veranderingen die op hun beurt om een aangepast ruimtelijk beleid vragen.